

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ
ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ**

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԱՐԶԻ
2010-2013 ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻ
ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳՐԻ
2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. **ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ**
2. **ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ**
3. **ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ**
4. **ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ**
  - 4.1. Կրթություն
  - 4.2. Մշակույթ, սպորտ և երիտասարդություն
  - 4.3. Առողջապահություն
  - 4.4. Սոցիալական պաշտպանություն, երեխաների իրավունքների պաշտպանություն
5. **ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ**
6. **ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**
7. **ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ**
8. **ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ**
  - 8.1. Տարածքային կառավարում
  - 8.2. Տեղական ինքնակառավարում
  - 8.3. Քաղաքացիական հասարակություն

1. ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

ԱԱՌ	Ազգային անվտանգության ռազմավարություն
ԱԱՀՀՀ	Առավել աղքատ համայնքների համալիր հետազոտություն
ԱԽ	Աշխատանքային խումբ
ԱՄԳ	Աղքատության մասնակցային գնահատում
ԱՎԾ	Ազգային վիճակագրական ծառայություն
ԳԷՖ	Գլոբալ էկոլոգիական ֆոնդ
ԵՄ	Եվրամիություն
ԿՁԾ	Կայուն զարգացման ծրագիր
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ՄԱԿ ԶԾ	ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիր
ՄԺԾԾ	Միջին ժամկետ ծախսային ծրագիր
ՄԱՄՀ	Մարդկային աղքատության մոդիֆիկացված համաթիվ
ՄԱԿ ՀՊԾ	ՄԱԿ-ի համաշխարհային պարենի ծրագիր
ՄՁԱՀ	Մարդկային զարգացման ազգային հետազոտություն
ՄՁԳ	Միջազգային զարգացման գործակալություն
ՄՁՄԿ	Մարդկային զարգացման միջազգային կենտրոն
ՄՄՈՒՀ	Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություն ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական
ՄՁԾ	զարգացման ծրագիր
ՄՎ	Մոնիտորինգ և վերլուծություն
ՆԴՀ	Նախադպրոցական հաստատություն
ՍԾՏԳ	Սոցիալական ծառայության տեղական գրասենյակ
ՏԱՊ	2012 թվականի տարեկան աշխատանքային պլան
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմին
ՓՄՁ	Փոքր և միջին ձեռնարկություններ
ՓՄՁ ԶԱԿ	Փոքր և միջին ձեռնարկությունների զարգացման ազգային կենտրոն

2.ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի (այսուհետ Ծրագիր) 2012 թվականի աշխատանքային պլանի հաշվետվությունը կազմվել է Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզպետի 11.02.2009թ. թիվ 25-Ա որոշմամբ հաստատված Սյունիքի մարզային զարգացման ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման աշխատանքային խմբի կողմից:

Ծրագրի ընդհանուր բնութագիրը

Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2009 թվականի հունիսի 26-ի N782-Ն որոշմամբ հաստատվեց Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզի 2010-2013 թվականների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագիրը:

ՏԱՊ-ի նպատակներն են.

- 1) Հնարավոր բոլոր ռեսուրսների համախմբումը ՄՁԾ-ով նախատեսվող 2012 թվականին իրականացվելիք միջոցառումների իրականացման համար
- 2) Նախատեսվող միջոցառումների շաղկապումը ՄՁԾ-ի արդյունքների հետ՝ «տրամաբանական հենքի» համակարգի օգնությամբ
- 3) Միջոցառումների իրականացման ցուցանիշների և արդյունքների ներառումը տրամաբանական հենքում
- 4) Հնարավորության դեպքում միջոցառումների իրականացման ժամկետների՝ ըստ եռամսյակների և դրանց իրականացման համար պատասխանատու կազմակերպությունների սահմանումը
- 5) Դեռևս ֆինանսական միջոցներով չապահովված միջոցառումների համար ֆինանսավորման ռազմավարությունների սահմանումը:

ՏԱՊ-ի իրագործման ընթացքում ակնկալվում է 2012 թվականի կտրվածքով ստանալ հետևյալ հիմնական արդյունքները.

- 1) Մարզի տնտեսության աճի տեմպերի արագացում և դրա հիման վրա շոշափելի արդյունքների արձանագրում
- 2) Բնակչության եկամուտների աճ և մարդկային աղքատության կրճատում
- 3) Բնակչության զբաղվածության աճ և գործազրկության մակարդակի նվազում
- 4) Արդյունաբերության զարգացում
- 5) Գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 6) Մարզի բնապահպանական իրավիճակի բարելավում
- 7) Բնակչությանը տրամադրվող սոցիալական ծառայությունների որակի և մատչելիության աստիճանի էական բարձրացում
- 8) Մարզային և համայնքային ենթակառուցվածքների զարգացում
- 9) Տարածքային կառավարման արդյունավետության բարձրացում
- 10) Մարզպետարանի կարողությունների ուժեղացում
- 11) Կառավարման արդյունավետության բարձրացում՝ օպտիմալ ապակենտրոնացում

- 12) Տեղական ինքնակառավարման մարմինների հնարավորությունների և լիազորությունների հիմնավորված ընդարձակում
- 13) Հանրային կառավարման համակարգում հրապարակայնության, թափանցիկության և հաշվետվողականության սկզբունքների արմատավորում
- 14) Քաղաքացիական հասարակության մասնակցային գործընթացի ակտիվացում, մարզային և համայնքային գործընթացներին բնակչության իրազեկվածության աստիճանի բարձրացում
- 15) Տեղեկատվության ազատության աստիճանի բարձրացում:

Ծրագրի ֆինանսավորումը

ՄՁԾ իրագործման համար պահանջվող ֆինանսական միջոցները և նրանց ծախսման ուղղությունները գնահատված են՝ պահանջվող ընդհանուր գումարը կազմում է ավելի քան 71.9 մլրդ դրամ, արտարժույթով նախատեսվող ՄՁԾ ֆինանսավորման ծավալները՝ 437.9 մլն ԱՄՆ դոլար և 208.9 մլն եվրո:

2012 թվականի ՏԱՊ-ով նախատեսվել է իրականացնել 27.862 մլրդ դրամի ծրագրեր: Նշված միջոցառումներից 2012 թվականի ընթացքում իրականացվել են 33.1 մլրդ դրամի ծրագրեր:

2012 թվականի ՏԱՊ իրագործման համար նախատեսված միջոցառումների կատարումն ներկայացված է աղյուսակ 9-ում:

ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2012թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի կատարման համեմատականը ներկայացված է աղյուսակ 10-ում:

Ծրագրի մոնիտորինգի և գնահատման հայեցակարգը

ՄՁԾ-ն ունի մոնիտորինգի և գնահատման համապարփակ հայեցակարգ, որը բաղկացած է 4 հիմնական բաղադրիչներից.

- 1) Քաղաքականության ուսումնասիրում
- 2) ՄՁԾ ցուցաբիշների և թիրախների վերանայում
- 3) Մասնակցային մոնիտորինգ և գնահատում
- 4) Ազդեցության գնահատում:

Ծրագրի հաշվետվության կառուցվածքը

ՄՁԾ միջանկյալ հաշվետվության ոլորտային բաժինների կառուցվածքը բաղկացած է 4 հիմնական բաժիններից.

- 1) Քաղաքականության վերլուծություն
- 2) Իրականացման առաջընթացը
- 3) Խնդիրները
- 4) Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Քաղաքականության վերլուծություն: Այստեղ ամփոփվել են ոլորտի համար տարվա կտրվածքով առաջարկված ցուցանիշները և միջոցառումները:

Իրականացման առաջընթացը: Այս բաժնում նշվել են 2012 թվականի 1-ին կիսամյակի ձեռքբերումները և դրանք կապվել ՏԱՊ-ի արդյունքային ցուցանիշների հետ:

Խնդիրները: Այստեղ նկարագրվել է տարվա ընթացքում ծագած յուրահատուկ խնդիրները և խոչընդոտները:

Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը: Այս բաժինը բացահայտում է հետագա այն խնդիրները, որոնք բյուջեի և պլանավորման գործընթացի հիմքը կհանդիսանան:

3. ՓՄՁ ԵՎ ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՀԱՏՎԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄ

3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության, ինչպես նաև մասնավոր հատվածի զարգացումը մարզում աղքատության կրճատման և տնտեսական զարգացման ամենակարևոր ուղղություններից մեկն է: Այս կապակցությամբ ՏԱՊ-ով նախատեսվում է.

- 1) Աջակցություն մարզի ՓՄՁ պետական աջակցության տարեկան ծրագրերի իրականացմանը
- 2) Ձեռնարկատիրական գործունեությանն առնչվող իրավաօրենսդրական ակտերի և դրանցում տեղի ունեցող փոփոխությունների վերաբերյալ մարզի գործարարների շրջանակներում տեղեկատվության տարածման միջոցառումների իրականացում
- 3) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցություն
- 4) Սկսնակ գործարարների ֆինանսական աջակցություն

Այս նպատակներին հասնելու համար կարևորվում է ՓՄՁ ՉԱԿ-ի Սյունիքի մարզի ներկայացուցչությունների, մարզպետարանի, մարզի խորհրդի, մարզի տեղական ինքնակառավարման մարմինների անմիջական աջակցությունն ու մասնակցությունը գործընթացին:

Կարևոր է շեշտը դնել հատկապես ՓՄՁ աջակցության տարեկան պլանում գյուղական համայնքների շահառուների տեսակարար կշռի մեծացման վրա:

Առաջարկվում է բարձրացնել գործարար ակտիվությունը մարզում բիզնես պլանավորման և կառավարման տարածաշրջանային հատուկ մոտեցումների կիրառման միջոցով՝ ներգրավելով այդ գործընթացներում ՏԻՄ-երին և համայնքների գործարար ներկայացուցիչներին:

3.2 Իրականացման ձեռքբերումները

Մարզում ՓՄՁ ոլորտում իրականացված աշխատանքներն ըստ աջակցման գործիքների և ՓՄՁ սուբյեկտների կարելի է խմբավորել՝

- 1) ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորության տրամադրման ծրագիր
- 2) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցության ծրագիր
- 3) Սկսնակ գործարարների ֆինանսական աջակցության ծրագիր
- 4) ՓՄՁ սուբյեկտների թողարկվող արտադրանքի, մատուցվող ծառայությունների շուկաներ առաջ մղման աջակցության ծրագիր
- 5) ՓՄՁ սուբյեկտներին գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 6) Ուսուցողական աջակցություն
- 7) Ձեռնարկությունների եվրոպական ցանցի հաղորդակցման կենտրոնի գործունեության շրջանակներում աջակցություն

Նշված ուղղություններով 2012թ. ընթացքում իրականացվել են՝

- 1) ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորության տրամադրման 2 ծրագիր
- 2) Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցության 12 ծրագիր
- 3) Սկսնակ գործարարների ֆինանսական աջակցության 7 ծրագիր
- 4) ՓՄՁ սուբյեկտների թողարկվող արտադրանքի, մատուցվող ծառայությունների շուկաներ առաջ մղման աջակցության 5 ծրագիր
- 5) ՓՄՁ սուբյեկտներին 530 գործարար տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն
- 6) Ուսուցողական աջակցություն 20 ՓՄՁ սուբյեկտների
- 7) Ձեռնարկությունների եվրոպական ցանցի հաղորդակցման կենտրոնի գործունեության շրջանակներում աջակցության 5 ծրագիր:

ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրվել է 143.8 մլն դրամի վարկ, ինչպես նաև 17.5 մլն դրամ վարկային երաշխավորություն:

Վարկային ծրագրեր

2012թ. ընթացքում մարզում բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից՝ փոքր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացմանը խթանելու նպատակով, տրամադրվել են 3525.0 մլն դրամի վարկեր:

2012թ. ընթացքում մարզում 18 ՓՀԷԿ-երի կառուցման և շահագործման նպատակով մասնավոր ներդրողների կողմից իրականացվել են շուրջ 1280.0 մլն դրամի ներդրումներ:

3.3 Խնդիրները

Մարզում դեռևս ցածր է ՓՄՁ սուբյեկտների տարածաշրջանային ընդգրկվածությունը /ծրագրերում ընդգրկվել են առավելապես Սիսիանի տարածաշրջանի ՓՄՁ սուբյեկտները/:

3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Առաջիկայում անհրաժեշտ է մեծացնել ՓՄՁ սուբյեկտների տարածաշրջանային ընդգրկվածությունը ՓՄՁ ՋԱԿ-ի նոր ներկայացուցչությունների՝ Կապան կամ Մեղրի քաղաքներում հիմնման միջոցով:

Գոյություն ունեցող խնդիրների առկայության պարագայում ՄՁԾ ՓՄՁ աջակցման ծրագիրը շարունակում է իրագործվել և այս ուղղությամբ զգալի առաջընթաց է արձանագրվել:

ՓՄՁ աջակցման ծրագրի արդյունավետ շարունակությունը կարևոր նախադրյալ կհանդիսանա մարզում մասնավոր հատվածի զարգացման ռազմավարության մշակման համար:

4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՆԵՐ

4.1. ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

4.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ելնելով մարզում կրթության ոլորտի ներկա իրավիճակից՝ կրթության որակի և մատչելիության բարձրացումը շարունակվում է դիտվել որպես այս ոլորտի զարգացման գերակա նպատակ: 2012 թվականի աշխատանքների հիմքում դրված է եղել Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կրթական քաղաքականության, կրթության մասին ՀՀ օրենսդրության կատարման ապահովումը: Նկատի ունենալով մարզի տնտեսական ներուժն ու զարգացման միտումները առաջնային է դառնում որակյալ մասնագիտական կրթության հնարավորությունների՝ հատկապես նախնական (արհեստագործական) մասնագիտական կրթության հնարավորությունների ընդլայնումը: Այս ուղղությամբ պարբերաբար քննարկումներ են կազմակերպվել բոլոր շահագրգիռ կողմերի մասնակցությամբ: Ուսումնասիրվել և վերլուծության միջոցով ձևավորվել է մարզի տարածքում գործող նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/ և միջին մասնագիտական կրթության ոլորտում մարզի սոցիալ-տնտեսական զարգացման համար կադրերի պահանջարկը, նախնական մասնագիտական /արհեստագործական/ և միջին մասնագիտական կրթության ոլորտում մարզի սոցիալ-տնտեսական զարգացման համար ՀՀ պետական ուսումնական հաստատությունների 2012 թվականի /անվճար և վճարովի ուսուցման հիմքով/ կադրերի պահանջարկը՝ ըստ մասնագիտությունների ներկայացվել է ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն:

Շարունակվել են աշխատանքները հատուկ կրթական և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին հանրակրթական համակարգում ինտեգրելու աշխատանքների կատարման ուղղությամբ. 2011 թվականի ընթացքում 4 դպրոցներում (Սիսիանի թիվ 3, Գորիսի թիվ 3, Կապանի թիվ 1 և Մեղրիի թիվ 2 դպրոցներ) կազմակերպվել էր ներառական կրթության փորձարարական ծրագրի ներդրումը: Եվս 2 դպրոցներ (Կապանի թիվ 5 և Գորիսի թիվ 6 դպրոցներ) 2012 թվականին ընդգրկվեցին ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցների ցանցում: Երևանի բժշկահոգեբանամանկավարժական գնահատման կենտրոնի կողմից գնահատվել և 2012-2013 ուսումնական տարվա սեպտեմբերից պետական բյուջեի հաշվին ֆինանսավորվել է 91 երեխայի ներառական կրթությամբ ուսուցումը վերը նշված դպրոցներում:

20 աշակերտների համար ապահովվել է օրենսդրությամբ իրենց համար երաշխավորված իրավունքները.

- հանրակրթական հաստատության ընտրության և պարտադիր պետական կրթական ծրագրերի յուրացումը;

- հատուկ մանկավարժական, առողջապահական, հոգեբանական, սոցիալական և այլ ծառայություններից՝ անկախ նրանց ընտրած ուսումնական հաստատության տիպից, օգտվելը;
- առանց ընտանիքից և հասարակությունից նրանց առանձնացումը:

Հատուկ ընդհանուր կրթության բնագավառում պետական ռազմավարությունն ուղղվել է մի կողմից հատուկ կրթական հաստատություններում երեխաների կրթության և խնամքի որակի բարելավմանը, մյուս կողմից այլընտրանքային ծառայությունների ձևավորմանը, ինչը հնարավորություն է տալիս աստիճանաբար բեռնաթափել հատուկ դպրոցները: Այս ուղղությամբ շարունակվել են քննարկումները «<Յունիսեֆ>>-ի և ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության մասնագետների հետ մարզային ենթակայության 2 հատուկ դպրոցների հետագա կարգավիճակի, համակարգում ընդգրկված սովորողների կրթական և սոցիալական կարիքի գնահատմանը համաձայն՝ նրանց ուսուցումը համապատասխան ուսումնական հաստատություններում կազմակերպելու համար:

4.1.2 Իրականացման առաջընթացը

2012 թվականի ընթացքում շարունակվել է դպրոցների և նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների վերանորոգման, տեխնիկական վերազինման և գույքի թարմացման միջոցառումները, ուսումնական զենքի զետեղարանների կահավորմանն ուղղված աշխատանքները, ուսուցիչների և դաստիարակների մասնագիտական կարողությունների բարձրացման, նախադպրոցական և մասնագիտական կրթության զարգացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը: Հատուկ ուշադրության կենտրոնում է նախադպրոցական կրթություն ստանալու՝ երեխայի իրավունքների ապահովումը: «<Կրթության մատչելիության ապահովում>> ծրագրի շրջանակներում ՀՀ Սյունիքի մարզի 7 հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում (դպրոցներում) դրամաշնորհային ծրագրով գործարկվել են նախադպրոցական խմբեր:

Ուսումնական զենքի զետեղարանների (պահասենյակների) «<Ձենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը վերջնական ավարտին հասցնելու նպատակով աշխատանքները շարունակվում են: Մարզի 70 դպրոցների հատկացվել է ուսումնական քիմիական սարքավորումներ: Մարզի 2 ավագ դպրոցներում (Կապանի թիվ 9 և Սիսիանի ավագ դպրոցներ) տեղադրվել է ռազմագիտական ուսումնական հրաձգության իրականացման «<Մենամարտ >> վարժասարք, որը հնարավորություն կընձեռի հավուր պատշաճի իրականացնելու նախազորակոչային տարիքի դպրոցականների ֆիզիկական պատրաստականության, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության աշխատանքները:

Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագրի շրջանակներում շարունակվում են ուսուցիչների վերապատրաստման աշխատանքները, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

ուղղվածությամբ: <<Հանրակրթության մասին>> ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան փետրվար-մարտ ամիսներին իրականացվել են 439 ուսուցիչների առաջին ատեստավորման աշխատանքները, առաջնահերթ խնդիրներ ներկայացնող փաստաթղթերի ձևակերպումներն ամբողջականացվել են, ձևավորել տեղեկատվական բազա: Ատեստավորման աշխատանքները պատշաճ մակարդակով կազմակերպելու և անցկացնելու նպատակով կազմվել և ՀՀ կրթության և գիտության նախարարություն է ներկայացվել ՀՀ Սյունիքի մարզային ենթակայության հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների 2013 թվականին ատեստավորվող ուսուցիչների հայտը: Վերապատրաստման դասընթացները կազմակերպվել և իրականացվել է հուլիս - օգոստոս ամիսների ընթացքում, որին մասնակցել են մարզի 439 ուսուցիչներ: Մարզպետարանի և կրթության ազգային ինստիտուտի Կապանի և Գորիսի մասնաճյուղերի համագործակցության արդյունքում 2012թ. ընթացքում վերապատրաստվել են հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների 919 մանկավարժներ, նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների 243 աշխատակից:

«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի միջոցների հաշվին կազմակերպվել են դասընթացներ, հանդիպումներ, սեմինարներ, ինչպես նաև իրականացվել ուսումնանյութական բազայի հարստացմանն ուղղված աշխատանքներ, մասնավորապես.

1. <<Հանրակրթական ոլորտի մարտահրավերները ՀՀ Սյունիքի մարզի համայնքներում>> թեմայով մարզային ֆորումը (533,0 հազ դրամ)
2. Տարածքային Զարգացման Ծրագրի վերանախագծման փուլի վերաբերյալ հանդիպում կրթության ոլորտի ներկայացուցիչների, համայնքային աշխատողների, համայնքի ծնողների, բուժքույրերի հետ (198,4 հազ դրամ)
3. <<Շահագրգիռ կողմերը միասին հանուն երեխաների պաշտպանության համակարգի հզորացման>> ծրագրի շրջանակում աշխատաժողովի և դեպքի կառավարման դասընթաց (150,5 հազ դրամ)
4. <<Դպրոցի խորհուրդ, առկա իրավիճակ և գործունեության հեռանկարներ>> թեմայով աշխատանքային հանդիպում մասնակցությամբ ԴԻՆ նախագահների և ներկայացուցիչների (36,0 հազ դրամ)
5. <<Դպրոցի կառավարման մարմինների գործունեության բարելավման ուղիները>> թեմայով աշխատանքային հանդիպում (224,375 հազ դրամ)
6. <<Աշակերտական խորհուրդների գործունեության բարելավման գործիքներ>> թեմայով աշխատանքային հանդիպում Սիսիանի տարածաշրջանի 18 դպրոցների տնօրենների, ՄԿԱ գծով տեղակալների և ԱԻՆ նախագահների մասնակցությամբ (80,5 հազ դրամ)
7. Մասնագիտական վերապատրաստումներ վարսահարդարության, խոհարարության, սննդի դիզայնի մասնագիտություններով ներառական և հատուկ դպրոցների 36 ավագ դասարանցիների համար (480,0 հազ դրամ)
8. Կրթության ստանդարտների վերաբերյալ իրազեկման հանդիպում (342, 8 հազ դրամ)

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

9. <<Երեխաների առցանց անվտանգություն>> ծրագրի շրջանակում հանդիպում-դասընթաց (40,0 հազ դրամ)
10. Գյուղատնտեսական ծրագրերի փորձի փոխանակման նպատակով այցի կազմակերպում Շաքիի դպրոցի օժանդակ տնտեսություն (39,72 հազ դրամ)
11. Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններին հատկացվել են միջոցներ (889.9 հազ դրամ) Սիսիանի տարածաշրջանի 5 դպրոցներում հավաքուծության, Շաքի համայնքի դպրոցում ջերմոցային տնտեսության ստեղծման համար, Սիսիանի Տարածքային Զարգացման Ծրագրում ընդգրկված 3 դպրոցների համար երեխաների առցանց անվտանգության ծրագրի շրջանակում տրամադրվել են ապրանքներ
12. Կատարվել են վերանորոգման ախատանքներ Կապանի թ. 6 հիմնական դպրոցի մարզադահլիճի, Ծավի և Դավիթբեկի միջնակարգ դպրոցների սանհանգույցների, ինչպես նաև Եղվարդի միջնակարգ դպրոցի ջրագծի (11972,0 հազ դրամ)
13. Վերանորոգվել են Կապանի թիվ 2 և 13 ՆՈՒՀ-երի դահլիճները (6325.0 հազ դրամ)
14. Կահույք է տրամադրվել Կապանի թ. 4, 5, 10, 11, 12 ՆՈՒՀ-երին, Կապանի թ.8 և 10, Շիկահողի և Եղեգի դպրոցներին (4500.0 հազ դրամ)
15. Քարահունջ, Խոտ, Անգեղակոթ և Սառնակունք համայնքների դպրոցներին և ՆՈՒՀ-ին տրամադրվել են ֆոտոխցիկներ և պրոյեկտորներ (598.0 հազ դրամ)
16. Շաքե և Քարահունջ համայնքներում նախակրթարանների տարածքում տեղադրվել են խաղահրապարակներ /կառուելներ/ (3400.0 հազ դրամ):

Աղյուսակ 1. Կրթության ոլորտի 2012թ. արդյունքային ցուցանիշները

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	Փաստացի
Բարձրացնել կրթական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը Սյունիքի մարզում	1. Համախառն ընդգրկվածությունը	99.5%	99.5%
	2. Աշակերտ - ուսուցիչ հարաբերակցությունը՝ հանրակրթության բնագավառում	7:1	7:1
	3. Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցների թիվը	34	35
	4. 3-6 տարեկան երեխաների նախադպրոցական հաստատություններում ընդգրկվածության	46%	58.35%

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	<p>տեսակարար կշիռը այդ տարիքի երեխաների ընդհանուր թվում</p> <p>5. Հանրակրթական ծառայությունների որակից աշակերտների և ծնողների բավարարվածության աստիճան</p> <p>6. ԲՈՒՀ ընդունված դպրոցի շրջանավարտների տեսակարար կշիռը տվյալ տարվա շրջանավարտների ընդհանուր թվաքանակի մեջ</p>	85%	96%
Դպրոցների մարզադահլիճների և խաղահրապարակների վերանորոգում, մարզագույքով և տեխնիկական պարագաներով հագեցում	Բարեկարգված մարզադահլիճներ և խաղահրապարակներ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը	9.2 %	9.8 %
Ջեռուցման լոկալ համակարգի ներդրում	<p>Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցների տեսակարար կշիռը</p> <p>Ջեռուցման լոկալ համակարգ ունեցող դպրոցներում սովորող աշակերտների թիվը</p>	30.8%	31.9%
Համակարգչային դասասենյակների ստեղծում, համալրում և ինտերնետ կապով ապահովում)	Համակարգչային դասասենյակներ ունեցող դպրոցների թիվը	102	114
	Ինտերնետ կապով ապահովված դպրոցների թիվը	60	111
Ուսուցիչների մասնագիտական վերապատրաստման դասընթացների պարբերաբար կազմակերպում, կրթության օրենսդրության մասին իրազեկում	Որակավորման բարձրացման, մեկ կամ մեկից ավելի թեմատիկ ուղղվածությամբ վերապատրաստման դասընթացների մասնակցած ուսուցիչների թիվ	1800	1162
	Համակարգչին տիրապետող ուսուցիչների թիվ	1120	1345
Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում ուսուցիչ-աշակերտ-ծնող կապը ամրապնդելու նպատակով	Ուսուցիչների, երեխաների և ծնողների համար դասընթացների կազմակերպում /հազ դրամ/	90.99	90.99

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՐԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Դասավանդման համագործակցային և մանկավարժական նոր մեթոդների ուսուցում	Մարզի 24 համայնքի նախադպրոցական և հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների դաստիարակների և ուսուցիչների համար ուսուցման նոր մեթոդների վերաբերյալ դասընթացների կազմակերպում և անցկացում /հազ դրամ/	785.6	2044.8
Ուսուցիչների պարտադիր ատեստավորման կազմակերպում «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան	Նախապատրաստական աշխատանքների իրականացում ատեստավորման 1-ին փուլի մասնակից ուսուցիչների համար	20%	20%
Աշակերտական խորհուրդների անդամների համար դասընթացների կազմակերպում	Մարզի 18 համայնքների դպրոցների աշակերտական խորհուրդի անդամների հետ դասընթացների կազմակերպում /հազ դրամ/	4350.0	80.5
Սոցիալապես անապահով, ծնողազուրկ, բազմազավակ ընտանիքների երեխաների ամառային հանգստի կազմակերպում	Մանկական առողջարարական ճամբարներում ամառային հանգստի կազմակերպում /հազ դրամ/	11920.0	11920.0
Նախադպրոցական հաստատությունների ուսումնանյութական բազայի թարմացում	Կապանի թ. 2 և 13 ՆՈՒՀ-ի դահլիճների վերանորոգվում (հազ դրամ) Կապանի թ. 4, 5, 10, 11, 12 ՆՈՒՀ-ին կահույքի տրամադրում Քարահունջ, Խոտ, Անգեղակոթ և Սառնակունք համայնքների ՆՈՒՀ-ին ֆոտոլսցիկների և պրոյեկտորների տրամադրում Շաքե և Քարահունջ համայնքներում նախակրթարանների տարածքում խազահրապարակների տեղադրում	3890.5	10825.0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Կիրակնօրյա դպրոցի հիմնադրում և աջակցություն	Կապանի, Մեղրիի և Ագարակի կիրակնօրյա դպրոցներին աջակցություն /հազ դրամ/	3918.0	3500.0
Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում բարեկարգման ծրագրերի, շինարարական վերանորոգման աշխատանքների իրականացում, աշակերտների նախաձեռնությամբ իրականացված ծրագրեր, դիտողական պարագաների տրամադրում, համակարգիչների նվիրաբերում, դպրոցների աջակցության ծրագրերի իրագործում	1. Աճանանի, Կապանի թիվ 2, Գեղանուշի, Գորիսի թիվ 2, Գորիսի թիվ 5, Տեղի թիվ 1, Խնածախի, Սիսիանի ավագ, Անգեղակոթի, Բնունիսի դպրոցների վերանորոգում /հազ. դրամ/ 2. <<Վորլդ Վիժըն Ինտերնեյշնլ>> միջազգային բարեգործական կազմակերպության կողմից հանրակրթական ուսումնական հաստատություններին աջակցություն	1799500.0	1550600.0
		13000.0	12861.9

4.1.3 Խնդիրները

Գիտակցելով Հայաստանի Հանրապետության կառավարության կողմից ոլորտում իրականացվող դրական բարեփոխումները, ուսման որակ և մատչելիություն ապահովելու համար դեռևս դանդաղ է ընթանում դպրոցի նյութատեխնիկական բազայի արդիականացման և հագեցվածության գործընթացը, հատկապես՝ գյուղական դպրոցներում:

Ժողովրդագրական բացասական միտումների հետ կապված բավականին լուրջ հիմնախնդիր է դարձել մարզի սահմանամերձ, լեռնային սակավաթիվ բնակչությամբ համայնքներում գյուղական դպրոցի պահպանության խնդիրը: Առկա միտումների պահպանման դեպքում առանձին համայնքներ արդեն իսկ կանգնել են դպրոցների փակման վտանգի առջև, ինչն իր հերթին զգալի բացասական հետևանքներ է ունենում գյուղապահպանության խնդրի վրա:

Դպրոցականների ամառային հանգստի լիարժեք և արդյունավետ կազմակերպման համար մարզն ունի յուրահատուկ բնակլիմայական և գողտրիկ պայմաններ, ուստի նպատակահարմար է միջոցներ ձեռնարկել ռեկրեացիոն հնարավորություններն ու ռեսուրսները կյանքի կոչելու համար:

<<Էքստեն>> քննությունները մայրաքաղաքում անցկացնելը մեծ դժվարություններ է հարուցում մարզաբնակներին /ճանապարհաձախս, գիշերելու տեղ և այլն/, ուստի անհրաժեշտ է այն կազմակերպել նաև մարզերում:

4.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Ոլորտի առջև կանգնած խնդիրների լուծումը հրատապ է և պահանջում է լուրջ ֆինանսական միջոցներ:

ԿՏԱԿ-ի կողմից ևս 51 դպրոցներ միացել են համացանցին, սակայն առանձին դպրոցներում ինտերնետ կապի որակը ցածր է: Մարզի ինտերնետ կապով չապահովված հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների թիվը կազմում է 3. շուտով դրանք ևս 2013 թվականի ընթացքում կմիանան համացանցին:

Դպրոցների ուսումնական զենքի զետեղարանների (պահասենյակների) <<Ջենքի մասին>> ՀՀ օրենքի դրույթներին համապատասխան ստեղծելու և կահավորելու գործընթացը գտնվում է ավարտման փուլում: Այն ավարտին հասցնելու համար պահանջում է ֆինանսական ներդրումներ, որն անհրաժեշտ է իրականացնել բացառապես ՀՀ պետական բյուջեի հաշվին:

Ոլորտում որպես հիմնախնդիրներ են մնում հանրակրթական ուսումնական հաստատությունների հիմնանորոգման և նյութատեխնիկական բազայի նորացման ու արդիականացման խնդիրները:

Ժամանակն է պետական կրթական առանձին քաղաքականություն իրականացնել գյուղական դպրոցի նկատմամբ, հնարավորություն ստեղծել լուծելու այն կարևորագույն, առաջնահերթ խնդիրները, որոնք տեղերում խոչընդոտում են այդ դպրոցների գործունեության բարելավման գործընթացը: Ժողովրդագրական բացասական միտումների հետ կապված բավականին լուրջ հիմնախնդիր է դարձել մարզի սահմանամերձ, լեռնային սակավաթիվ բնակչությամբ համայնքներում գյուղական դպրոցի պահպանության խնդիրը:

4.2. ՄՇԱԿՈՒՅԹ, ՍՊՈՐՏ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՅԵՐ

4.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2012 թվականի ընթացքում մշակույթի և սպորտի բնագավառում մարզպետարանի գործունեությունը նպատակաուղղվել է մարզում պետական մշակութային քաղաքականության իրականացմանը, մշակույթի դերի բարձրացմանը, պետական, ազգային և այլ տոների, ազգային ծեսերի ու ծիսակարարությունների վերականգնմանն ու տարածմանը, մշակութային ժառանգության պահպանությանը, զանգվածային միջոցառումների կազմակերպմանը, կադրային քաղաքականության և մշակութային կրթության զարգացմանը, երիտասարդության հետ տարվող աշխատանքների աջակցմանն ու ակտիվացմանը:

2012թվականին մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպվել և իրականացվել են ազգային, պետական տոներին նվիրված միջոցառումներ, հորեյաններ, տարելիցներ, փառատոներ, ցուցահանդեսներ, տոնախմբություններ, գիտաժողովներ, համերգային և թատերական ծրագրեր, սպորտային մրցումներ, հուշամրցաշարեր, առաջնություններ:

4.2.2 Իրականացման առաջընթացը

Մարզական և մշակութային միջոցառումների իրականացման նպատակով 2012թ. ծախսվել է պետական բյուջեով նախատեսված 7,171 մլն դրամ գումարը: 494.1 մլն դրամի մշակութային ծրագրեր են իրականացվել նաև «ՀՊՄԿ» ՓԲԸ-ի կողմից:

Անհրաժեշտ աշխատանքներ են իրականացվել մարզի մշակութային և սպորտային, կրթական հաստատությունների աշխատանքների կազմակերպման, մշակութային կառույցների վերանորոգման ուղղությամբ:

2012թվականին իրականացվել են շուրջ 78,825 մլն դրամի վերանորոգման աշխատանքներ այդ թվում՝ Կապանի երկրագիտական թանգարանի շենքի հիմնանորոգում 7.53 մլն դրամ, Խնձորեսկի մշակույթի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգում – 63.574 մլն դրամ, Գորիսի Ա. Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի շենքի վերանորոգում – 7.721 մլն դրամ գումարի շրջանակներում:

«ՀՊՄԿ» ՓԲԸ-ի կողմից 2012թ. ընթացքում 87.6 մլն դրամով վերանորոգվել են մարզի Մեղրի, Ազարակ քաղաքների, Գեղիի, Ճակատենի, Քաշունիի, Բնունիսի, Դարբասի, Բռնակոթի, Մուծքի և Սպանդարյանի մշակույթի տները և ակումբի շենքերը:

«Վորլդ Վիժըն Ինտերնեյշնլ» միջազգային բարեգործական կազմակերպության կողմից Կապան քաղաքում իրականացվել է 36.6 մլն դրամի խաղահրապարակների վերանորոգման և կառուցման աշխատանքներ:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Աղյուսակ 2 Մշակույթի, սպորտի և երիտասարդության ոլորտի 2012թ. արդյունքային ցուցանիշները.

Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշը	Թիրախ	2012թ. փաստացի
Մշակույթի և մարզական հաստատությունների շենքերի հիմնանորոգում և նյութատեխնիկական բազայի բարելավում	Հիմնանորոգվող մշակութային օբյեկտների թիվը Ներդրումների չափը	29 1004.2 մլն դրամ	29 955.7 մլն դրամ
Մշակութային և սպորտային միջոցառումների կազմակերպում	Մշակութային միջոցառումների կազմակերպում	501.3 մլն դրամ	501.3 մլն դրամ

4.2.3 Խնդիրները

Չնայած իրականացված աշխատանքներին դեռևս շարունակում են հրատապ մնալ մարզի մշակույթի և սպորտային հաստատությունների ջեռուցման համակարգերի ներդրման, վերանորոգման և համապատասխան գույքով ապահովման հարցերը:

4.2.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

2012թվականին մարզի գյուղական և քաղաքային համայնքներում կազմակերպված մշակութային և սպորտային միջոցառումները էական ազդեցություն են թողել մարզի բնակչության գեղագիտական դաստիարակության, ազատ ժամանցի կազմակերպման, մատաղ սերնդի հոգևոր դաստիարակության վրա:

2012 թվականի ընթացքում կարևորվել է կազմակերպվող միջոցառումներին բնակչության ակտիվ մասնակցությունը, մասսայական մշակութային և սպորտային միջոցառումների կազմակերպումը և հոգևոր մշակութային կրթության ուղղությամբ աշխատանքների ակտիվացումը:

4.3. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅՈՒՆ

4.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2012թ. ընթացքում առողջապահության ոլորտի գերակա խնդիր է սահմանվել բժշկության արդյունավետության բարձրացումը:

Առողջապահության բնագավառի արտացոլված գերակայությունները ներառում են՝ արտահիվանդանոցային և հիվանդանոցային բժշկական օգնության որակի բարելավում, մարզի տարածքում նորագույն տեխնոլոգիաների ներդրում, բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավում՝ նյութատեխնիկական և հատկապես կադրային:

Իրագործելով ՀՀ կառավարության քաղաքականությունը և ծրագրով նախատեսված միջոցառումները ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանը ուշադրություն է դարձրել մարզի առողջության առաջնային պահպանման օղակի որակի և մատչելիության բարձրացմանը՝ մարզի բնակչությանը հնարավորինս առավել չափով ընդգրելով ընտանեկան բժշկության ինստիտուտի գործառույթների մեջ, գյուղական և քաղաքային բնակչության համաչափ ընդգրկվածությանը նեղ մասնագիտական արտահիվանդանոցային բուժօգնության մեջ, անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի որակի և մատչելիության բարձրացմանը, լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների որակի և հասանելիության համաչափությանը՝ մարզի ամբողջ բնակչության համար:

Ամբողջությամբ իրագործելով ՀՀ կառավարության քաղաքականությունը և 2012թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված միջոցառումները՝ հաշվետու ժամանակաշրջանում ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանը ուշադրություն է դարձրել մարզի տարածաշրջաններում գործող առողջապահական կառույցների համաչափ զարգացմանը, բնագավառում ֆինանսական միջոցների արդյունավետ օգտագործմանը, առողջության առաջնային պահպանման, մոր և մանկան առողջության, ծննդօգնության, հիվանդանոցային և շտապ օգնության որակի ու մատչելիության բարձրացմանը: Մասնավորապես, կարևորվել են ընտանեկան բժշկության զարգացումը, համակարգի ֆինանսավորման նոր մեխանիզմների կիրառմանն ուղղված միջոցառումները, գյուղական բնակչության բուժօգնության բարելավումը, հիվանդանոցային համակարգում պետական միջոցների արդյունավետ օգտագործումը, մոր և մանկան առողջության պահպանումը, դեռահասների և վերարտադրողական առողջության բարելավումը, ՄԻԱՎ/ՁԻԱՀ-ի, բրուցեյլոզի, տուբերկուլոզի և այլ տարափոխիկ հիվանդությունների կանխարգելումը և ձեռնարկվել են այդ ուղղությամբ մշակված համապատասխան միջոցառումներ՝ ուշադրություն դարձնելով մարզային յուրահատկություններին:

Հաշվի առնելով մարզի առողջապահության ոլորտի ներկա իրավիճակը, մարզում բնակչության առողջական վիճակի բարելավման համար զարգացման գերակա նպատակ է համարվել բուժճառայությունների որակի և մատչելիության բարձրացումը: Այս նպատակի իրագործման ռազմավարությունը կայացել է նախ՝ բժշկական արդյունավետության բարձր մակարդակի հասնելու մեջ, որը ներառում է առողջության առաջնային պահպանման ծառայությունների բարելավում, նեղ մասնագիտական արտահիվանդանոցային, հիվանդանոցային մասնագիտական բուժօգնության որակի և

մատչելիության բարձրացում և առաջնային ու երկրորդային մասնագիտական բուժօգնություն ցուցաբերող հաստատությունների նյութատեխնիկական և կադրային ռեսուրսների բարելավում, ինչպես նաև համակարգի կառավարման բարելավմանն ուղղված բարեփոխումները:

4.3.2 Իրականացման առաջընթացը

2012 թվականին իրագործելով ՀՀ կառավարության կողմից մշակված քաղաքականության դրույթները, որը մեծամասամբ արտահայտված է պետական պատվերի տեսքով, ՀՀ Սյունիքի մարզի առողջապահական համակարգի գործունեության արդյունքում տեղի է ունեցել բժշկական արդյունավետության որոշակի բարձրացում, մասնավորապես.

Արտահիվանդանոցային բուժօգնության գծով.

1. Բարելավվել է ԱԱՊ ոլորտի որակը՝ բարձրացել է ընտանեկան բժշկների որակյալ ծառայություններից օգտվող /78%/, սկրինինգային ծրագրերի մեջ ընդգրկված բնակչության տեսակարար կշիռը, ավելացել է նորածինների կրծքով սնուցման ընդգրկվածությունը, շտկվել են իմունոկանխարգելման գործընթացի բացթողումները, 100% ապահովվել է առողջ երեխայի վարման ծավալը, ապահովվել է ՄՀԻՎ 100%-ով:
2. Բարձրացել է դիսպանսերային և նեղ մասնագիտական արտահիվանդանոցային բուժօգնության որակն ու մատչելիությունը՝ աճել է ներգատաբանական, ուռուցքաբանական, սրտաբանական հիվանդությունների վաղ հայտանաբերված դեպքերի տեսակարար կշիռը: Ստեղծվել են նեղ մասնագիտական որակավորում ունեցող բժշկների մարզային շրջիկ խումբ, որը պարբերաբար իրականացրել է այցելությունները բոլոր գյուղական համայնքներ՝ դրանով իսկ նպաստելով գյուղական բնակչությանը նեղ մասնագիտական բուժօգնության մեջ ընդգրկվածությանը, առանձնակի շեշտադրվել է ոչտարափոխիկ տարածված հիվանդությունների բարդությունների կանխարգելման և հղիների նախաձննդյան հսկողության մեջ վաղ ընդգրկման գործընթացին:
3. Նվազել է անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովվող ազգաբնակչության շրջանում մերժված դեպքերի թիվը, ավելացվել է ժամանակակից և արդի դեղամիջոցներով: Կրկնակի ավելացել է գյուղական առողջության կենտրոնների միջոցով անվճար և արտոնյալ պայմաններով տրամադրված դեղերի ծավալը: Մարզում ստեղծվել է աշխատանքային խումբ, որը ուսումնասիրելով գործընթացի առկա խնդիրները ներկայացրել է համապատասխան առաջարկություններ ՀՀ առողջապահության նախարարություն:
4. Բարձրացել է գյուղական համայնքներում լաբորատոր-ախտորոշիչ արտագնա այցելությունների թիվը:

Հիվանդանոցային բուժօգնության գծով.

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

1. Իրականացվել է մոր և մանկան առողջության ծառայությունների բարելավում, որի արդյունքում բացառվել է տվյալ ժամանակահատվածում մայրական մահացությունը, վեր են լուծվել պերինատալ մահացության բոլոր դեպքերը, ուսումնասիրվել են պատճառները և մշակվել է վերջինիս նվազեցմանն ուղղված միջոցառումների ծրագիր:
2. Նշված ժամանակահատվածում մոնիտորինգի է ենթարկվել երեխայի պետական հավաստագրի ներդրման գործընթացի և արդյունքները ու բխող առաջարկությունները ներկայացվել են ՀՀ առողջապահության նախարարություն:
3. Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավման նպատակով ՀՀ Սյունիքի մարզպետի որոշմամբ ստեղծվել է հանձնաժողով, որի մեջ ընդգրկվել են նաև միջազգային բարեգործական կազմակերպությունների ներկայացուցիչները: Հաջողությամբ ներ է դրվել համավճարի սկզբունքը, ինչը նպաստել է համակարգում ստվերային երևույթների և կոռուպցիոն դիսկերի նվազեցմանը: Նկատվում է հոսպիտալային մահաբերության ցուցանիշի նվազեցում, պլանային վիրաբուժության ակտիվության բարձրացում, ցածր են կլինիկական և ախտաբանաանատոմիական ախտորոշումների չհամընկման դեպքերը:

Մարզում շտապ օգնության ծառայության բարելավման գծով.

1. ՀԲ վարկային ծրագրի շրջանակներում ՀՀ Սյունիքի մարզի շտապ բժշկական օգնության ծառայություն ցուցաբերող բժշկական կենտրոնները հազեցվել են ժամանակակից սանիտարական տրանսպորտային միջոցներով:
2. Իրականացվել է բուժանձնակազմի շարունակական մասնագիտական կրթում:
3. Իրականացվել են մի շարք միջոցառումներ, ուղղված շտապ օգնության ծառայության կադրային հազեցվածության բարելավմանը:

Բժշկական հաստատությունների նյութատեխնիկական ռեսուրսների բարելավման գծով.

1. 2012թ. ՀՀ Սյունիքի մարզում գործել են 17 ՓԲԸ, որոնք պետական պատվերի շրջանակներում իրականացրել են արտահիվանդանոցային, հիվանդանոցային և մասնագիտական /նյարդահոգեբուժական/ դիսպասերային բուժօգնություն: Մարզային ենթակայության առողջապահական հաստատությունների պետական պատվերի գլոբալ բյուջեն կազմել է 1.67 մլրդ դրամ, որից 909.38 մլն դրամ արտահիվանդանոցային և 762.6 մլն դրամ հիվանդանոցային ծառայությունների գծով: 2012 թվականի դեկտեմբերի 22-ի դրությամբ պետական պատվերի գլոբալ բյուջեի կատարողականը կազմել է 99.5%: Ֆինանսական փոխհատուցումը իրականացվել է 100%:

2. ՄԶԾ-ի կարևորագույն ռազմավարական նպատակներից են նաև բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավմանն ուղղված արտաբյուջետային /ՀԲ, ԲՀ, վճարովի ծառայություններ/ հոսքերն ապահովող միջոցառումների իրականացումը: 2012 թվականին շարունակվել է համագործակցությունը <<Քաջարանի ԲԿ>> ՓԲԸ և <<Չանգեզուրի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ>> ԲԲԸ, <<Կապանի

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

ԲԿ>> ՓԲԸ և <<Դինո Գոլգ Մայնինգ Քամփանի>> ԲԲԸ, <<Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ>> և <<Ագարակի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ>> ԲԲԸ միջև: Վերոգրյալ ընկերությունների միջև կնքվել են պայմանագրեր ընկերությունների աշխատողների բուժսպասարկման ծառայություններ մատուցելու վերաբերյալ, որի արդյունքում հիմնականում ապահովվել է առողջապահական ընկերությունների արտաբյուջետային ֆինանսական միջոցների հոսքը: Ընդհանուր առմամբ 2012 թվականին ՀՀ Սյունիքի մարզի առողջապահական ընկերությունների արտաբյուջետային մուտքերը կազմել են՝ հիվանդանոցային վճարովի ծառայություններից 102.6 մլն դրամ, այդ թվում համավճարի սկզբունքի կարառմամբ՝ 21.2 մլն դրամ, արտահիվանդանոցային ծառայություններից 41.4 մլն դրամ: 2006 թ. նոյեմբերի 2-ի <<Հայաստանի Հանրապետության մարզերի առողջապահության համակարգերի օպտիմալացման ծրագրերը հաստատելու մասին>> N 1911 որոշմամբ նախատեսված մարզի առողջապահական ընկերություններում կառուցվածքային և կազմակերպական փոփոխությունները գրեթե ամբողջությամբ իրականացվել են: 2012 թ. ավարտվել է Համաշխարհային բանկի վարկային ծրագրերի շրջանակներում <<Կապանի բժշկական կենտրոն>> ՓԲԸ հիվանդանոցային համալիրի վերակառուցման և <<Մեղրու տարածաշրջանային բժշկական կենտրոն>> ՓԲԸ նոր շենքի կառուցման նախագծա-նախահաշվարկային աշխատանքները: “Մեղրիի ՏԲԿ” և “Կապանի ԲԿ” ՓԲԸ շենքերի կառուցման և հիմնանորոգման նախագծային փաստաթղթերի կազմման համար տրամադրվել է 46.1 մլն դրամ: ՀՀ ԱՆ “ԱԾԻԳ” ՊՀ կողմից -Առողջապահական համակարգի արդիականացում /Համաշխարհային բանկի N7987 ծրագիր/ շրջանակներում շարունակվել է “Գորիսի ԲԿ” ՓԲԸ արդիականացումը՝ ընկերությանը տրամադրվել է 51.5 մլն. Դրամի գույք: Ավարտվել է “Հայաստան” համահայկական հիմնադրամի կողմից իրականացված “Կապանի ԲԿ” ՓԲԸ մանկական բաժանմունքի հիմնանորոգումը, որի գումարը կազմել է 206.4 մլն դրամ: Ավարտին են մոտենում <<Քաջարանի բժշկական կենտրոն>> ՓԲԸ պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերակառուցման աշխատանքները և բժշկական կենտրոնի հագեցումը ժամանակակից սարքավորումներով և գույքով: Նշված աշխատանքները իրականացվել են “ԶՊՄԿ” ՓԲԸ ֆինանսական ներդրումների միջոցով, որի գումարը կազմել է 496.2 մլն դրամ: 2012 թվականին ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանը, հանդիսանալով որպես պատվիրատու, ավարտել է <<Սիսիանի բժշկական կենտրոն>> ՓԲԸ պոլիկլինիկական մասնաշենքի հիմնանորոգումը, որի գումարը կազմել է 18.2 մլն դրամ:

3. Ոչ պետական միջոցներով իրականացված մարզային ենթակառուցվածքային առողջապահական հաստատությունների շենքերի պահպանման և տեխնիկական հագեցմանն ուղղված միջազգային և այլ կառույցների կողմից իրականացվել են նաև. ԱՄՆ ՄԶԳ (HS-STAR)՝ Հայաստանի առողջապահական համակարգի հզորացում ծրագրի շրջանակներում “Կապանի ԲԿ” մանկական բաժանմունքին նորաձևային վերակենդանացման սարքերի տրամադրում, որի գումարը կազմում է 109550 USD, Գերմանիայի դեսպանատան կողմից “Սյունիքի նյարդահոգեբուժական դիսպանսեր” ՓԲԸ հանդերձարանի վերանորոգման և ռեաբիլիտացիայի ծրագրի իրականացման համար ներդրվել է 4.0 մլն դրամ, ԵԱՀԿ Երևանյան գրասենյակը իրականացրել է 2.5 մլն դրամի ներդրում “Սյունիքի նյարդահոգեբուժական դիսպանսեր” ՓԲԸ

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

տեխնիկական հագեցման համար, “Գեոթիմ” ՓԲԸ կողմից “Գորայքի ԱԱՊԿ” ՓԲԸ տրամադրվել է սոնոգրաֆիկ հետազոտության սարքավորում և ցենտրիֆուգ, որի գումարը կազմել է 2.1 մլն դրամ, “Դինո Գոլդ Մաինինգ Քամփնի” ՓԲԸ կողմից “Կապանի ԲԿ” մանկական բաժանմունքի սարքավորումներով հագեցում 3.9 մլն.դրամ առժողովայամբ, Կապանի քաղաքային համայնքի կողմից “Կապանի ԲԿ” տրամադրվել է 430.0 հազար դրամի գույք, Վորլդ Վիժն ՄԲԿ կողմից 9.9 մլն դրամի արժողովայամբ բժշկական սարքավորումների և պարագանների տրամադրում տարածաշրջանի բժշկական կենտրոններին և գյուղական առողջությայն առաջնային պահպանման կենտրոններին:

Բժշկական հաստատությունների կադրային ռեսուրսների բարելավման գծով.

1.Մարզպետի միջնորդությամբ նորավարտ բժիշկների մասնագիտացումը կլինիկական օրդինատուրայում ունի շարունակական բնույթ՝ 2012 թվականին մարզպետի միջնորդությամբ նորավարտ 2 մանկաբարձ-գինեկոլոգ և 1 վիրաբույժ համալրել են մարզի բժշկական կազմակերպությունները, իսկ 8 կլինիկական օրդինատորներ, որոնք մարզպետի միջնորդությամբ ընդգրկվել են պետական պատվերով ուսուցման մեջ շարունակում են մասնագիտացումը: Կազմակերպվել են հանդիպումներ բժշկական համալսարանի ավարտական կուրսերում սովորող ուսանողների հետ: Պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել “Կապանի ԲԿ” և “Մեղրի տարածաշրջանային ԲԿ” օպտիմալացման արդյունքում ազատված տարածքներում իրականացնել վերակառուցման աշխատանքներ՝ երիտասարդ մասնագետներին բնակարաններով ապահովելու նպատակով:

2. 2012 թվականի ընթացքում բժշկական բարձր որակավորում ունեցող մասնագետներ /գինեկոլոգ 1, վիրաբույժ 3 և անեսթեզիոլոգ 2/ ՀՀ առողջապահության նախարարության կողմից ժամանակավոր գործուղվել են աշխատելու ՀՀ Սյունիքի մարզի <<Գորիսի ԲԿ>>, <<Սիսիանի ԲԿ>>, <<Կապանի ԲԿ>>, <<Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ>> ՓԲԸ-ներում: ՀՀ Սյունիքի մարզպետի աջակցությամբ մասնագետների համար ապահովվել են բավարար կենցաղային և են արտոնյալ աշխատանքային պայմաններ:

2012 թվականին իրականացվել են մի շարք արտաբյուջետային առողջապահական ծրագրեր, որոնք ուղղված էին բնակչությանը որակյալ խորհրդատվություն և բուժօգնություն ցուցաբերելուն:

1.2011 թվականի ստեղծված մարզային բժշկական մասնագիտական խումբը 2012 թվականին շարունակել է այցելել մարզի տարբեր բնակավայրեր, հատկապես սահմանամերձ և բարձր լեռնային գոտում գտնվող գյուղական բնակավայրեր: Այցելությունների ընթացքում իրականացվել է շուրջ 1241 խորհրդատվություն, 91 հիվանդ ուղեգրվել են “Կապանի ԲԿ” և “Գորիսի ԲԿ” հիվանդանոցային բուժօգնություն ստանալու նպատակով:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2. «Էրեբունի ԲԿ» և «Մալաթյանի անվան ակնաբուժական կենտրոնի» մասնագետները այցելել են մարզ, իրականացրել «Բաց դռների օրեր», որի ընթացքում հետազոտվել են 469 մարդ, 48 հիվանդ ուղեգրվել են հիվանդանոցային բուժօգնություն ստանալու համար:

3. «Լույս հայի աչքերին» ծրագրի շրջանակներում իրականացվել է 3100 հետազոտություն՝ այդ թվում խորացված հետազոտություն 635 դեպքում, կատարվել է 261 վիրահատություն, 2200 դեպքում՝ ակնոցների դուրս գրում և տրամադրում: Ծրագրի արժեքը կազմել է 11.2 մլն դրամ:

4. «Վորլդ Վիժն» ՄԲԿ կողմից իրականացվել են մի շարք առողջապահական ծրագրեր՝ դեղորայքի ձեռքբերում, Երևանի մասնագիտացված կենտրոններում բուժման փոխհատուցում և այլն, որի արժեքը կազմել է 1.4 մլն դրամ:

5. «ԶՊՄԿ» ՓԲԸ հրավերով և միջոցներով Երևանի առաջատար մասնագետների կողմից իրականացվել է 104 քիթ-կոկորդ-ականջաբանական և 97 աչքի վիրահատությունների

Աղյուսակ 3 Առողջապահության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները.

Ռազմավարական նպատակներ և առաջնահերթ ծրագրեր	Արդյունքային ցուցանիշներ	2012թ. թիրախ	2012թ. փաստացի
Ռազմավարական նպատակ 1 Բժշկական արդյունավետություն բարձրացում			
Ծրագիր 1 Արտահիվանդանոցային բ. օգ. որակի բարելավում 1.1 Մարզում առողջության առաջնային պահպանման որակի և մատչելիության բարձրացում՝ ամբողջ մարզի տարածքում ընտանեկան բժշկի հնստիտուտի կայացում	• Ընտանեկան բժիշկների որակյալ ծառայություններից օգտվող բնակչության տ»սակարար կշիռը	75-80%	78%
	• ազգային օրացույցին համապատասխան՝ ըստ տարիքային խմբերի, ազգաբնակչության ընդգրկվածությունը պատվաստումներում	92-95%	93%
	• սկրինինգային ծրագրերի՝ /զարկ»րակային ճնշման չափում, կրծքագեղձի, արգանդի վզիկի,	80-90%	84%
	• շականակագեղձի/ ազգաբնակչության ընդգրկվածություն ըստ տարիքի	90%	30.5%

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	<ul style="list-style-type: none"> • առողջ երեխային վարման ծավալի ապահովում • ՄՀԻՎ ապահովում ամբուլատոր պայմաններում • նորածինների կրծքով սնուցման ընդգրկվածություն • Ընտանեկան բժշկի կողմից առողջ ապրելակերպի քարոզչություն 	100%	100%
		100%	100%
		90%	90%
		100%	100%
1. 2 Արտահիվանդանոցային դիսպանսերային և նեղ մասնագիտական բուժօգնության որակի և մատչելիության բարձրացում /էնդոկրինոլոգիական, ինֆեկցիոն, հոգեբուժական, սրտաբանական, տուբերկուլյոզային, մաշկավեներաբանական, արյունաբանական, մանկաբարձգինեկոլոգիական/ ամբողջովին ընդգրկելով մարզի տարածքի գյուղական և քաղաքային համայնքներում բնակվող ազգաբնակչությանը	ա/էնդոկրինոլոգիական ծառայության գծով՝ կոմատոզ վիճակով հոսպիտալիզացիայի ցուցանիշի նվազում դիաբետոզ հաշվառված հիվանդների առաջնակի հաշմանդամության մակարդակի իջեցում բ/գյուղումետրիայի կատարման մակարդակի ապահովում գ/ուռուցքաբանական՝ վաղ հայտնաբերված հիվանդների թիվը ընդհանուրի մեջ /գյուղերում և քաղաքներում դիսպանսերային սպասարկման մեջ ընդգրկված ազգաբնակչության հավասար տեսակարար կշիռ	K=0 10% 60% 60% 11,65%	K=0 18% 64.5% 52.5% 9,9%/16,8%
1. 3 Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի որակի և մատչելիության բարձրացում	անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովվող ազգաբնակչության շրջանում մերժված դեպքերի նվազում	0	0
1.4 Լաբորատոր-գործիքային ախտորոշիչ հետազոտությունների որակի և մատչելիության բարձրացում մարզի ամբողջ ազգաբնակչության համար	ա/ ախտորոշիչ մասնագետների համատեղելիության գործակիցը դարձնել բ/ գյուղական համայնքներում արտագնա ախտորոշիչ	0 2	0 2

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՋԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	այցելությունների հաճախականության բարձրացում		
Ծրագիր 2 Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավում 2.1. մոր և մանկան առողջության պահպանման ծառայությունների բարելավում	ա/ պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազում բ/ մայրական մահացության բացակայություն գ/մանկական հիվանդանոցային բուժօգնության բարեփոխումների ներդրում	10 պր 0 354.4 մլն.դրամ	11.8 պր 0 354.4 մլն.դրամ
Պահանջվող գումարը			
2.2 Երկրորդ մակարդակի հիվանդանոցային ծառայության որակի և մատչելիության բարելավում	ա/ հիվանդի բուժման միջին տևողության նվազում /մահճ.-օր/ բ/պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժության համաչափ զարգացում գ/ կլինիկական և ախտաբանաանատոմիական և ախտորոշումների չհամընկնելու հաճախականության նվազում դ/ օնկոլոգիական ախտորոշումով հիվանդների պարբերական բուժման արդյունավետության բարձրացում /5-ամյա ապրելիության ցուցանիշի բարձրացում/	7 5%/50%0 0 50%	7,5 39%/61% 0 29%
2.3 շտապ օգնության ծառայությունների բարելավում	ա/ առավելագույն ժամկետը /30 րոպեն /կանչը ստանալուց հետո մինչև սպասարկումը գերազանցող կանչերի թվի բացառում բ/ սպասարկված մասնագիտացված կանչերի տեսակարար կշիռի բարելավում գ/ կրկնակի կանչերի տեսակարար կշռի նվազում	0 50%/50% 1%	0 40%/60% 1%
Առաջնահերթ միջոցառումներ մոր և մանկան առողջության պահպանման	Ծրագրի 2.1 իրականացման համար կպահանջվի 354.4 մլն.դրամ	354.4 մլն.դրամ	354.4 մլն.դրամ

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

ծառայությունների բարելավում			
Ռազմավարական նպատակ 2 Բժշկական հաստատությունների ռեսուրսների բարելավում			
Ծրագիր 1 Բուժ. հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում	ա/«Կապանի ԲԿ» ՓԲԸ թերապևտիկ մասնաշենքի վերակառուցում և «Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ» ՓԲԸ նոր մասնաշենքի կառուցում / նախագծա-նախահաշվարկային աշխատանքներ/ բ/«Քաջարանի ԲԿ» պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերակառուցում գ/«Գորիսի ԲԿ» ՓԲԸ սարքավորումների տրամադրում դ/«Սիսիանի ԲԿ» ՓԲԸ պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերանորոգում	46.1 մլն. դրամ 496.3 մլն դրամ 51.6 մլն. դրամ 18.258 մլն դրամ	46.1 մլն.դրամ 496.3 մլն դրամ 51.6 մլն.դրամ 18.258 մլն դրամ
Ծրագիր 2 Բուժհաստատությունների կադրային ռեսուրսների բարելավում	ա/Նեղ մասնագիտակա հետդիպլոմային նպատակային կրթում պետական պատվերի շրջանակներում բ/ԱԱՊ ոլորտի բժիշկների և միջին բուժանձնակազմի շարունակական կրթում «Տուբերկուլոզի դեմ պայքարի» ազգային ծրագրի շրջանակներում գ/ Հիվանդանոցներում աշխատող մանկաբուժների և միջին բուժանձնակազմի կրթում մանկական հիվանդանոցային բուժօգնության բարելավման ծրագրի շրջանակներում	բ/ շարունակական կրթում գ/ շարունակական կրթում	Ընթացքի մեջ է Ավարտվել է Ավարտվել է

4.3.3 Խնդիրները

Բժշկական արդյունավետության բարձրացման կարևոր բաղադրիչներից մեկը արտահիվանդանոցային բուժօգնության բարելավումն է: Ընտանեկան բժշկության ինստիտուտի ամբողջովին ներդրման գործընթացին խոչընդոտող պատճառը նույնն է՝ Կապանի ԲԿ ԱԱՊ ոլորտի որոշ բժշկների միջին տարիքը 60 և ավելին է, որոնք վերամասնագիտանալու ցանկություն չունեն: Արտահիվանդանոցային նեղ մասնագիտական և դիսպանսերային բուժօգնության մեջ գյուղական և քաղաքային

համայնքներում բնակվող բնակչության համաչափ ընդգրկվածությունը նույնպես հանդիսանում է խնդիր:

Անվճար և արտոնյալ պայմաններում դեղորայքով ապահովման գործընթացի թիրախային ցուցանիշը ապահովվել է, սակայն այս գործընթացի որակը ապահովելու համար անհրաժեշտ է տրամադրվող դեղորայքի ցանկը վերանայել և գտնել համապատասխան մեթոդաբանական ու ֆինանսական միջոցներ այն ընդլայնելու համար:

Շտապ օգնության ծառայության հասանելիությունը հեռավոր և բարձր լեռնային պայմաններում գտնվող գյուղաբնակների համար նույնպես առայժմ հանդիսանում է խնդիր, հատկապես ձմռանը:

Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի բարելավման առումով անհրաժեշտ է նվազեցնել պերինատալ մահացության և հիվանդանոցային մահաբերության ցուցանիշները, համաչափ զարգացնել պլանային և անհետաձգելի վիրաբուժությունը: Հիվանդանոցային բուժօգնության որակի ցուցանիշներից է նաև ներհիվանդանոցային համաճարակային իրավիճակի պատշաճ հսկողության առկայությունը:

Լրացուցիչ ուշադրության կարիք ունեն գյուղական առողջության առաջնային պահպանման կենտրոնները՝ վերապահված գործառույթները իրականացնելու և ծառայության որակը ապահովելու համար անհրաժեշտ է վերջիններիս հազեցնել անհրաժեշտ սարքավորումներով:

Մարզի բժշկական հաստատությունների մի շարք ծառայությունների կադրային հազեցվածության խնդիրը մնում է արդի:

4.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Ոլորտի առջև ծառայած խնդիրների լուծումը հրատապ է և պահանջում է.

1. “Կապանի ԲԿ” տեղամասային սկզբունքով աշխատող թերապևտների և մանկաբույժների համար “ընտանեկան բժշկություն” մասնագիտացման դասընթացները իրականացնել անհատական ծրագրով առանց հիմնական աշխատանքային գործընթացի ընդհատման /նրանց ցանկության դեպքում/, իսկ եթե ցանկություն չունեն, ապա այդ բժշկները ավելի նպատակահարմար է իրականացնեն այլ ծառայություն / օրինակ՝ շտապ օգնության/:

2. ԱԱՊ բնագավառում իմունոկանխարգելման թիրախային ցուցանիշների ապահովման համար, ինչպես նաև մանկական հիվանդանոցային ծառայության բարեփոխումների և պերինատալ մահացության ցուցանիշի նվազեցման համար ստեղծված մարզային մշտադիտարկման հանձնաժողովի աշխատանքների արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով անհրաժեշտ է մշտադիտարկումները և արդյունքների ամփոփումը իրականացնել հաճախակի և դրա համար սահմանել ժամանակացույց: Արդյունքների ամփոփման գործընթացում ընդգրկել նաև լրատվամիջոցներ և հասարակական կազմակերպություններ:

3. Գյուղական ազգաբնակչության նեղ մասնագիտական բուժօգնության և լաբորատոր-գործիքային հետազոտությունների մատչելիության ապահովման համար

անհրաժեշտ է կազմել ժամանակացույց և իրականացնել հաստատված պարբերությամբ այցելություններ մարզում ստեղծված շրջիկ մասնագիտական խմբի միջոցով:

4. Անհրաժեշտ է ստեղծել անվճար կամ արտոնյալ պայմաններով դեղեր ստացողների ռեգիստր սկսած բուժող /նեղ մասնագետ, կամ ԱԱՊ իրականացնող/ բժշկից մինչև արտահիվանդանոցային բուժօգնություն իրականացնող ընկերություն և մարզային մակարդակ, ինչպես նաև ստեղծել բնակչության այդ խմբերի կողմից մշտապես օգտագործվող դեղորայքի ցանկը: Այս ամենը կնպաստի ընկերությունների միջոցներով դեղորայքի ձեռք բերման և տրամադրման հասցեագրվածությանը և նպատակային օգտագործման արդյունավետության բարձրացմանը: Անվճար և արտոնյալ պայմաններում տրամադրվող դեղերի ցանկը ընդլայնելու համար անհրաժեշտ է նաև իրականացնել համագործակցություն այն համայնքների հետ, որոնք բժշկական ծրագրեր իրականացնելու համար նախատեսել են ֆինանսական միջոցներ, ինչը նույնպես կնպաստի այդ միջոցների նպատակային օգտագործմանը:

5. Անհրաժեշտ է իրականացնել կադային ռեսուրսների բարելավում՝ այն է պետական պատվերի շրջանակներում շտապ օգնության, նեոնատալ, մանկական ծառայությունների գծով իրականացնել նպատակային մասնագիտացում: Միաժամանակ անհրաժեշտ է հետդիպլոմային ուսուցման ծրագրերը վերադասավորել այնպես, որ հեռավոր մառզերում մեկ մասնագետով հնարավոր լինի իրականացնել մի քանի նմանատիպ ծառայություններ: Օրինակ՝ մանկական վիրաբույժը անհրաժեշտության դեպքում կարողանա մատուցել վեիրաբուժական պրոֆիլի այլ ծառայություններ/ մանկական ուռուլոգիա, տրավմատոլոգիա, օրտոպեդիա, քիթ-կոկորդ-ականջաբանական, ակնաբուժական/:

4.4. ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԵՐԵՒԱՆՆԵՐԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

4.4.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2012թ. մարզի զարգացման գերակա նպատակներից է սոցիալական ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացումը: Այն կարող է իրագործվել սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացման, սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության միջոցառումների ընդլայնման, այդ կապակցության սոցիալական ծառայություններ մատուցող պետական և ոչ պետական կառույցների համագործակցության, սոցիալական ծառայություններ մատուցող կադրերի շարունակական վերապատրաստման, սոցիալական ծառայության գործակալությունների նյութատեխնիկական բազայի բարելավման, ինչպես նաև սոցիալական ծառայությունների համակարգի կառավարման բարելավման միջոցով: Կարևոր է ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման միասնական համակարգի կառուցվածքագործառության մոդելի շրջանակներում միասնական ընդունարանների ստեղծումը:

Մարզում կապիտալի պակասի և ներդրումների ցածր մակարդակի արդյունք հանդիսացող գործազրկության պայմաններում տարբեր ոլորտների միասնական քաղաքականության իրականացմամբ է պայմանավորված զբաղվածության հիմնախնդիրների լուծման արդյունավետության բարձրացումը և գործազրկության նվազեցումը: Կարևոր է բնակչության արդյունավետ զբաղվածության ապահովման համար պայմանների ստեղծումը և գործազուրկների մրցակցությունը բարձրացնելու նպատակով մասնագիտական ուսուցման ծրագրերի քանակի ավելացումը:

Հաշմանդամներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառում ծառայությունների տրամադրումը ուղղված է հաշմանդամների վերականգնման և պրոթեզաօրթոպեդիկ օգնության ու ծառայությունների մատուցման կազմակերպման բարելավմանը, որը կնպաստի հասարակության մեջ նրանց ինտեգրմանը: Վերականգնման արդյունքում նրանք հնարավորություն ունեն աշխատելու՝ մասամբ հոգալու իրենց, ինչպես նաև՝ իրենց ընտանիքի սոցիալական խնդիրները, որն այսօր մեր երկրի սոցիալական քաղաքականության և աղքատության հաղթահարման ծրագրի, ինչպես նաև «Հայաստանի Հանրապետությունում հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության մասին» ՀՀ օրենքի և «Հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության 2006-2015 թթ. ռազմավարության» պահանջներից է:

Մարզի համար սոցիալական և երեխաների իրավունքների պաշտպանության բնագավառում կարևորվում է սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության ծառայությունների ընդլայնումը:

Նշված միջոցառումների իրականացման համար ակնկալվում է պետության և դոնոր կազմակերպությունների աջակցությունը:

4.4.2 Իրականացման առաջընթացը

Խոցելի ընտանիքներին աջակցության ոլորտում մարզում շարունակվել է անապահով խավի անվճար սննդապահովման ծրագրի իրականացումը: ՀՀ Առաքելություն Հայաստան>> հասարակական բարեգործական կազմակերպության ֆինանսավորմամբ մարզում գործում է 3 բարեգործական ճաշարան, որտեղ 510 հոգի օրական մեկ անգամ ստանում են տաք սնունդ:

Տարեցներին մատուցվող ծառայությունների բնագավառում ծառայությունների տրամադրումը ուղղված է տարեցների սոցիալական սպասարկման և խնամքի ծառայությունների տրամադրմանը: Վերջին տարիներին այս բնագավառում պետության կողմից իրականացվող քաղաքականությունն ուղղված է տարեցների, և հատկապես միայնակ և հաշմանդամ տարեցների կյանքի պայմանների բարելավմանը: Արժվանիկ գյուղում գտնվող տարեցների սպասարկման կենտրոնում խնամվում են 10 շահառուներ:

Հաշմանդամներին հասարակության մեջ ինտեգրման գործընթացը ապահովելու համար մարզային հանձնաժողովի կողմից ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն է ներկայացվել հաշմանդամների սոցիալական պաշտպանության վերաբերյալ ծրագրային առաջարկներ 2013թ. տարեկան ծրագրերում ընդգրկելու նպատակով:

Սոցիալական սպասարկման համակարգի կառավարման բնագավառը կատարելագործելու նպատակով մարզի 4 քաղաքներում ինտեգրված սոցիալական ծառայությունների տրամադրման միասնական համակարգի կառուցվածքագործառնության մոդելի շրջանակներում միասնական ընդունարանների ստեղծման համար տրամադրվել են տարածքներ:

Սոցիալական ծառայությունների և ծրագրերի վերաբերյալ հասարակության իրազեկման ոլորտում սոցիալական աջակցության բնագավառում ընթացող ծրագրերի և դրանցում ընդգրկվելու չափանիշների վերաբերյալ կիսամյակի ընթացքում հեռարձակվել է 14 հեռուստահաղորդում, որոնք նվիրված են եղել պետական նպաստների, զբաղվածության, ինչպես նաև նախկին ԽՍՀՄ խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993թ. հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման տրամադրման գործընթացներին:

01.01.2013թ. դրությամբ ավանդների փոխհատուցում է տրամադրվել 3252 նպաստառու ընտանիքների՝ շուրջ 505.2 մլն. դրամ գումարով: 2012թ. վեց ամիսներին ավանդների փոխհատուցում է տրամադրվել 33 նպաստառու ընտանիքների՝ շուրջ 4 մլն. դրամ գումարով: Ընթացքի մեջ են ՀԽՍՀ խնայբանկում ներդրված ավանդների փոխհատուցման աշխատանքները:

Մարզի գերակա խնդիրներից մեկը մնում է սոցիալապես անապահով խավի բնակարանային ապահովության խնդիրը: Շվեյցարական զարգացման և համագործակցության գործակալության, ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության, ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության, ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի, Գորիսի քաղաքապետարանի համագործակցության արդյունքում Գորիս քաղաքում շահագործման է հանձնվել 20 բնակարանով սոցիալական տուն, որի

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

արդյունքում 20 սոցիալապես անապահով ընտանիքներ ապահովվել են բնակարանով:

Ստորև ներկայացվում է իրականացված միջոցառումների արդյունքային ցուցանիշները:

Աղյուսակ 4 Սոցիալական և երեխաների իրավունքների պաշտպանության ոլորտի 2012թ. արդյունքային ցուցանիշները.

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Տարեկան փաստացի
1. Ոլորտային նպատակ՝ Բարձրացնել սոցիալական ծառայությունների մատչելիությունը և որակը մարզում	1. Սոցիալական ծառայությունների հասցեականությունից սոցիալապես խոցելի բնակչության բավարարվածության աստիճան	65%	65%
	2. Ծառայության որակից սոցիալապես խոցելի խմբերի բավարարվածության աստիճան	65%	65%
	3. Աշխատանքի տեղավորված գործազուրկներ	500	560
2. Բնակչության սոցիալական ծառայությունների ընդլայնում, որը կնպաստի խոցելի խմբերի համար մատուցվող ծառայությունների բազմազանությանը			
2.1 Խնամողների վերապատրաստում հաշմանդամների, ծերերի	Մարզում խնամողների մասնագիտական վերապատրաստում անցած կամավորների թիվը	15	17

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Տարեկան փաստացի
<p>խնամքը, այդ թվում տնային</p> <p>խնամք իրականացնելու համար</p>			
<p>2.2 Սոցիալապես անապահով ընտանիքների անդամների սննդապահովում</p>	<p>Հումանիտար ճաշարանների կողմից սպասարկվող բնակչության թվաքանակը</p>	<p>500</p>	<p>510</p>
<p>2.3 Ծերերի խնամքի ծառայությունների իրականացում</p>	<p>Բացի պետական տրանսֆերտներից խնամքի ծառայություններից օգտվող ծերերի թիվը</p>	<p>10</p>	<p>10</p>
<p>2.4 Հաշմանդամներին վերականգնողական, պրոտեզաօրթոպետ պարագաներով և տեխնիկական այլ միջոցներով ապահովում</p>	<p>Վերականգնողական և տեխնիկական անհրաժեշտ այլ միջոցներ ստացած հաշմանդամների թիվը</p>	<p>400</p>	<p>559</p>
<p>2.5 Տարբեր սպորտային միջոցառումներ մարզային մաշտաբով և պարաօլիմպիկ խաղերի անցկացում մարզում</p>	<p>Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը</p>	<p>60</p>	<p>80</p>
<p>2.6 Հաշմանդամների համար առողջարանների ուղեգրերի ձեռք բերում</p>	<p>Ծառայությունից օգտվող հաշմանդամների թիվը</p>	<p>60</p>	<p>53</p>
<p>2.7 Գործազուրկների համար մասնագիտական վերապատրաստման միջոցառումների կազմակերպում</p>	<p>Մասնագիտական ուսուցումն ավարտածների թվաքանակը, նրանցից աշխատանքի տեղավորվածներ</p>	<p>160 30</p>	<p>128 62</p>

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Տարեկան փաստացի
3. Սոցիալական սպասարկաման համակարգի կառավարման բարելավում, ինչի արդյունքում խոցելի բնակչության սոցիալական սպասարկաման գործում կավելանան համագործակցությամբ իրականացվող ծրագրերը			
3.1 ՀԿ-ների, ՏԻՄ-եր, ՍԾՏԳ-երի միջև տեղեկատվության փոխանակման, մարզի մակարդակով իրականացվող սոցիալական ծրագրերի համակարգման մեխանիզմների մշակում և ներդրում	ՀԿ-ների և ՏԻՄ-երի համատեղ սոցիալական ծրագրերի թիվը	10	10
3.2 Մարզի խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրում՝ նրանց սոցիալական պաշտպանությանն ուղղված միջոցառումների ընդլայնման և հասցեականության բարձրացման նպատակով	Խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների բազայի առկայություն		Տվյալների բազան պարբերաբար թարմացվում է
3.3 Մարզային երիտասադական կազմակերպության զարգացում, երիտասարդների շրջանում կամավորական շարժման խթանում	Սոցիալական աջակցության ծրագրերում ընդգրկված կամավորների թիվը	50	65
4. Մարզում սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ բնակչության իրազեկման բարձրացում, ինչը կնպաստի մարզում սոցիալական ծառայությունների գործունեության հրապարակայնության,			

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Տարեկան փաստացի
<p>նրանց հաշվետվողականության աճին և հետևաբար նաև նրանց աշխատանքի նպատակայնության բարձրացմանը</p>			
<p>4.1 Մարզում սոցիալական ծառայություններ մատուցող կազմակերպությունների /պետական, հասարակական, միջազգային/ և նրանց կողմից իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ տեղեկատվության հրապարակում և տարածում բնակչության լայն շերտերում</p>	<p>Սոցիալական ծրագրերի և ծառայություն մատուցողների մասին իրազեկված խոցելի բնակչության տեսակարար կշիռ</p>	<p>70%</p>	<p>70%</p>
<p>4.2 Մարզպետարանի սոցիալական ապահովության բաժնի, ՍԾՏԳ-ների կանոնավոր հաշվետվությունների ներկայացում բնակչությանը սոցիալական աջակցության բնագավառում ընթացող ծրագրերի, նրանց մեջ ընդգրկման չափանիշների վերաբերյալ:</p>	<p>Սոցիալական ծրագրերի վերաբերյալ հեռուստատեսությամբ և թերթերի միջոցով տրամադրվող տեղեկատվության թիվը</p>	<p>13</p>	<p>14</p>
<p>5. Սոցիալական ծառայությունների բնագավառի մասնագետների շարունակական վերապատրաստում</p>			
<p>5.1 Սոցիալական ծառայություններ մատուցող</p>	<p>Դասընթացներին մասնակցածների թիվը /մարզպետարան և ՍԾՏԳ-</p>	<p>15</p>	<p>18</p>

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՋԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Տարեկան նախատեսված	Տարեկան փաստացի
կազմակերպությունների մասնագետների շարունակական վերապատրաստում հմտությունների զարգացում /դասընթացներ, և այլն/	ներ, ՏԻՄ, ՀԿ-ներ/		
6. Երեխաների խնամքի կենտրոնների ստեղծում՝ ապահովելով սոցիալ-հոգեբանական, մանկավարժական և իրավաբանական ծառայություններ կյանքի դժվարին իրավիճակներում գտնվող երեխաներին և նրանց ընտանիքներին			
6.1 Դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների վերաբերյալ տվյալների բազայի ստեղծում	Մարզում դժվարին իրավիճակում հայտնված երեխաների թիվը	1140	1099
6.2 Ժամանակավոր խնամքի կարիք ունեցող երեխաների ցերեկային կենտրոնների ստեղծում	Խնամքի և սոցիալ-հոգեբանական վերականգնողական աջակցության ծառայություններից օգտված երեխաների թիվը Կապան և Գորիս քաղաքային համայնքներում «Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոն»-ների ստեղծում	325 60.0 մլն դրամ	477

4.4.3. Խնդիրները

Ներկա պայմաններում անհրաժեշտ է, որպեսզի արտացոլված կարևորագույն հիմնախնդիրները և միջոցառումների իրագործումը ետին պլան չմղվի, կրի շարունակական կատարելագործման բնույթ և հաշվի առնվի նաև տարածքային առանձնահատկությունները:

Մարզի համար սոցիալական պաշտպանության բնագավառում պետք է կարևորվի սոցիալապես խոցելի խմբերին ուղղված սոցիալական աջակցության

ծառայությունների, ինչպես նաև միայնակ տարեցների և հաշմանդամների տնային սպասարկման համակարգի ընդլայնումը:

Անհրաժեշտ է մարզի տարածքում ապահովել սոցիալական բնակարանային ֆոնդի ձևավորմանն ու զարգացմանն ուղղված ծրագրերի շարունակական իրականացումը, ինչը կխթանի սոցիալապես անապահով խավին բնակարանային ապահովության խնդրի լուծմանը:

Երիտասարդների գործազրկությունը լուրջ խնդիր է ՀՀ Սյունիքի մարզում: Իրավիճակն ավելի է բարդանում աշխատանք փնտրող երիտասարդների մասնագիտական ցածր կրթության մակարդակի և հմտությունների մակարդակի բարձրացման, նրանց ցանկության կամ հնարավորության բացակայության բերումով: Տեղեկատվական առկա բազան թույլ չի տալիս մոնիտորինգի ենթարկել ուսուցման համակարգը, աշխատանքի շուկան և նրանց մինչև գոյություն ունեցող կապերը, կանխատեսել աշխատանքի շուկայի կողմից պահանջվող հմտությունները և հետևաբար ուսուցման կարիքները:

Մարզում առաջնահերթ խնդիր է շարունակում մնալ քաղաքային համայնքներում «Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոն»-ների ստեղծման հարցը:

4.4.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Մասնագիտական կրթությունը և ուսուցումը ոչ միշտ են զբաղվածության երաշխիք հանդիսանում: Զբաղվածության քաղաքականության այլ միջոցառումներին զուգահեռ, անհրաժեշտ է ուսուցումը համապատասխանեցնել աշխատանքի շուկայի պահանջներին: Մասնագիտական կրթությունը և ուսուցումը պետք է ներդաշնակեցվի տնտեսության նոր պահանջներին համապատասխանեցնելու միջոցառումների ընդհանուր շրջանակների հետ: Դեռևս հստակ դիրքորոշում չի ձևավորվել առ այն, թե ուսուցման ինչպիսի կարիքներ պետք է բավարարեն կամ ինչպիսի հմտություններ պետք է ձեռք բերվեն, որպեսզի պատշաճ կերպով հասցեագրվեն տնտեսության կարիքները և առավելագույնի հասցվեն մասնագիտական հաստատությունների շրջանավարտներին և գործազուրկների հնարավորությունները աշխատանք գտնելու ուղղությամբ:

Հետագայում նույնպես հետևողական աշխատանքներ պետք է տարվեն սոցիալական ծառայությունների մատչելիության և որակի բարձրացման ուղղությամբ:

Մարզում գործում են երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոններ, հասարակական կազմակերպությունների կողից իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում, որոնք կրում են ժամանակավոր բնույթ:

Բնագավառում կարևորվում է պետական հովանավորչության հարցը, որպեսզի նշված կենտրոնների գործունեությունը չվտանգվի:

5. ԳՅՈՒՂԱՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

5.1 Քաղաքականության վերլուծություն

ՀՀ Սյունիքի մարզում 2012թ. ՄՁԾ կարևորագույն նպատակներից է գյուղատնտեսության գործունեության համար անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների ձևավորման և կատարելագործման միջոցով բուսաբուծական և անասնապահական մթերքների ծավալների ավելացումը, արտադրության արդյունավետության բարձրացումը, իրացման խնդիրների լուծումը, որի արդյունքում կավելանա գյուղացիական տնտեսությունների եկամուտները և կկրճատվի աղքատությունը գյուղական բնակավայրերում:

2012թ. մարզում առկա 1026 տրակտորներից գյուղատնտեսական աշխատանքներին պատրաստ էին 851-ը, 153 հացահատիկահավաք կոմբայններից՝ 147-ը, 22 կերահավաք կոմբայններից՝ 22-ը:

Մարզում կարևորում է նաև հացահատիկի սերմարտադրության, սերմաթարմացման և սորտափորձարկմանն ուղղված միջոցառումները, որոնց ուղղությամբ տարվում են համապատասխան աշխատանքներ: Մարզ է ներկրվել հացահատիկի 4 նոր սորտեր, սորտափորձարկման նպատակով:

2012թ. իրականացված միջոցառումները հիմնականում ուղղվել են ֆերմերային և գյուղացիական տնտեսությունների կերարտադրության, արհեստական սերմնավորման, կաթնարտադրության խթանման, հացահատիկային կուլտուրաների սերմարտադրության, սորտաթարմացման բնագավառներին անասնապահության և դաշտավարության զարգացման ծրագրերում աջակցելու գործընթացներին:

5.2 Իրականացման առաջընթացը

ՀՀ 2012թ. պետական բյուջեի միջոցներով կատարվել է 413800 գլուխ խոշոր, 143181 գլուխ մանր եղջերավոր անասունների, 32980 գլուխ խոզերի, 326580 թև թռչունների, 11000 փեթակ մեղուների հակահամաճարակների դեմ պատվաստումներ:

Մարզում տարբեր դոնորների ֆինանսական աջակցությամբ ուսուցումներ և խորհրդատվական աշխատանքներ են կազմակերպվել մարզպետարանի, ԳԱՄԿ-ի, ՓՄՁ-ԶԱԿ-ի և հասարակական այլ կազմակերպությունների կողմից:

2012թ ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեի, միջազգային կազմակերպությունների և ֆինանսական այլ աղբյուրների միջոցով իրականացվել են գյուղատնտեսության աջակցության մի շարք ծրագրեր.

1. Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության ֆինանսավորմամբ, <<Շեն>> ԲՀԿ-ի միջոցով 2010թ. հաստատվել և 2012թ. շարունակվում է իրականացվել <<Շուկաներ Մեղրիի համար>> ծրագիրը:
2. <Ռազմավարական զարգացման գործակալություն> ՀԿ կողմից 2012թ. ընթացքում մարզում <Անասնապահության զարգացման ծրագիր Սյունիքի մարզում> նախագծի շրջանակներում իրականացվել է 5 ծրագիր՝ 331.7 հազ դրամ գումարով:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

3. Տնտեսական և սոցիալական աջակցություն սակավակարող ընտանիքներին /սերմերի, գյուղատնտեսական գործիքների, տեխնիկայի և կենդանիների տրամադրում/ 26.5 մլն դրամ:
4. Մրգերի և հատապտուղների հավաքման կետի ստեղծման և փակ գրունտում /ջերմոցային/ մշակաբույսերի աճեցման ծրագրին օժանդակելու նպատակով «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի կողմից կատարվել է 18.0 մլն դրամի չափով ներդրում:
5. Արհեստական սերմնավորման կայանների ստեղծման ծրագրին օժանդակելու նպատակով «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի կողմից կատարվել է 4.5 մլն դրամի չափով ներդրում, սոցիալապես անապահով ընտանիքներին օժանդակելու նպատակով տրամադրվել է գյուղատնտեսական կենդանիներ, որի համար ներդրվել է 9.0 մլն դրամի չափով գումար:
6. Ագարակ և Եղվարդ համայնքներում «Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ-ի կողմից կատարվել է ջրամատակարարման ցանցերի հիմնանորոգում՝ 15.0 մլն դրամի չափով:
7. ՀՄՀ-Հայաստան ծրագրի միջոցներով վերանորոգվել է Գորիս համայնքի ներտնտեսային ցանցը, որի արժեքը կազմել է 132.9 մլն դրամ:

Աղյուսակ 5 Գյուղատնտեսության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները.

Ամփոփ նկարագիր	Արդյունքային ցուցանիշ	Թիրախ	2012թ. փաստացի արդյունքը
Արդյունք 1. Մարզի հողային և մարդկային ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործում:	1.1 Օգտագործվող վարելահողերի, խոտհարքների և արոտավայրերի մակերեսը	226800հա	188579 հա
	1.2 Չօգտագործվող վարելահողերի տարածքը	7100 հա	7100 հա
	1.3 Ոռոգելի մշակաբույսերի ցանքատարածությունների մակերեսը	6308 հա	6308 հա
	1.4 Գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղված աշխատուժի տեսակարար կշիռը	25 %	25 %
Արդյունք 2. Ոռոգման համակարգի բարելավում	2.1 Ոռոգվող գյուղատնտեսական նշանակության հողերի մակերեսը	3308հա	3308հա

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	2.2 ԶՕԸ-երին ոռոգման աշխատանքների կազմակերպման համար ՀՀ պետություններից հատկացումների չափը	92.6 մլն դրամ	72.6 մլն դրամ
Արդյունք 3. Գյուղատնտեսական կենդանիների մթերատվության ավելացում, որակի բարելավում և հիվանդությունների կանխում	3.1 Կաթի արտադրության ծավալները 3.2 Մսի արտադրության ծավալները 3.3 Կաթի իրացման ծավալները 3.4 Մսի իրացման ծավալները 3.5 Բրդի իրացման ծավալները 3.6 Ձվի իրացման ծավալները, 3.7 Արհեստականորեն սերմնավորված խոշոր և մանր եղջերավոր անասունների գլխաքանակը 3.8 Համաճարակների դեմ պատվաստված անասնագլխաքանակը	23.5 հազ տ 11.7 հազ տ 14.8 հազ. տ 3.5 տ 65 տ 20.5 մլն հատ 3300 գլուխ 413800 գլուխ	37.3 հազ տ 11.7 հազ տ 14.8 հազ. տ 3.5 տ 65 տ 18.0 մլն հատ 3300գլուխ 413800 գլուխ
Արդյունք 4. Գյուղատնտեսության արտադրական ենթակառուցվածքների բարելավում	4.1 Մեծածախ առևտրում ընդգրկված ֆերմերների քանակը 4.2 Սառնարանների տարողունակությունը, 50տ. և 236խոր.մ /ընդամենը՝ 3 սառնարան/ 4.3 Գործարկված կաթի ընդունման և նախնական վերամշակման կետերի տարողունակությունը, 328տոննա, /ընդամենը՝ 28 կաթի կետ/ 4.4 Փոքր սպանդանոցների տարողունակությունը, 150խոր.մ /ընդամենը՝ 1	245 ֆերմեր 50տ -236խոր.մ 450 տոննա 28 կաթի կետ 150 խոր.մ	245 ֆերմեր 50տ -236խոր.մ 450 տոննա 28կաթի կետ 150 խոր.մ

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՋԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	արտոնագրված սպանդանոց/ 4.5 Ոռոգվող հողերի մակերեսը 4.6 Հիմնանորոգված անասնաբուժական լաբորատորիաների թիվը	6623 հա 2	6623 հա 2
--	--	------------------	------------------

5.3 Խնդիրները

Տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումների իրականացման ընթացքում առաջացած ամենամեծ խոչընդոտը 2012թ. ընթացքում միջին ցուցանիշներից ավելի երկարատև տեղումների քանակություններն էին, որից որոշակի տուժեցին գյուղատնտեսական մշակաբույսերը:

Ոլորտի առաջնահերթ խնդիրներն են.

- 1) գյուղատնտեսական տեխնիկայով ապահովվածության ցածր մակարդակը
- 2) մթերքների պահպանման առանձնահատկություններից ելնելով ժամանակակից տեխնոլոգիաներով զինված նախնական և հիմնական վերամշակման արտադրամասերի ստեղծումը
- 3) հացահատիկային մշակաբույսերի որակյալ և կոնդիկցիոն սերմերով ապահովվածությունը
- 4) մարզում սպանդանոցի և համակցված կերերի արտադրամասերի հիմնումը
- 5) մարզի 12 համայնքներում հակակարկտային համակարգերի տեղադրումը
- 6) գյուղատնտեսական արտադրանքի իրացման ծավալների և ապրանքայնության մակարդակի բարձրացումը
- 7) մարզում փոքր և միջին բիզնեսի աջակցության գործուն և արդյունավետ մեխանիզմների կիրառումը
- 8) պետական աջակցությամբ գյուղատնտեսական մթերքների իրացման գործընթացի ճիշտ կազմակերպումը, որպես գյուղատնտեսության զարգացման կարևորագույն բաղադրիչ
- 9) արոտներ տանող հանդամիջյան ճանապարհների բարեկարգումը, արոտների մակերեսային և հիմնական բարելավման աշխատանքների իրականացումը, ջրարբիացումը, էլեկտրաֆիկացումը
- 10) անասնաբուժության ոլորտում անասունների արյունապարազիտային հիվանդությունների կանխարգելման ու բուժման միջոցառումների իրականացումը
- 11) օրգանական գյուղատնտեսության զարգացումը, նոր սորտերի և առաջավոր տեխնոլոգիաների ներդրումը:

5.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

2013թ. պետք է հետևողականորեն շարունակվեն վերոնշյալ խնդիրների լուծմանն ուղղված միջոցառումների իրականացումը, ֆերմերային և գյուղացիական տնտեսությունների կերարտադրության, արհեստական սերմնավորման, կաթնարտադրության խթանման, հացահատիկային կուլտուրաների սերմարտադրության, սորտաթարմացման բնագավառներին, անասնապահության և դաշտավարության զարգացմանն աջակցելու գործընթացները:

Ոլորտում համապատասխան ներդրումների ապահովման դեպքում ակնկալվում են հետևյալ արդյունքները.

- 1) մարզի հողային ռեսուրսների նպատակային օգտագործման ապահովում
- 2) բուսաբուծական մթերքների՝ հատկապես տարբեր պտղատեսակների, կարտոֆիլի, հացահատիկի արտադրության ծավալների ավելացում, արդյունավետության բարձրացում, մթերքների ապրանքայնության մակարդակի բարձրացում
- 3) անասնապահական մթերքների՝ հատկապես մսի, կաթի, արտադրության ծավալների ավելացում, արտադրության արդյունավետության բարձրացում, անասնապահական մթերքների ապրանքայնության բարձրացում
- 4) մասնագիտացված տնկարանային և սերմնաբուծական տնտեսությունների) ձևավորում, որոնք հիմնականում կբավարարեն գյուղացիական տնտեսությունների պահանջարկը բարձրորակ տնկանյութի և սերմացուների նկատմամբ
- 5) բույսերի պաշտպանության պայքարի կենտրոնացված միջոցառումների իրականացում
- 6) մարզում տոհմային տնտեսությունների ձևավորում, արհեստական սերմնավորման աշխատանքների ընդլայնման միջոցով կենդանիների տոհմային հատկանիշների պահպանում և կատարելագործում, տոհմաբուծական ծառայությունների ձևավորում
- 7) կերային բազայի ընդլայնում, բազմամյա արժեքավոր կերային մշակաբույսերի ծավալների ավելացում, խոտհարքների և արոտների արդյունավետ օգտագործում
- 8) մարզի գյուղատնտեսության մասնագիտացմանը համապատասխան փոքր վերամշակող արտադրական կարողությունների (պտղի, կաթի, մսի, բրդի) ձևավորում
- 9) գյուղատնտեսական տեխնիկայով մարզի ապահովվածության մակարդակի բարձրացում, տեխնիկայի համատեղ օգտագործման (կոոպերացման սկզբունքով) կառույցների ձևավորում
- 10) տեղեկատվական և խորհրդատվական համակարգի կատարելագործում և մատչելիության մակարդակի բարձրացում
- 11) խոշոր ապրանքային ֆերմերային տնտեսությունների և կոոպերատիվների ձևավորում

- 12) մարզում ապահովագրական համակարգի ձևավորման համար նախադրյալների ստեղծում
- 13) ոռոգման համակարգի բարելավում, մասնավորապես՝ նոր ջրագծերի, պոմպակայանների, ջրանցքերի կառուցմամբ և գոյություն ունեցողների վերանորոգմամբ
- 14) մարզի 4 տարածաշրջաններում գյուղատնտեսական մթերքների ընդունման մեծածախ շուկաների հիմնում, դրանք կահավորելով պահպանման համար անհրաժեշտ սարքավորումներով մարզում առկա գյուղատնտեսության գիտակ մասնագետների ներուժի նպատակային օգտագործում:

6. ԲՆԱՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

6.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Մարզի բնապահպանական իրավիճակը բարելավելու, շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության և կառավարման խնդիրները լուծելու նպատակով նախատեսվել է աշխատանքներ տանել հետևյալ ոլորտներում՝

- 1) Անտառային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարում
- 2) Կենցաղային աղբի հեռացման և արդյունաբերական վտանգավոր թափոնների կառավարման խնդիրների կառավարում
- 3) Ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարում
- 4) Հողերի դեգրադացիայի կանխումը և անապատացմանը նպաստող անտրոպոգեն գործոնների նվազեցումը
- 5) Մարգագետինների և արոտավայրերի բարելավում և արդյունավետ օգտագործում:

6.2 Իրականացման առաջընթացը

2009թ Մեղրու տարածաշրջանում հիմնադրվել է «Արևիկ» ազգային պարկը և «Զանգեզուր» արգելավայրը, որոնք զբաղեցնում են համապատասխանաբար 34401.8 հա և 17368.77 հա տարածք, որոնց կայացման գործընթացը շարունակվել է 2012 թվականի ընթացքում:

2012 թվականի ընթացքում որոշակի աշխատանքներ են տարվել մարզում գործող աղբավայրերի բարեկարգման և նորերի ստեղծման ուղղությամբ: Աղբահանությունը պատշաճ կազմակերպելու համար մարզի քաղաքային համայնքների տարածքում կահավորված են համապատասխան աղբատեղեր և տարբեր չափերի մոտ 350-360 մետաղյա աղբարկղեր: Բազմահարկ շենքերում գործում են մոտ 60-70 աղբատար խողովակներ: Գործում են միջհամայնքային աղբահեռացման 6 կազմակերպություններ, որոնք գործունեություն են ծավալում համաձայն կնքված պայմանագրերի:

Հաշվետու ժամանակահատվածում իրականացվել են Ողջի և Վաչագան գետերի հուններում կուտակված կենցաղային աղբի բերվածքների մաքրման, նոր աղբարկղների տեղադրամանն ուղղված ծրագրեր: 2012թ-ին «Համայնքի շրջակա միջավայրի և բնակչության առողջության պահպանման» բնապահպանական ծրագրով իրականացվել է Ողջի գետի հունի Հ. Ավետիսյան փողոցի կամրջից մինչև «Կապանի հաց» ՍՊԸ-ին հարող տարածքի մաքրման աշխատանքներ: Ծրագրի ընդհանուր արժեքը կազմել է 19.1 մլն. դրամ, որից 4.7 մլն. դրամը համայնքի բյուջեից, իսկ 14.4 մլն. դրամը պետական բյուջեից:

Գերմանական KFW բանկի, ՀՀ բնապահպանության նախարարության և ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի հետ կնքված համաձայնագրի համաձայն սկսվել է Շիկահողի կենսոլորտային արգելոցի և շրջակա համայնքերի սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի պիլոտային փուլը՝ 30.0 հազ եվրո ընդհանուր գումարով:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2012թ. ապրիլի 27-ին Կապանի քաղաքապետարանում Համաձայն <Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության փարձաքննության մասին> ՀՀ օրենքի, մարզպետարանի, բնապահպանական պետական տեսչության Սյունիքի մարզի տարածքային բաժնի, հասարակական և շահագրգիռ կազմակերպությունների և քաղաքացիների մասնակցությամբ հասարակական լսումներ են կազմակերպվել <Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամփնի> ՓԲ ընկերության հարստացուցիչ ֆաբրիկայի ֆլոտացիոն ցիկլի վերազինման շրջակա միջավայրի ազդեցության գնահատական» նախագիծի վերաբերյալ:

ՀՀ բնապահպանության նախարարության հետ համատեղ մարզում կազմակերպվել են քննարկումներ և լսումներ ուրանի երկրաբանական հետախուզման, ՀՀ կառավարության 2011թ. ապրիլի 28-ի թիվ 627-Ն որոշման կիրարկման հետևանքով գ. Քաջարանում ի հայտ եկած հիմնախնդիրների վերաբերյալ թեմաներով:

Աղյուսակ 6 Բնապահպանության ոլորտի արդյունքային ցուցանիշները

Հ/Հ	Միջոցառման անվանումը	Արդյունքային ցուցանիշներ	Թիրախ	Փաստացի տարեկան
1	Մարզային կառույցների, տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակական կազմակերպությունների, ԲՊՏ Սյունիքի տարածքային բաժնի համագործակցության համար ինստիտուցիոնալ հիմքերի ստեղծում	Մեղրիի տարածաշրջանում ստեղծված «Արևիկ» ազգային պարկի կարողությունների ամրապնդում Համայնքները մասնակցություն տարածքների պլանավորման, կառավարման աշխատանքներին	15 համայնք	15 համայնք
2	ԱՊ տարածքում իրականացվող շինարարության և ծրագրերի վերաբերյալ հանրային կարծիքի ուսումնասիրություն, ՀԿ-երի միջոցով հանրային լսումների կազմակերպում	Համայնքային 5 կազմակերպությունների մասնակցություն ԱՊ տարածքում իրականացվող աշխատանքներին Հ/Կ -ների ակտիվ գործունեություն Մարզի 4 համայնքներում ՀԿ-ների կողմից հանրային լսումների կազմակերպում	5 կազմ. 4 ՀԿ 17 հանրային լսումներ	5 կազմ. 4 ՀԿ 17 հանրային լսումներ
3	Անտառների կառավարման բարելավում	Ստեղծման փուլում է գտնվում Կապանի տարածաշրջանում մեկ տնկարանային տնտեսություն Մարզի անտառտնտեսություններում նոր անտառների տնկում, անտառլրացման,	149520տն կի 20հա տնկում 25հա լրացում	52000տնկ ի 20հա տնկում 25հա լրացում

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

		անտառվերականգնման և նախորդ տարիներին հիմնված անտառի լրացման աշխատանքների կատարում Անտառամիջյան ճանապարհների բարեկարգում	13կմ կառուցում 11,5կմ բարեկարգում	13կմ կառուցվել է 11,5կմ բարեկարգվել է
4	Ագարակի, Ողջի և Նորաշենիկ գետերի վերահսկողության կազմակերպում	Նշված գետերի ջրի լաբորատոր ստուգում: Այդ նպատակով կեղտաջրերի հեռացման ցանցի բարելավում	43 նմուշ	43 նմուշ
5	Արտադրական և կենցաղային թափոնների տեղադրման համակարգի կատարելագործում	Խոշոր բնակավայրերի աղբավայրերի կառավարման պլանների կազմում	6	6

6.3 Խնդիրները

Հայաստանի Հանրապետության շրջակա միջավայրի և բնական ռեսուրսների պահպանության և կառավարման խնդիրները մեծ չափով առկա են նաև Սյունիքի մարզում: Դրանք են՝ անտառային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, կենցաղային աղբի հեռացման և արդյունաբերական վտանգավոր թափոնների կառավարման խնդիրները, ջրային ռեսուրսների արդյունավետ կառավարումը, օգտագործումը, հողերի դեգրադացիայի կանխումը, անապատացմանը նպաստող անտրոպոգեն գործոնների նվազեցումը, մարգագետինների բարելավումը և արդյունավետ օգտագործումը:

6.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Անտառներով համեմատաբար հարուստ Սյունիքը գտնվում է որոշակի հակասական վիճակում՝ մի կողմից առկա են հարուստ և գեղատեսիլ անտառներ, իսկ մյուս կողմից՝ հանքային պաշարներով՝ մետաղներով, քարերով հարուստ ընդերքը հանքարդյունահանվում է, որը սոցիալ-տնտեսական դրական հետևանքների հետ մեկտեղ մարզում առաջացրել է բնապահպանական բազում խնդիրներ:

Գործող հանքարդյունաբերությանը զուգահեռ իրականացվում է նաև հանքային պաշարների հետազոտություն և գնահատում, որը կարող է մարզի տարածքում փոխել հանքարդյունաբերության աշխարհագրությունը: Հանքարդյունաբերության տեղաշարժը, կլուծի բազմաթիվ ռազմավարական հարցեր, բայց էկոլոգիայի տեսանկյունից լուրջ մտահոգությունների պատճառ է, քանի որ՝ որքան շատանան հանքավայրերը, այնքան կմեծանա շրջակա միջավայրի աղտոտվածությունը, կվտանգվի անտառների ճակատագիրը:

Կարևոր է համայնքների, հասարակության լայն շերտերի մասնակցությունը բնապահպանության հարցերում: Այստեղ համայնքների, հասարակության և պետության փոխհամաձայնեցված, ներդաշնակ գործունեությունը կարող է ապահովվել

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՋԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

միայն տեղական ինքնակառավարման մարմինների, հասարակության լայն խավերի, հասարակական կազմակերպությունների ակտիվ ներգրավման միջոցով: Օրենսդրական բավարար բազա կա /ՀՀ Սահմանադրություն, ՀՀ միջազգային պայմանագրեր, «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենք, ՀՀ օրենսգրքեր և այլն/, հասարակությանը նույնպես այս գործընթացներում ներգրավելու համար և այդ ներգրավվածությունը որոշակի չափով առկա է, սակայն այն բավարար համարել չի կարելի, քանզի ակնկալվում է ավելի մեծ մասնակցություն այս խնդիրներին: Ինչ-որ տեղ հասարակության անբավարար մասնակցությունն այստեղ հենց մարդկանց մի ստվար հատվածի կրավորական դիրքորոշման արդյունք է:

7. ՔԱՂԱՔԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

7.1 Քաղաքաշինություն

7.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2012 թվականին քաղաքաշինության բնագավառի հիմնախնդիրները կապված էին մարզի ուսումնական հաստատությունների, մշակութային և առողջապահական օբյեկտների և ջրամատակարարման համակարգերի կառուցման ու հիմնանորոգման, բնակավայրերի գազիֆիկացման, բնակարանային ֆոնդի հիմնանորոգման, մարզի համայնքների կողմից իրականացվող քաղաքաշինական գործունեության վերահսկողության ու զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման, հետ:

7.1.2 Իրականացման առաջընթացը

Բնակարանաշինություն և քաղաքաշինական այլ խնդիրներ:

Մարդկային աղքատության հետ առնչվող հիմնախնդիրների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ Սյունիքի մարզի մարդկային աղքատության հաղթահարման գերակայություններն առնչվում են նաև բնակչության բնակարանային ապահովման հետ:

«Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալություն» կազմակերպության կողմից ավարտվել է "Սոցիալական տուն՝ աջակից պայմաններով" ծրագրի շրջանակներում Գորիս քաղաքում 20 բնակարանոց սոցիալական երկրորդ տան շինարարությունը, որտեղ 2012 թվականին կատարվել է 165.691 մլն դրամի շինարարական աշխատանք:

ՀՀ 2012 թվականի պետական բյուջեից հատկացված 45.841 մլն դրամով ավարտվել են Սիսիան քաղաքի Ֆիզկուլտուրնիկների փողոցի թիվ 2 բազմաբնակարան շենքի վթարային 4-րդ մուտքի ուժեղացման և ամրացման աշխատանքները: 50.3 մլն դրամով վերանորոգվել են Կապան համայնքի 9 բազմաբնակարան շենքերի տանիքները:

«Զանգեզուրի ՊՄԿ» ՓԲԸ-ի կողմից հատկացված 22.5 մլն դրամով Կապան համայնքում վերանորոգվել են ևս 2 բազմաբնակարան շենքերի տանիքներ: ՓԲԸ-ի կողմից հատկացված 80.0 մլն դրամով նորոգման են ենթարկվել Կապան համայնքի բազմահարկ բնակելի շենքերի վերելակները:

Շարունակվել են նաև զոհված /մահացած/ և հաշմանդամ դարձած զինծառայողների /ազատամարտիկների/ ընտանիքների բնակարանային պայմանների բարելավման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները: 2012 թվականին համապատասխան ընթացք է տրվել Կապանի և Սիսիանի քաղաքային ու Տեղի և Խնձորեսկի գյուղական համայնքների կողմից բնակարանային պայմանների բարելավման նպատակով հաշվառման վերցրված 6 ընտանիքների անձնական

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

գործերին: Բնակարանային պայմանները բարելավելու նպատակով տարվա ընթացքում երեք ընտանիք ստացել է պետական ֆինանսական աջակցություն:

2012թ. ՀՀ պետական բյուջեի միջոցների հաշվին մարզում իրականացվել են 1307.4 մլրդ դրամի շինարարական աշխատանքներ, այդ թվում. Անգեղակոթ գյուղի դպրոցի հիմնանորոգման գծով՝ 176,35 մլն դրամի, «Տեղի թիվ 1 միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի կառուցման գծով՝ 196,39 մլն դրամի, «Կապանի թիվ 2 ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի կառուցման գծով՝ 204,49 մլն դրամի, «Կապանի մանկավարժական քոլեջ» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգման գծով՝ 100,66 մլն դրամի, «Սիսիանի ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգման գծով՝ 79,0 մլն դրամի, գումարով, Կապանի թանգարանի շենքի վերանորոգման գծով՝ 6,62 մլն դրամի, Կապանի թիվ 4 մանկապարտեզի վերանորոգման գծով՝ 3,1 մլն դրամի, Աճանան գյուղի դպրոցի կոյուղագծի վերանորոգման գծով՝ 2,84 մլն դրամ, Սիսիանի թիվ 3 մանկապարտեզի վերանորոգման գծով՝ 6,92 մլն դրամի, Սառնակունքի հանդիսությունների տան վերանորոգման գծով՝ 4,24 մլն դրամի, <Սիսիանի բժշկական կենտրոն> ՓԲԸ-ի պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերանորոգման գծով՝ 18,26 մլն դրամի, Գորիսի Ա. Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի վերանորոգման գծով՝ 7,72 մլն դրամ, «Գորիսի թիվ 2 դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի վերանորոգման գծով՝ 49,01 մլն դրամի, «Գորիսի թիվ 5 դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի վերանորոգման գծով՝ 56,3 մլն դրամի, Գորիսի մանկավարժական քոլեջի սանհանգույցների վերանորոգման գծով՝ 0,94 մլն դրամի, Սիսիանի ֆիզկուլտուրնիկների փողոցի թիվ 2 բազմաբնակարան շենքի վթարային 4-րդ մուտքի ուժեղացման և ամրացման գծով՝ 45,8 մլն դրամի, Շամբի դպրոցի կառուցման գծով՝ 46,7 մլն դրամի, Վերիշենի խմելու ջրամատակարարման բարելավման գծով՝ 36,96 մլն դրամի, Կապանի թիվ 6 դպրոցի վերանորոգման գծով՝ 33,9 մլն դրամի, Ծղուկի դպրոցի վերանորոգման գծով՝ 20,89 մլն դրամի, Խնձորեսկի դպրոցի մարզադահլիճի վերանորոգման գծով՝ 9,49 մլն դրամի, Կապանի արվեստի քոլեջի համերգային դահլիճի վերանորոգման գծով՝ 32,55 մլն դրամի, Գորիսի մանկավարժական քոլեջի մասնակի վերանորոգման գծով՝ 9,54 մլն դրամի, Կապանի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգման գծով՝ 50,33 մլն դրամի, Հարթաշենի դպրոցի մարզադահլիճի տանիքի վերանորոգման գծով՝ 16,65 մլն դրամի, Գորիայքի դպրոցի վերանորոգման գծով՝ 34,2 մլն դրամի: 34,78 մլն դրամ է հատկացվել նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմման համար:

«Ձանգեզուրի ՊՄԿ» ՓԲԸ-ի կողմից հատկացված 594 մլն 600 հազար դրամի հիմնանորոգման աշխատանքներ են կատարվել «Քաջարանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի մասնաշենքում, 5.0 մլն դրամով բարելավվել է «Կապանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի ջրամատակարարումը: 2.9 մլն դրամով վերանորոգվել է Քաշունի համայնքի մշակույթի տան տանիքը: 14.0 մլն դրամի աշխատանքներ են կատարվել Մեղրի քաղաքի կենտրոնական հրապարակի բարեկարգման և մշակույթի պալատի մասնակի նորոգման գծով: 25.0 մլն դրամով նորոգվել է Ագարակ քաղաքի արվեստի դպրոցի նկուղային հարկը, 3.0 մլն դրամով՝ Բնունիս համայնքի ակումբի դահլիճը, 8.0 մլն դրամով՝ Դարբաս և Սպանդարյան համայնքների ակումբի շենքերը, մոտ 3.0 մլն դրամով՝ Կապանի Շ. Մովսիսյանի անվան տուն թանգարանը: 2.7 մլն դրամ է հատկացվել նաև Կապան քաղաքի Բեյա թաղամասի Նապատի եկեղեցու

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

վերականգնման համար: 22.5 մլն դրամով Կապան համայնքում վերանորոգվել են 2 բազմաբնակարան շենքերի տանիքներ: ՓԲԸ-ի կողմից հատկացված 80.0 մլն դրամով նորոգման են ենթարկվել Կապան համայնքի բազմահարկ բնակելի շենքերի վերելակները: 70.0 մլն դրամի հիմնանորոգման աշխատանքներ են կատարվել Ագարակ քաղաքի մանկապարտեզում: Եվս 36 այլ ծրագրեր են իրականացվել մարզի քաղաքային և գյուղական համայնքներում ընդհանուր 237.0 մլն դրամի չափով:

Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի կողմից հատկացված 17.78 մլն դրամով ավարտվել է Խնձորեսկի մշակույթի կենտրոնի շենքի, իսկ 13.245 մլն դրամով՝ Անգեղակոթի համայնքային կենտրոնի շենքի հիմնանորոգումը: 6.5 մլն դրամի վերանորոգման աշխատանքներ են կատարվել Լոր համայնքի Համո Սահյանի տուն թանգարանում, 4.5 մլն դրամով վերանորոգվել է Խնածախի դպրոցի շենքը, 2.5 մլն դրամով՝ Գեղանուշի միջնակարգ դպրոցի սպորտդահլիճը: 40.3 մլն դրամի շինարարական աշխատանքներ են կատարվել Բնունիսի հիմնական դպրոցի նոր շենքի շինարարությունում:

ՀՀ առողջապահության նախարարության ԾԻԳ-ի ֆինանսավորմամբ 15.967 մլն դրամով կառուցվել է «Գորիսի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի դիահերձարանը:

«Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամփնի» ՓԲԸ-ի կողմից 3 համայնքներում իրականացվել է 8 ծրագիր 20.375 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով:

«Կրթական ծրագրերի կենտրոն» կազմակերպության կողմից հատկացված 11.392 մլն դրամով վերանորոգման աշխատանքներ են կատարվել Գորիսի թիվ 2 և թիվ 3 ՆՈՒՀ-երում:

«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» բարեգործական հիմնադրամի կողմից մարզի 15 համայնքներում իրականացվել է 16 ծրագիր 77.1 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով:

«Գորիս» բարեգործական հիմնադրամի կողմից հատկացված 15.492 մլն դրամի շրջանակներում հիմնանորոգման աշխատանքներ են կատարվել Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու վերականգնման գծով:

Ընդհանուր առմամբ մարզի 68 համայնքներում պետական պատվերից դուրս, այլ կազմակերպությունների ընդգրկմամբ, իրականացվել է 153 ծրագիր, որի արդյունքում լուծում են ստացել սոցիալական բնույթի և բնակչության կենսաապահովման հետ կապված մի շարք հիմնահարցեր /դպրոցների և մանկապարտեզների, խմելու և ոռոգման ջրագծերի, առողջապահական հիմնարկների, ակումբների ու կենցաղի տների վերանորոգում, խաղահրապարակների և հանգստյան գոտիների կառուցում և այլն/:

Դատաիրավական բարեփոխումներ:

Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ շարունակվում է Կապանի դատարանի շենքի կառուցման աշխատանքները՝ որտեղ 2012 թվականին կատարվել է 317,5 մլն դրամի աշխատանք:

«Քրոնիմեթ» ԲԿ-ի միջոցներով վերանորոգվել է Կապանի թիվ 3 հատուկ կրթահամալիրը:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Աղյուսակ 7. Մարզում 2012 թվականին իրականացված շինարարական աշխատանքների վերաբերյալ

Հ/Հ	Օբյեկտի անվանումը	Տարեկան նախատեսված	2012 թվականին փաստացի կատարված
		/մլն դրամ/	/մլն դրամ/
1	Անգեղակոթ գյուղի դպրոցի հիմնանորոգում	176,35	176,35
2	«Տեղի թիվ 1 միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի կառուցում	333,44	196,39
3	«Կապանի թիվ 2 ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի կառուցում	74,02	204,94
4	<<Կապանի մանկավարժական քոլեջ>> ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	100,67	100,67
5	<<Սիսիանի ավագ դպրոց>> ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	103,55	101,19
6	ք. Կապանի թանգարանի շենքի վերանորոգում	7,54	6,62
7	Կապանի թիվ 4 մանկապարտեզի վերանորոգում	3,1	3,1
8	գ. Աճանանի դպրոցի կոյուղագծի վերանորոգում	2,84	2,84
9	Սիսիանի թիվ 3 մանկապարտեզի վերանորոգում	6,92	6,92
10	գ.Սառնակունքի հանդիսությունների տան վերանորոգում	4,24	4,24
11	<Սիսիանի բժշկական կենտրոն> ՓԲԸ-ի պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերանորոգում	18,26	18,26
12	ք. Գորիսի Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի վերանորոգում	7,72	7,72
13	«Գորիսի թիվ 2 դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի վերանորոգում	49,01	49,01
14	«Գորիսի թիվ 5 դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի վերանորոգում	56,36	56,33
15	Գորիսի մանկավարժական քոլեջի սանհանգույցների նորոգում	1,77	0,94
16	ք.Սիսիանի Ֆիզկուլտուրիկների փողոցի թիվ 2 բազմաբնակարան շենքի վթարային 4-րդ մուտքի ուժեղացում և ամրացում	47,24	45,84
17	Շամբի դպրոցի կառուցում	47,1	46,66
18	Վերիշենի խմելու ջրամատակարարման բարելավում	36,96	36,96
19	Կապանի թիվ 6 դպրոցի վերանորոգում	33,95	33,95
20	Ծղուկի դպրոցի վերանորոգում	20,94	20,89
21	Խնձորեսկի դպրոցի մարզադահլիճի վերանորոգում	9,5	9,49
22	Կապանի արվեստի քոլեջի համերգային դահլիճի վերանորոգում	32,55	32,55
23	Գորիսի մանկավարժական քոլեջի մասնակի վերանորոգում	9,54	9,54
24	Կապանի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգում	56,4	50,33
25	Հարթաշենի դպրոցի մարզադահլիճի տանիքի վերանորոգում	18,91	16,65
26	Գորիսի դպրոցի վերանորոգման	36,0	34,2
27	Նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմում	34,78	34,78
28	«Քաջարանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի մասնաշենքի հիմնանորոգում	594,6	594,6
29	«Կապանի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի ջրամատակարարման բարելավում	5,0	5,0
30	Քաշունի համայնքի մշակույթի տան տանիքի վերանորոգում	2,9	2,9
31	Մեղրի քաղաքի կենտրոնական հրապարակի բարեկարգում և մշակույթի պալատի մասնակի նորոգում	14,0	14,0
32	Ազարակ քաղաքի արվեստի դպրոցի նկուղային հարկի նորոգում	25,0	25,0
33	Բնունիս համայնքի ակումբի դահլիճի նորոգում	3,0	3,0
34	Դարբաս և Սպանդարյան համայնքների ակումբի շենքերի նորոգում	8,0	8,0
35	Կապանի Շ. Մովսիսյանի անվան տուն թանգարանի նորոգում	3,0	3,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

36	Կապան քաղաքի Բեյա թաղամասի Նապատի եկեղեցու վերականգնում	2,7	2,7
37	Կապանի 2 բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգում	22,49	22,49
38	Կապան համայնքի բազմահարկ շենքերի վերելակների նորոգում	80,0	80,0
39	Ագարակ քաղաքի մանկապարտեզի հիմնանորոգում	70,0	70,0
	«Զանգեզուրի ՊՄԿ» ՓԲԸ-ի կողմից իրականացված 36 այլ ծրագրեր	237,02	237,02
40	Խնձորեսկի մշակույթի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգում	17,78	17,78
41	Անգեղակոթի համայնքային կենտրոնի շենքի հիմնանորոգում	13,24	13,24
42	Լոր համայնքի Համո Սահյանի տուն թանգարանի վերականգնում	6,46	6,46
43	Բնունիսի հիմնական դպրոցի շենքի կառուցում	73,3	40,3
44	Խնածախի դպրոցի հիմնանորոգում	4,5	4,5
45	Գեղանուշի միջնակարգ դպրոցի սպորտդահլիճի վերանորոգում	2,1	2,1
46	«Գորիսի բժշկական կենտրոն» ՓԲԸ-ի դիախերճարանի կառուցում	15,97	15,97
47	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» բարեգործական հիմնադրամի կողմից իրականացված 8 ծրագրեր	77,1	77,1
48	«Դինո Գոլդ Մայնինգ քամինի» ՓԲԸ-ի կողմից իրականացված 8 ծրագրեր	20,38	20,38
49	Գորիսի թիվ 2 և թիվ 3 ՆՈՒՀ-երու վերանորոգում	11,4	11,4
50	Գորիսի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու վերականգնում	15,49	15,49
51	Կապանի դատարանի շենքի կառուցում	317,5	317,5
52	<<Սոցիալական տուն աջակից պայմաններով>> ծրագրի շրջանակներում Գորիս քաղաքում 22 բնակարանոց շենքի կառուցում	165,69	165,69
53	Կապանի թիվ 3 հատուկ կրթահամալիրի վերանորոգում	19,0	19,0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ	3157,28	3101,98

7.1.3 Խնդիրները

Մարզի տարածքում կատարվող քաղաքաշինական աշխատանքների կատարման համար առաջանում են որոշակի դժվարություններ և խնդիրներ, մասնավորապես շինարարական աշխատանքները ժամանակին և որակով սկսելու ու կատարելու համար խոչնդոտ է հանդիսանում ֆինանսական միջոցների բացակայությունը:

7.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Անհրաժեշտ է բարելավել բնակավայրերի քաղաքաշինական ծրագրային փաստաթղթերի մշակման, հանրակրթական դպրոցների շինարարության և հիմնանորոգման, առողջապահական, մշակութային, մարզական օբյեկտների, բնակֆոնդի և վարչական շենքերի հիմնանորոգման, բնակարանաշինության, բարեկարգման, բազմաբնակարան շենքերի կառավարման գործընթացները:

8. ՄԱՐԶԱՅԻՆ ԵՎ ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ

7.2 Ճանապարհաշինություն

7.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Ճանապարհաշինության ոլորտում իրականացվող քաղաքականությունն ուղղված է առկա ճանապարհային ցանցի հիմնանորոգմանը, վերականգմանն ու պահպանմանը:

2012 թ. ՄՋԾ աշխատանքային պլանով նախատեսվել էր

ա/ միջպետական, հանրապետական և համայնքային նշանակության ճանապարհների նորոգում

բ/ միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանության և շահագործման աշխատանքներ

գ/ մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային, ընթացիկ պահպանության և շահագործման աշխատանքներ

Վերոհիշյալ աշխատանքներն իրականացնելու համար հիմնանորոգման ժամանակ կատարվել են ինչպես փոսային նորոգում, այնպես էլ միաշերտ ասֆալտբետոնյա ծածկի կառուցման աշխատանքներ, իսկ վերանորոգման և սպասարկման ժամանակ՝ նաև կոպճապատման և հողային հարթեցման աշխատանքներ

7.2.2 Իրականացման առաջընթացը

Ընդհանուր առմամբ տարբեր ֆինանսավորման աղբյուրներով 2012 թվականի ընթացքում մարզի ճանապարհաշինարարական և այլ կազմակերպությունների կողմից իրականացվել է շուրջ 3.6 մլրդ դրամի աշխատանքներ, որից պետբյուջեով՝ 2,69 մլրդ դրամ և այլ աղբյուրների հաշվին՝ 886.0 մլն դրամ:

ՀՀ պետական բյուջեի ֆինանսավորման հաշվին, տարբեր նշանակության ճանապարհների հիմնանորոգման, ինչպես նաև պետական ու մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային պահպանության, ընթացիկ պահպանման և շահագործման համար իրականացվել է ավելի քան 2.69 մլրդ դրամի աշխատանքներ: Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների հիմնանորոգմանը նպատակաուղղվել է շուրջ 1.15 մլրդ դրամ և իրականացվել պետխճուղի-Քարահունջ, Աղիտու-Շամբ և Մ17-Նոնաձոր ավտոճանապարհների վերանորոգումը: ՀՀ կառավարության համապատասխան որոշումներով հատկացված 710.0 մլն դրամ ընդհանուր գումարով ասֆալտապատվել է Կապան, Գորիս, Սիսիան, Մեղրի և Ագարակ քաղաքների ներհամայնքային ճանապարհները: Մարզի միջպետական, հանրապետական և մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային պահպանության, ընթացիկ պահպանման ու շահագործման համար ծախսվել է 826.0 մլն դրամ գումար:

Տարբեր ֆինանսավորման աղբյուրներով 2012 թվականի ընթացքում մարզի ճանապարհաշինարարական և այլ կազմակերպությունների կողմից իրականացվել է շուրջ 886.0 մլն. դրամի աշխատանքներ: Զանգեզուրի պղնձամոկիբդենային

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

կոմբինատի միջոցներով ավելի քան 776.0 մլն. դրամ ընդհանուր գումարի աշխատանքներ է իրականացվել Կապան, Գորիս, Սիսիան, Գեղի, Տոլորս, Անգեղակոթ, Կոռնիձոր և Խոտ համայնքներում: «Սյունիք-Չանգեզուր» բարեգործական հիմնադրամի միջոցներով 100.0 մլն. դրամ ընդհանուր արժեքով ասֆալտապատման աշխատանքներ է կատարվել Կապան, Մեղրի, Սիսիան համայնքներում: «Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամփանի» ՓԲԸ-ի միջոցներով /10.0 մլն. դրամ/ իրականացվել է Գեղանուշ համայնքի ավտոճանապարհի ասֆալտապատման-նորոգման աշխատանքները:

«Հասարակական տրանսպորտի աշխատանքներն անվտանգ կազմակերպելու և բարելավելու նպատակով ներմարզային 4 երթուղիներում ուղևորափոխադրումներ իրականացնող կազմակերպությունների ընտրության համար կազմակերպվել և սահմանված կարգով անց են կացվել նոր մրցույթներ:

Աղյուսակ 8 Ճանապարհաշինության ոլորտի 2012թ. բյուջե

h/ h	Միջոցառման անվանումը	Հիմնանորոգման ենթակա ճանապարհներ			
		Նախատեսված տարեկան		Փաստացի տարեկան	
		գումար /մլն դրամ/	Երկարություն /կմ/	գումար /մլն դրամ/	Երկարություն /կմ/
1	Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների նորոգում	-	-	1150.0	-
2	Մարզային նշանակության ճանապարհների նորոգում	-	-	-	-
3	Համայնքային նշանակության ճանապարհների նորոգում	-		710.0	
3	Տրանսպորտային օբյեկտների հիմնանորոգում	17.683			17.683
4	Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ընթացիկ և ձմեռային պահպանություն	711.2	441,2 283,9*	448.1 263.1	433,2 283,9*
5	Մարզային նշանակության ճանապարհների ընթացիկ և ձմեռային պահպանություն	115.239	89.2 154.1*	68.865 46.374*	89.2 154.1*

* Ծանոթություն -- Աղյուսակում համարիչը ցույց է տալիս ընթացիկ պահպանության ապտոճանապարհի երկարությունը /ամառային սպասարկում/, իսկ հայտարարը ձմեռային պահպանության ապտոճանապարհի երկարությունը:

** Ծանոթություն -- Աղյուսակում համարիչը ցույց է տալիս ընթացիկ պահպանության համար նախատեսված գումարը /ամառային սպասարկում/, իսկ հայտարարը ձմեռային պահպանության համար նախատեսված գումարը:

Խնդիրներ

Մարզի տարածքում կատարվող ճանապարհաշինական աշխատանքների կատարման ժամանակ առաջանում են որոշակի դժվարություններ և խնդիրներ՝ մասնավորապես եղանակային անբարենպաստ պայմանները /շինարարական աշխատանքների սկսմանը զուգահեռ /ապրիլ, մայիս, հունիս ամիսներին/ բավականին երկար ժամանակով սկսվեցին անձրևային եղանակներ, ինչը խոչնդոտ հանդիսացավ աշխատանքների ժամանակին և որակով կատարմանը:

7.2.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Անհրաժեշտ է ապահովել տարվա բոլոր եղանակներին տրանսպորտային միջոցների հուսալի և անխափան երթևեկությունը, մարզային նշանակության ճանապարհների երկարակեցությունը, շահագործումը և պահպանումը, համայնքների և մարզկենտրոնի միջև մշտական տրանսպորտային կապը, ինչպես նաև հեռավոր գյուղական համայնքների բնակչության մոտ նկատվող արտահոսքի միտումը:

Անհրաժեշտ է բարելավել ճանապարհաշինական փաստաթղթերի մշակման, մարզային ենթակայության ճանապարհների շինարարության և հիմնանորոգման կառավարման գործընթացները:

8.2 Ջրամատակարարում և ջրահեռացում

8.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Այս ոլորտի քաղաքականությունը հիմնականում ուղղված է բնակչությանը հասանելի, մատչելի և որակյալ խմելու ջուր մատակարարելու խնդրին, որն ուղղակիորեն կնպաստի մարզի բնակչության աղքատության նվազեցմանը:

Ոլորտում անհրաժեշտ են զգալի ներդրումներ՝ ներառյալ ջրամատակարարման առկա համակարգերի պահպանման և վերականգնման, ոլորտում գործող ընկերությունների կառավարման արդյունավետության բարձրացման, ինչպես նաև ջրամատակարարման համակարգերի արդիականացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորումը:

ՄԶԾ-ն կարևորում է խմելու ջրի մատչելիության և հասանելիության, ինչպես նաև ջրի որակի խնդիրները, որոնք էապես ազդում են բնակչության կենսամակարդակի

վրա: Մարզի 7 քաղաքային և 102 գյուղական համայնքներից միայն 6 քաղաքային (Կապան, Գորիս, Սիսիան, Քաջարան, Մեղրի, Ագարակ) և 17 գյուղական (Սյունիք, Աճանան, Քարահունջ, Հարթաշեն, Շինուհայր, Խոտ, Հարժիս, Հալիձոր, Տեղ, Կոռնիձոր, Քարաշեն, Ույծ, Աշոտավան, Իշխանասար, Սպանդարյան, Կարճևան, Վարդանիձոր) համայնքներն են խմելու ջուրը ստանում կենտրոնացված ջրամատակարարման համակարգերից, որտեղ սահմանված կարգով կատարվում է ջրի վարակազերծում: Մյուս բնակավայրերի, հատկապես գյուղական բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերը հանդիսանում են համայնքային սեփականություն և գտնվում են խիստ անբարվոք ու մաշված վիճակում, ինչը լուրջ խնդիրներ է առաջացնում բնակչությանը ստանդարտներին համապատասխան որակյալ ջրամատակարարման հարցում: Գլխամասային կառույցները չունեն սանիտարական պահպանման գոտիներ, բնակչությանը տրվող ջուրը հիմնականում չի վարակազերծվում:

8.2.2 Իրականացման առաջընթացը

ՀՀ 2012 թվականի պետական բյուջեի միջոցների հաշվին 36.957 մլն դրամով վերակառուցվել և հիմնանորոգվել է Վերիշեն գյուղական համայնքի ջրամատակարարման ցանցը, կառուցվել 150 խ.մ. տարողությամբ ՕԿՋ:

Ասիական զարգացման բանկի միջոցներով շարունակվել և ավարտվել են Կապան քաղաքի որոշ թաղամասերում ջրամատակարարման ներքին նոր ցանցերի կառուցման, Ագարակ քաղաքի խմելու ջրի մաքրման կայանի հիմնանորոգման և Կարճևան գյուղի խմելու ջրի ներքին նոր ցանցի կառուցման աշխատանքները: Տարվա ընթացքում այս օբյեկտներում կատարվել է 114.0 մլն դրամի աշխատանք:

«Զանգեզուրի ՊՄԿ» ՓԲԸ-ի կողմից հատկացված 106.45 մլն դրամի շրջանակներում հիմնանորոգման և վերանորոգման աշխատանքներ են կատարվել մարզի 18 համայնքների խմելու ջրամատակարարման ցանցերում (Կապան, Քաջարան, Սվարանց, Որոտան, Վաղատուր, Շվանիձոր, Լիճք, Վարդանիձոր, Անգեղակոթ, Բռնակոթ, Գետաթաղ, Դարբաս, Լճեն, Լոր, Նոերավան, Շենաթաղ, Նժդեհ, Տորունիք):

«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» միջազգային բարեգործական կազմակերպության միջոցով 3.6 մլն դրամի շրջանակներում նորոգման աշխատանքներ են կատարվել Շաքե և Անգեղակոթ համայնքների ջրամատակարարման արտաքին և ներքին ցանցերում: 1.0 մլն դրամ է հատկացվել Եղվարդ գյուղի դպրոցի ջրամատակարարման արտաքին ցանցի նորոգման, 720.0 հազ դրամ՝ Ագարակ և Եղվարդ գյուղերի ջրամատակարարման ցանցերի նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմման համար:

Ջրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերի հիմնանորոգման ուղղությամբ մոտ 7.0 մլն դրամի աշխատանք է կատարվել նաև «Հայջրմուղկոյուղի» ՓԲԸ «Հարավային» տարածքային մասնաճյուղի կողմից:

8.2.3 Խնդիրները

Մարզի համայնքների խմելու ջրի մատակարարման և ջրահեռացման ցանցերի մեծ մասը ունեն 30-40 տարվա հնություն, խարխուլված են և ենթակա են հիմնանորոգման: Այլ ներդրողների սուղ միջոցները բավարար չեն հիմնախնդիրները կարգավորելու համար, մինչդեռ ՀՀ պետական բյուջեով այդ նպատակով ֆինանսական միջոցներ չեն նախատեսվում:

8.2.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գյուղական բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ցանցերը հանդիսանում են համայնքային սեփականություն և գտնվում են խիստ անբարվոք ու մաշված վիճակում, ինչը լուրջ խնդիրներ է առաջացնում բնակչությանը ստանդարտներին համապատասխան որակյալ ջրամատակարարման հարցում: Գլխամասային կառույցները չունեն սանիտարական պահպանման գոտիներ, բնակչությանը տրվող ջուրը հիմնականում չի վարակազերծվում:

Հետագա ծրագրերում պետք է հաշվի առնվեն մարզի զարգացման ծրագրով նախատեսված առաջնահերթությունները:

8.3 Գազամատակարարում

8.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Գազիֆիկացումը մարզի զարգացման կարևոր նախապայմաններից մեկն է: Երկարատև ձմեռները և այլ ընտրանքային էներգիայի աղբյուրների բացակայությունը ընդգծում են բնական գազի մատակարարման հրատապությունը համայնքների համար: Համայնքներում գերակայություն է համարվում գազամատակարարման ցանցի կառուցումը:

8.3.2 Իրականացման առաջընթացը

<<Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացում>> ԾՎԿԳ ֆինանսավորմամբ 2012 թվականի հոկտեմբերից սկսել է Խնածախ, Վաղատուր, Խոզնավար և Սպանդարյան համայնքների գազամատակարարման ցանցերի կառուցումը, որը նախատեսվում է ավարտել մեկ տարվա ընթացքում: Տարվա ընթացքում այս օբյեկտներում կատարվել է 148.0 մլն դրամի շինմոնտաժային աշխատանք:

«Զանգեզուրի ՊՄԿ» ՓԲԸ-ի կողմից հատկացված 29.5 մլն դրամով գազիֆիկացվել են Լեռնաձոր համայնքի Անդոկավան և Բարիկավան թաղամասերը, 7.5 մլն դրամով՝ Տեղ համայնքի 36 անհատական տներ, 18.5 մլն դրամով՝ Աղիտու և Վաղատին համայնքները: 31.6 մլն դրամի գազիֆիկացման աշխատանքներ են կատարվել Աղիտու, Վաղատինի և Տեղ գյուղերում:

«Կապան» բարեգործական հիմնադրամի կողմից հատկացված 18.0 մլն դրամով գազիֆիկացվել է Կապան համայնքի թիվ 8 նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունը:

Ավարտվել են Մեղրի և Ագարակ քաղաքների ու Մեղրիի տարածաշրջանի 11 գյուղական համայնքների գազիֆիկացման նախագծանախահաշվային փաստաթղթերի կազմման աշխատանքները:

8.3.3 Խնդիրները

Չնայած բաժանորդների թիվը խորհրդային տարիների համեմատ զգալիորեն աճել է, մարզում գազիֆիկացումն իրականացվում է դանդաղ տեմպերով: Մարզի 135 բնակավայրերից գազիֆիկացված է ընդամենը 31 բնակավայր:

<<Հայրուսգազարդ>> ՓԲԸ-ի ներդրումները բավարար չեն ապահովելու նույնիսկ հիմնական գազատարին համեմատաբար մոտ գտնվող համայնքների գազիֆիկացման համար:

8.3.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Գազամատակարարման ոլորտում իրականացվելիք ներդրումային քաղաքականությունը պետք է ուղղված լինի գազամատակարարման հասանելիության աստիճանի բարձրացմանը: Անհրաժեշտ է գազիֆիկացման աշխատանքներ իրականացնել Մեղրի և Ագարակ քաղաքներում, ինչպես նաև գյուղական և հատկապես սահմանամերձ ու բարձր լեռնային բնակավայրերում, ինչի շնորհիվ կկանխվի բնակչության արտահոսքը և նպաստավոր սոցիալական պայմաններ կստեղծվեն գյուղերի հետագա զարգացման համար:

9. ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ, ՏԵՂԱԿԱՆ ԻՆՔՆԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ՔԱՂԱՔԱՑԻՎԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

9.1 Տարածքային կառավարում

9.1.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Հայաստանի մարզերում ներդրված տարածքային կառավարման համակարգը գործում է արդյունավետությամբ, սակայն շարունակական կատարելագործման կարիք ունի: Դեռևս 2009 թվականից շրջանառության մեջ է ՀՀ Նախագահի 1997 թվականի մայիսի 6-ի «Հայաստանի Հանրապետության մարզերում պետական կառավարման մասին» ՆՀ-728 հրամանագրում փոփոխություններ կատարելու մասին ՀՀ Նախագահի հրամանագրի նախագիծը, որը ներկայացվել է մարզպետարաններին և որի վերաբերյալ Սյունիքի մարզպետարանի կողմից նույնպես ներկայացվել են առաջարկություններ:

ՀՀ կառավարության 2002 թվականի սեպտեմբերի 19-ի N1795 որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի կազմակերպական կառուցվածքը ՀՀ կառավարության հետագա որոշումներով դինամիկ կերպով ենթարկվեց փոփոխությունների: Վերջին անգամ այն փոփոխության է ենթարկվել ՀՀ կառավարության 2012 թվականի մարտի 29-ի 365-Ն որոշմամբ, երբ մարզպետարանի աշխատակազմում ստեղծվեց ներքին աուդիտի բաժին: Մարզպետարանի կառավարման նոր կազմակերպական կառուցվածքը հնարավորություն է տալիս հիմնականում լուծելու առկա հիմնախնդիրները և արդյունավետ կերպով իրականացնելու մարզպետի լիազորությունները: Ինչպես ենթադրվել էր՝ փոփոխությունների դինամիկան շարունակվեց և հնարավոր է՝ էլի կշարունակվի:

Էլեկտրոնային կառավարման բնագավառում Սյունիքի մարզպետարանում առաջընթացը շոշափելի է: Այսպես՝ Հայաստանի տարածքային կառավարման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման արդյունքում Սյունիքի մարզն ինտերնետում ներկայացված է պաշտոնական նոր կայքով (<http://syunik.gov.am>), որն անընդհատ կատարելագործվում է, Mulberry համակարգը 2009 թվականի դեկտեմբերից վերջնականապես ներդրվել է մարզպետարանում և մարզպետարանի փաստաթղթաշարժի գերակշիռ մասն իրականացվում է այս համակարգով, առկա է տվյալների բավարար բազա, որն անընդհատ ճշգրտվում է:

9.1.2 Իրականացման առաջընթացը

Սյունիքի մարզում 2012 թվականին շարունակվել են տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի կատարելագործման, ինչպես նաև քաղաքացիական հասարակության հիմքերի ամրապնդմանն ուղղված միջոցառումները:

Տարածքային կառավարման բնագավառում 2012 թվականին Սյունիքում իրագործվել է հետևյալը.

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

- 1) Մարզպետին օրենսդրությամբ վերապահված լիազորությունների շրջանակներում ֆինանսների, քաղաքաշինության, բնակարանային և կոմունալ տնտեսության, տրանսպորտի և ճանապարհաշինության, գյուղատնտեսության և հողօգտագործման, կրթության, առողջապահության, սոցիալական ապահովության, մշակույթի և սպորտի, բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառներում ՀՀ կառավարության տարածքային քաղաքականության իրականացում, ոստիկանության և ազգային անվտանգության, պաշտպանության, կապի, էներգետիկայի, հարկային, արտակարգ իրավիճակների և քաղաքացիական պաշտպանության ու այլ ոլորտներում հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների գործունեության համակարգում:
- 2) Սյունիքի մարզպետարանի, հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ստորաբաժանումների, ՏԻՄ-երի, ինչպես նաև ոչ պետական հատվածի փոխհարաբերությունների շարունակական կատարելագործմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում:
- 3) Մարզպետարանի կողմից ՏԻՄ-երին տրամադրվող մեթոդաբանական օգնության, դրա տրամադրման մեխանիզմների հստակեցում և դրանց արդյունավետության բարձրացում:
- 4) Մարզային զարգացման գործընթացներում Սյունիքի մարզի խորհրդի դերը բարձրացնելուն ուղղված միջոցառումներ:
- 5) Մարզպետարանի աշխատակազմի կարողությունների որոշակի հզորացում (ընթացել են մարզպետարանի քաղաքացիական ծառայության թափուր պաշտոնների համալրման, ինչպես նաև քաղաքացիական ծառայողների վերապատրաստման ու ատեստավորման շարունակական գործընթացները):
- 6) Մարզպետարանի ֆունկցիոնալ գործունեության ապահովման տեսանկյունից կարևոր, ներքին փաստաթղթաշրջանառության արդյունավետ կազմակերպում և այդ գործընթացում համակարգչային տեխնոլոգիաների պարտադիր կիրառում:
- 7) Մարզպետարանի պաշտոնական տեղեկատվության շրջանառության՝ առավելագույն չափով էլեկտրոնային տարբերակով իրականացում: Հայաստանի տարածքային կառավարման էլեկտրոնային համակարգի ներդրման արդյունքում Սյունիքի մարզն ինտերնետում ներկայացված է պաշտոնական կայքով (<http://syunik.gov.am>): Դա հնարավորություն է տալիս հրապարակային դարձնել տարածքային կառավարման բնագավառում մարզպետի և մարզպետարանի գործունեությունը: ՀՀ կառավարության 2009 թվականի հունվարի 15-ի N40-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ կառավարության 2009 թվականի գերակա խնդիրների ծրագրի համաձայն, 2009 թվականի դեկտեմբերին Սյունիքի մարզպետարանում ներդրվեց Mulberry համակարգը, որը 2010, 2011 թվականների և 2012 թվականի արդյունքներով ապահովեց մարզպետարանի գործունեության զգալի արդյունավետություն: 2012 թվականին նույնպես փաստաթղթաշարժի գերակշիռ մասն իրականացվել է հենց այս համակարգի միջոցով: Զգալիորեն կրճատվել է ավելորդ փաստաթղթաշարժը, բարձրացել աշխատանքի արդյունավետությունը: Չնայած դրան, համակարգը դեռևս կատարելագործման կարիք ունի: Անհրաժեշտ է՝ փաստաթղթերի փոխանակման ալգորիթմը դինամիկ կերպով կատարելագործել, ունենալ դասակարգված

էլեկտրոնային պանակներ ստեղծելու, միատեսակ փաստաթղթերը դրանց մեջ պահելու, փաստաթղթերն արագ գտնելու և մի շարք այլ հնարավորություններ:

Մարզի մի շարք համայնքներում ներդրված են համայնքային կառավարման տեղեկատվական համակարգեր (<ԿՏՀ>), որոնց արդյունավետ շահագործումն ապահովելու նպատակով, հաշվետու ժամանակաշրջանում նույնպես շարունակվել է մարզպետարանի և համապատասխան աշխատակազմերի համագործակցությունը: 2013 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ այս համակարգի միջոցով արդեն գործում են Կապան, Գորիս, Սիսիան, Քաջարան, Ագարակ և Մեղրի քաղաքային համայնքների պաշտոնական կայքերը: Աշխատանքներ են տարվում ՀԿՏՀ ունեցող մյուս համայնքները նույնպես համացանցին միացնելու ուղղությամբ:

9.1.3 Խնդիրները

Տարածքային կառավարման համակարգում ձևավորված մշակույթի առանձին տարրեր անհրաժեշտ է տարածել և արդեն տարածվում են նաև տեղական ինքնակառավարման համակարգում: Դա է վկայում վերը նշված ՀԿՏՀ ներդրումը քաղաքային համայնքներում: Առանց տեղական ինքնակառավարման համակարգի հետ սերտ համագործակցության հնարավոր չէ ապահովել երկու համակարգերի կառավարման արդյունավետությունը: Այս ենթատեքստում բարձր տեխնոլոգիաների արդի արագընթաց զարգացումների ֆոնի վրա անհրաժեշտ է կատարելագործել ՀԿՏՀ և Mulberry համակարգի փոխգործակցության մակարդակը:

9.1.4 Քաղած դասերը և հետագա քայլերը

Կարելի է հետևություն անել, որ այսօր տարածքային կառավարման համակարգում շեշտադրումը հիմնականում պետք է լինի բնագավառի օրենսդրության կատարելագործման, համակարգի էլեկտրոնային կառավարման, մարզպետարանի տեխնիկական հագեցվածության մակարդակների բարձրացման, կադրերի որակավորման շարունակական բարձրացման վրա (պետական կառավարման համակարգում, ի տարբերություն մասնավոր առանձին ոլորտների, աշխատակիցների վարձատրության չափը համեմատաբար ցածր է և, բնականաբար, բարձր որակավորում ունեցող կադրերի առկայությունը համակարգում պակասելու միտում ունի, կադրերին ներկայացվող որակական բարձր պահանջները ենթադրում են նաև բարձր աշխատավարձի առկայություն, որն իր հերթին հակադարձ կերպով նպաստելու է ծառայողների որակավորման բարձրացմանը):

9.2 Տեղական ինքնակառավարում

9.2.1 Քաղաքականության վերլուծություն

2012 թվականին նույնպես, մարզի 109 համայնքների կարողությունների շարունակական բարձրացման կարևորագույն գործոն հանդիսացավ համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների հավաքագրման լիարժեք ապահովումը, որի

իրականացման համար արդիական են մնում օրենսդրական փոփոխությունների կատարումը, հարկային վարչարարության մակարդակի և որակի բարձրացումը: Այս առումով անհրաժեշտ է բարձրացնել համայնքի ավագանու՝ որպես համայնքի ներկայացուցչական մարմնի դերը՝ համայնքի գույքի կառավարման, համայնքի ղեկավարի գործունեության վերահսկման մասով, հստակեցնել համայնքի ղեկավարին այս հարցում թերանալու համար պատասխանատվության ենթարկելու մեխանիզմները:

9.2.2 Իրականացման առաջընթացը

2012 թվականին մարզի համայնքներում շարունակվել է համայնքների կարողությունների շարունակական բարձրացման գործընթացը:

Շարունակվել է համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտների հավաքագրման լիարժեք ապահովմանը նպաստող քայլերի իրականացումը: Մարզի խորհրդի՝ հաշվետու ժամանակաշրջանում հրավիրված նիստերում քննարկվել և լսվել են մարզպետի գործունեության և մարզի սոցիալ-տնտեսական վիճակի, մարզպետի 2012 թվականի աշխատանքային ծրագրի, սեփական եկամուտների հավաքագրման ընթացքի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեությանն առնչվող խնդիրների, ինչպես նաև գյուղատնտեսության, առողջապահության, կրթության և այլ բնագավառների ու ոլորտների մասին հարցեր: Մարզպետարանի կայքում տեղադրվել է մարզի խորհրդի անցկացված նիստերի մասին տեղեկատվությունը:

Լսվել և քննարկվել են նաև համայնքների ու հանրապետական գործադիր մարմինների տարածքային ծառայությունների ղեկավարների առաջարկություններն ու դիտողությունները մարզպետարանի, մարզային ենթակայության կազմակերպությունների գործունեության, համայնքներում իրականացվող ծրագրերի վերաբերյալ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում, «Ս տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի 2012 թվականի հունվարի 30-ի N11-Ա հրամանի հրամանի համաձայն, Սյունիքի մարզի 37 համայնքներում (1 քաղաքային և 36 գյուղական) վարչական հսկողություն է իրականացվել տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության նկատմամբ: Ուսումնասիրությունների արդյունքում արձանագրված թերություններն ու բացթողումները շտկվել են, օրենքով սահմանված գործառույթների իրականացումը համապատասխանեցվել է «Օրենսդրության պահանջներին: Կատարված աշխատանքների վերաբերյալ եռամսյակային հաղորդումներ են ներկայացվել «Ս տարածքային կառավարման նախարարություն:

Միաժամանակ իրավական հսկողություն է իրականացվել համայնքներից ստացված ավագանիների որոշումների նկատմամբ: Ապահովվել են ոչ իրավաչափ որոշումների նկատմամբ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ՀՀ օրենքի 77⁵ հոդվածով սահմանված ընթացակարգերը: Դրանց արդյունքում ՀՀ օրենսդրությանը հակասող որոշումները վերանայվել և համապատասխանացվել են օրենքի պահանջներին, դատական կարգով դրանք գանգատարկելու անհրաժեշտություն չի եղել:

ՀՀ օրենսդրությամբ իրեն վերապահված իրավասության շրջանակներում Մարզպետը 2012 թվականին ապահովել է մարզի 98 համայնքներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների հերթական և 1 համայնքում արտահերթ ընտրությունների նախապատրաստման ու անցկացման աշխատանքները: Կազմակերպական օժանդակություն է ցույց տրվել ընտրատարածքային ընտրական հանձնաժողովներին ու համայնքների ղեկավարներին՝ ընտրությունների նախապատրաստման և անցկացման՝ օրենքով սահմանված ընթացակարգերի ամբողջական իրականացումն, ինչպես նաև դրանց հրապարակայնությունն ու թափանցիկությունն ապահովելու ուղղությամբ:

Մեթոդական օժանդակություն է ցուցաբերվել նորընտիր տեղական ինքնակառավարման մարմիններին՝ իրենց լիազորությունների ստանձնման ու գործունեության կազմակերպման հարցերում:

Մարզպետարանը, սահմանված կարգով, իր իրավասությունների շրջանակներում լուծում է տվել տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից բարձրացված հարցերին, համապատասխան առաջարկություններ և միջնորդություններ ներկայացրել ՀՀ կառավարություն և ՀՀ նախարարություններ:

Համագործակցելով համայնքային ծառայության ոլորտի պետական լիազոր մարմնի հետ, համակարգված աշխատանքներ են տարվել քաղաքապետարանների և գյուղապետարանների աշխատակազմերում համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված ընթացակարգերի ամբողջական իրականացումն ապահովելու ուղղությամբ:

Մարզպետարանի՝ ըստ տարածաշրջանների, համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի քարտուղարների հետ պարբերաբար անցկացվող աշխատանքային խորհրդակցությունների ընթացքում քննարկվել են համայնքային ծառայության պաշտոնների անվանացանկերում փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտության, թափուր պաշտոնների համալրման, մրցույթների և ատեստավորման գործընթացների կազմակերպման, համայնքային ծառայողների անձնական գործերի վարման և համայնքային ծառայության մասին ՀՀ օրենսդրությամբ սահմանված մյուս գործառույթների պատշաճ կատարման հարցերը:

2013թ. հունվարի 1-ի դրությամբ մարզում առկա է համայնքային ծառայության 394 պաշտոն: Թափուր պաշտոնների համալրման համար շարունակվել է մրցույթների հայտարարումը և դրանց սահմանված կարգով համալրումը: Աշխատանքներ են տարվել 2012 թվականի ընթացքում համայնքային ծառայողների վերապատրաստումն իրականացնելու ուղղությամբ, հաշվետու ժամանակաշրջանում վերապատրաստվել է 215 համայնքային ծառայող: Մարզպետարանն ապահովել է համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները համալրելու համար հայտարարված մրցույթների հրապարակայնությունը, կազմվել և սահմանված ժամկետներում ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն են ներկայացվել համայնքային ծառայության թափուր պաշտոնները համալրելու համար հայտարարված մրցույթների ժամանակացույցերը, մրցույթների հայտարարությունները տեղադրվել են մարզպետարանի պաշտոնական կայքում: Մարզպետարանը 2012 թվականին աշխատանքներ է տարել տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության բարելավման ուղղությամբ:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Համայնքների ղեկավարների և աշխատակազմերի աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների ու աշխատանքային ունակությունների կատարելագործման նպատակով պարբերաբար նրանց հետ, ըստ տարածաշրջանների, մարզպետարանի համապատասխան ստորաբաժանումների մասնագետների կողմից անց են կացվել խորհրդատվական բնույթի սեմինար-պարապմունքներ:

Համայնքների ավագանիների դերակատարության ու պատասխանատվության բարձրացման նպատակով համայնքներում կազմվել են գործավարության մատյաններ, համապատասխան շենքային պայմանների առկայության դեպքում առանձնացվել են ավագանու անդամների աշխատասենյակներ, իսկ դրանց բացակայության դեպքում՝ անհրաժեշտ աշխատանքային տարածքներ:

Մարզի համայնքներում հանրային իրազեկման գործընթացն արդյունավետ և օրենսդրության պահանջներին համապատասխան իրականացնելու նպատակով ձեռնարկվել են միջոցներ «Տեղեկատվության ազատության մասին» ՀՀ օրենքի պահանջների շրջանակներում տեղական ինքնակառավարման մարմինների գործունեության հրապարակայնության ապահովման, ինչպես նաև համայնքներում հանրային իրազեկման գործընթացի արդյունավետ կազմակերպման ուղղությամբ:

Մարզպետարանի կայքում հրապարակվել են համայնքների ավագանիների կողմից ընդունված և մարզպետարան առաքված որոշումները: Համայնքներում «Իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 63-րդ հոդվածի պահանջների համաձայն տեղեկատվական վահանակների միջոցով ապահովվել է տեղական ինքնակառավարման մարմինների նորմատիվ իրավական ակտերի հրապարակումը: Մշտական հսկողություն է իրականացվում տեղական ինքնակառավարման մարմինների կողմից հակակոռուպցիոն միջոցառումների իրականացման նպատակով և սահմանված պարբերականությամբ արդյունքները ներկայացվում ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն:

Տեղական ինքնակառավարման համակարգում կարևոր և դեռևս ամբողջությամբ չլուծված խնդիրներից մեկը շարունակում է մնալ համայնքների տեխնիկական զինվածության մակարդակի բարձրացումը: 2010 թվականի ընթացքում օրակարգային կարևոր խնդիրներից էր մարզի բոլոր համայնքների՝ ժամանակակից համակարգչային սարքավորումներով ապահովման հարցը, որը շարունակական լուծում է ստացել: Աշխատանքներ են տարվել քաղաքապետարանների ու գյուղապետարանների աշխատակազմերի տեխնիկական վերազինման ուղղությամբ: Սեփական և արտաքին միջոցների ներգրավմամբ մարզի շուրջ 90 գյուղական համայնքներ ապահովված են համակարգչային տեխնիկայով, համայնքների մեծ մասում մշտապես գործում է ինտերնետային կապ: Համայնքների հետ էլեկտրոնային հեռահաղորդակցման ապահովման ու տեղեկատվության փոխանակման օպերատիվության նպատակով մարզպետարանի օժանդակությամբ բոլոր 109 համայնքներն ունեն էլեկտրոնային հասցեներ:

2012 թվականին մարզպետարանի ուշադրության կենտրոնում է եղել համայնքային զարգացման ծրագրերի իրականացումը: Առավելապես ուշադրություն է դարձվել համայնքային ենթակառուցվածքների (ճանապարհներ, ջրամատակարարման, ջեռուցման, գազամատակարարման համակարգեր, կապի միջոցներ, սոցիալական և

կրթական ենթակառուցվածքներ) վերականգնմանն ուղղված ծրագրերի վրա:

Տեղական ինքնակառավարման բնագավառի 2012 թվականի ՄՁԾ գերակայություններին համահունչ հաշվետու ժամանակահատվածում իրականացվել են նաև հետևյալ միջոցառումները.

- 1) Համայնքների բյուջետային կարողությունների ամրապնդում ու զարգացում, բյուջեների հավաքագրման մակարդակի բարձրացում
- 2) Աջակցություն համայնքներին՝ առկա առաջնահերթ հիմնախնդիրների բացահայտման և դրանց լուծման գործում
- 3) Համայնքային ծառայության գործընթացի ներդրման ընթացքում առաջացած խնդիրների պարբերաբար քննարկումների կազմակերպում:

9.2.3 Խնդիրները

Տարածքային կառավարման համակարգի «Խնդիրները» ենթավերնագրի տակ նշվել է, որ համակարգում ձևավորված մշակույթի առանձին տարրեր անհրաժեշտ է տարածել նաև տեղական ինքնակառավարման ոլորտում: Փաստորեն այս երկու ոլորտներն իրականում սերտ համագործակցության մեջ են, սակայն երկու համակարգերի կառավարման բարձր արդյունավետություն ապահովելու համար անհրաժեշտ է կիրառել ավելի հստակ մեխանիզմներ: Դրանք վերաբերում են հատկապես Mulberry համակարգի և մարզի քաղաքապետարանների ու գյուղապետարանների աշխատակազմերի ՀԿՏ համակարգերի՝ համացանցի միջոցով ավելի սերտ համագործակցություն ապահովելուն, բոլոր համայնքներում առնվազն համայնքների ղեկավարների թվային ստորագրություններ ձեռք բերելուն և ամբողջ փաստաթղթաշարժը մարզպետարանի հետ էլեկտրոնային եղանակով կազմակերպելուն: Դրանով զգալիորեն կբարձրանա համայնքների հետ աշխատելու արդյունավետությունը, համայնքներում կփոխվի կադրերի որակական մակարդակը, կգործարկվեն ոլորտների խնդիրների լուծման համանման եղանակներ:

9.2.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Կարելի է հետևություն անել, որ այսօր տեղական ինքնակառավարման համակարգում նույնպես շեշտադրումը հիմնականում պետք է լինի բնագավառի օրենսդրության կատարելագործման, համակարգի էլեկտրոնային կառավարման, համայնքներում աշխատակազմերի տեխնիկական հագեցվածության մակարդակների բարձրացման, կադրերի որակավորման շարունակական բարձրացման վրա (տեղական ինքնակառավարման համակարգում նույնպես, ի տարբերություն մասնավոր առանձին ոլորտների, աշխատակիցների վարձատրության չափը համեմատաբար ցածր է և, բնականաբար, բարձր որակավորում ունեցող կադրերի առկայությունը համակարգում պակասելու միտում ունի, իսկ մարզի գյուղական համայնքների մեծ մասում որակյալ կադրերի խիստ պակաս կա, կադրերին ներկայացվող որակական բարձր պահանջները ենթադրում են նաև բարձր աշխատավարձի առկայություն, որն իր հերթին հակադարձ կերպով նպաստելու է համայնքային ծառայողների որակավորման բարձրացմանը):

9.3 Քաղաքացիական հասարակություն

9.3.1 Քաղաքականության վերլուծություն

Տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման համակարգերի գործունեության կարևոր ուղղություններից մեկը պետք է լինի հասարակության մի մասի՝ մարզում ընթացող գործընթացների նկատմամբ կրավորական և սպասողական դիրքորոշման աստիճանական վերացումը և հասարակության լայն խավերի ընդգրկումը, մասնակցությունը մարզային և համայնքային զարգացման գործընթացներին: Այս հարցը լուծելու համար օրենսդրության առումով բավարար պայմաններ կան, խնդիրը մարդկանց որոշակի հատվածի հոգեբանության, հոգեկերտվածքի և մտածողության վերափոխման մեջ է, որը պետք է իրականացվի պետական, տարածքային կառավարման ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների համապատասխան քայլերի շնորհիվ:

9.3.2 Իրականացման առաջընթացը

2012 թվականի ընթացքում տարածքային կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների առավել թափանցիկ գործունեությունն ապահովելու նպատակով, մարզպետարանի աշխատակազմի, ՏԻՄ-երի և մարզի հասարակական կազմակերպությունների ջանքերով իրականացվել են հետևյալ միջոցառումները.

Մարզի տարածքում գործող ԶԼՄ-ների միջոցով հաղորդումների հեռարձակում՝ ներկայացնելով մարզպետի, մարզպետարանի և մարզային ենթակայության կազմակերպությունների գործունեությունը, գոյություն ունեցող հիմնախնդիրները և կատարվող ծրագրերը, առավել լայն կիրառություն ունեցող օրենքների և նորմատիվ իրավական ակտերի, դրանցում կատարվող փոփոխությունների վերաբերյալ հաղորդագրությունների հրապարակում

- 1) Պարբերաբար և համակարգված ձևով մարզպետի, նրա տեղակալների և մարզպետարանում այլ ղեկավար պաշտոններ զբաղեցնող անձանց դեպի համայնքներ այցելությունների կազմակերպում, որոնք ուղեկցվել են տեղական ինքնակառավարման մարմինների և համայնքի բնակչության հետ հանդիպում-քննարկումներով, որոնց ժամանակ մարզի առաջին դեմքերից բնակչության մի մասը հնարավորություն ունեցավ ստանալ անհրաժեշտ տեղեկատվություն և բացատրություններ
- 2) Հաշվետու ժամանակահատվածում մարզպետի մոտ իրականացվել է քաղաքացիների կանոնակարգված ընդունելություն: Այն ամբողջապես իրականացվել է «Տեղեկատվության ազատության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 7-րդ հոդվածի 3-րդ կետով և Հայաստանի Հանրապետության Սյունիքի մարզպետի 2008 թվականի հուլիսի 17-ի N119-Ա որոշմամբ (2009 թվականի մարտի 31-ի N65-Ա որոշմամբ կատարված

փոփոխություններով հանդերձ) սահմանված կարգի դրույթներին համապատասխան: Ամսական մեկ անգամ, յուրաքանչյուր ամսվա վերջին երկուշաբթի օրը մարզկենտրոնում կատարվել է քաղաքացիների ընդունելություն: Բացի այդ, քաղաքացիների ընդունելություն է կատարվել նաև մարզի տարածաշրջանային կենտրոններում (Գորիս, Սիսիան, Մեղրի)՝ ըստ քաղաքացիների արտագնա ընդունելությունների ժամանակացույցի: 2012 թվականի ընթացքում կատարվել է 599 քաղաքացիների ընդունելություն: Մարզպետի մոտ քաղաքացիների ընդունելության, նրանց կողմից բարձրացված հարցերի և դրանց ընթացքի մասին պարբերաբար տեղեկատվություն է փակցվել տեսանելի վայրում՝ վահանակի վրա, ինչպես նաև այն տեղադրվել է մարզպետարանի կայքում: Կայքում պարբերաբար տեղադրվել է նաև մարզպետի կողմից կատարված քաղաքացիների ընդունելության մասին ամփոփ տեղեկատվությունը, ինչպես նաև մարզպետի մոտ քաղաքացիների ընդունելության կարգը: Մարզպետը, համայնքներ կատարած իր այցերի ընթացքում բնակչության հետ հանդիպումների ժամանակ լսել է նաև առանձին քաղաքացիների խնդիրները և դրանց լուծման համար ձեռնարկել համապատասխան միջոցներ: Մարզկենտրոնում և տարածաշրջանների կենտրոններում կայացած քաղաքացիների յուրաքանչյուր ընդունելությունից հետո եռօրյա ժամկետում ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարություն է ներկայացվել համապատասխան տեղեկատվություն:

- 3) Մարզպետարանի կայքում առկա է եղել մարզպետի գործունեության ծրագիրը.
- 4) Մարզպետարանի կայքում տեղադրվել է տարվա ընթացքում անցկացված մարզի խորհրդի նիստերի մասին տեղեկատվությունը, ԶԼՄ-երի միջոցով լուսաբանվել են մարզի խորհրդի բոլոր նիստերը.
- 5) Մարզպետարանի կայքում հրապարակվել են 2010, 2011, 2012 թվականների տարեկան և ընթացիկ հաշվետվություններ:
- 6) Մարզի բոլոր համայնքներում տարվա ընթացքում առկա են եղել տեղեկատվական ցուցատախտակներ.
- 7) Ըստ սահմանված ժամանակացույցի՝ Սյունիքի մարզպետարանի աշխատակազմի կառուցվածքային և առանձնացված ստորաբաժանումների ղեկավարները հանդես են եկել մամուլի ասուլիսներով և հաղորդումներով՝ մարզի սոցիալ տնտեսական զարգացման ծրագրի 2012 թվականի տարեկան աշխատանքային պլանի մոնիտորինգի և գնահատման հաշվետվության վերաբերյալ, մարզի տնտեսության դիվերսիֆիկացիայի ծրագրի կազմման, մարզում քաղաքաշինական ծրագրերի, մասնավորապես ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված հրատապ լուծում պահանջող խնդիրների լուծման ուղղությամբ իրականացված աշխատանքների, գյուղատնտեսական, առողջապահության ոլորտում կատարված և նախատեսված աշխատանքների վերաբերյալ, որոնց վերաբերյալ տեղեկատվական նյութերը տեղադրվել են Սյունիքի մարզպետարանի պաշտոնական կայքում:

- 8) Ապահովվել է հասարակական կազմակերպությունների և զանգվածային լրատվամիջոցների ներկայացուցիչների՝ մարզի խորհրդի նիստերին մասնակցությունը.
- 9) Համայնքների բնակիչների շրջանում իրավունքների և պարտականությունների մասին իրազեկության բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների կազմակերպման գործընթացի շրջանակներում և ի կատարումն ՀՀ տարածքային կառավարման նախարար, փոխվարչապետի 2009 թվականի օգոստոսի 11-ի N°01/16/4439-09-ի հանձնարարականի, դեռևս 2009 թվականի օգոստոսից Սյունիքի մարզի բոլոր համայնքների ղեկավարներին առաջարկվել է ապահովել համայնքների բյուջեների եռամսյակային և տարեկան հաշվետվությունները, հաստատված բյուջեն և նրանում կատարվող փոփոխությունները քաղաքապետարանների ու գյուղապետարանների աշխատակազմերում ցուցատախտակներին և տեսանելի այլ վայրերում փակցնելու, լրատվամիջոցներով հրապարակելու, սեփական կայք էջերում տեղադրելու գործընթացը, ինչպես նաև այդ աշխատակազմերում գործավարության մատյանի, հնարավորության սահմաններում՝ ավագանու աշխատասենյակի առկայությունը: Գործընթացը 2009 թվականի օգոստոսից վերցվել է հսկողության և մարզպետարանի կողմից համայնքներում պարբերաբար կատարվում են ուսումնասիրություններ: Սյունիքի մարզպետարանի պաշտոնական վեբ-կայքում պարբերաբար տեղադրվել են մարզի համայնքներից ստացված ավագանու որոշումները, թափուր պաշտոնների համար մրցույթների հայտարարությունները և այլն:
- 10) Քաղաքացիական հասարակության ձևավորման գործում, մարզի սպորտային և մարզամշակութային միջոցառումների համատեքստում կարևորվել է երիտասարդության հարցերի լուծմանն ուղղված քաղաքականության զարգացումը և նրա արդյունավետության բարձրացումը: Երիտասարդության հարցերի բնագավառում զարգացման հիմնական գերակայություն է սոցիալ-տնտեսական, իրավաքաղաքական, հոգևոր-մշակութային, սպորտային միջոցառումների կազմակերպական պայմանների ու երաշխիքների ապահովումը երիտասարդների սոցիալական կայացման, նրանց ստեղծագործ ներուժն ի շահ հասարակությանը առավել լիարժեք օգտագործելու համար: Մարզի երիտասարդության խնդիրների լուծմանը նպաստում են նաև երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունները: Այս առումով շարունակվել է սերտ համագործակցություն իրականացվել երիտասարդական հասարակական կազմակերպությունների, այդ թվում նաև՝ 2010 թվականի փետրվարին ստեղծված և իր ակտիվ գործունեությունն սկսած «Դավիթբեկյան ուխտեր» երիտասարդական հասարակական կազմակերպության հետ:

9.3.3 Խնդիրները

Անհրաժեշտ է ավելի սերտացնել համագործակցությունը մարզպետարանի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և մարզում գործող հասարակական

կազմակերպությունների միջև, որի համար նույնպես պետք է մշակել հստակ մեխանիզմներ:

Երիտասարդության կարևոր խնդիրներից է Կապան քաղաքում լեռնահանքային արդյունաբերության ոլորտի համար միջին մասնագիտական կրթությամբ կադրերի պատրաստման հարցը: Այս առումով Կապան քաղաքում կարևոր է ստեղծել նման կադրերի պատրաստման ուսումնական կենտրոն՝ երիտասարդության համար մատչելի և անվճար ուսուցմամբ:

9.3.4 Քաղաժ դասերը և հետագա քայլերը

Մարզում գործող մի շարք հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը բավականին արդյունավետորեն է անդրադառնում մարզի և համայնքների սոցիալ-տնտեսական առաջընթացի վրա: Չնայած դրան, նրանց գործունեությունը մարզի կտրվածքով որոշակի համակարգման կարիք ունի՝ մարզպետարանի, տեղական ինքնակառավարման մարմինների և հասարակական կազմակերպությունների քայլերի ներդաշնակեցման, համաձայնեցման, կրկնություններից ու ավելորդություններից խուսափելու առումով: Խնդրի լուծման համար կարելի է ստեղծել հասարակական կազմակերպությունների գործունեությունը մարզում համակարգող որևէ մարմին /ֆորում/, որի արդյունավետ գործունեության արդյունքում կարելի է ապահովել օպտիմալ լուծումներ:

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Աղյուսակ 9

Տեղեկանք

ՀՀ Այունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2012թ. տարեկան աշխատանքային պլանով նախատեսված միջոցառումների վերաբերյալ

Հ/Հ	Միջոցառման համառոտ բովանդակությունը	Նախատեսված գումարը /հազ. դրամ/	Ֆինանսավորման աղբյուրը	Ֆինանսավորման չափը 01.01.2013թ. դրությամբ
1	2	3	4	5
ՓՄՁ և մասնավոր հատված				
1	ՓՀԷԿ-երի կառուցում և շահագործում	1365000,0	Մասնավոր ներդրողներ	1280000,0
2	Փոքր ու միջին բիզնեսի և գյուղատնտեսության զարգացման վարկային ծրագրեր	4166500,0	Միջազգային կազմակերպություններ և բանկեր	3525000,0
Ընդամենը		5531500,0		4805000,0
Կրթություն				
1	«Անգեղակոթի միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	216625,8	ՀՀ պետական բյուջե	176346,7
2	«Տեղի թիվ 1 միջնակարգ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի կառուցում	333441,3	ՀՀ պետական բյուջե	196388,3
3	«Կապանի թիվ 2 ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի կառուցում	74024,4	ՀՀ պետական բյուջե	204940,1
4	«Սիսիանի ավագ դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	103551,5	ՀՀ պետական բյուջե	101191,4
5	Աճանանի դպրոցի տանիքի հիմնանորոգում	2839,3	ՀՀ պետական բյուջե	2839,3
6	«Գորիսի թիվ 2 դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի վերանորոգում	49014,3	ՀՀ պետական բյուջե	49013,9
7	«Գորիսի թիվ 5 դպրոց» ՊՈԱԿ-ի շենքի վերանորոգում	56359,1	ՀՀ պետական բյուջե	56331,3
8	Կապանի թիվ 4 մանկապարտեզի վերանորոգում	3098,8	ՀՀ պետական բյուջե	3098,8
9	Սիսիանի թիվ 3 մանկապարտեզի վերանորոգում	6918,1	ՀՀ պետական բյուջե	6917,4
10	Գորիսի մանկավարժական քոլեջի սանհանգույցների նորոգում և մասնակի նորոգում	11310,0	ՀՀ պետական բյուջե	10479,6

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԻԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

11	«Կապանի մանկավարժական քոլեջ» ՊՈԱԿ-ի շենքի հիմնանորոգում	100666,5	ՀՀ պետական բյուջե	100666,5
12	Դարբաս համայնքի Շամբ բնակավայրի դպրոցի կառուցում	47100,6	ՀՀ պետական բյուջե	46655,8
13	Ծղուկ համայնքի դպրոցի վերանորոգում	20937,8	ՀՀ պետական բյուջե	20887,800
14	Խնձորեսկ համայնքի դպրոցի մարզադահլիճի վերանորոգում	9497,7	ՀՀ պետական բյուջե	9492,700
15	Հարթաշեն համայնքի դպրոցի մարզադահլիճի տանիքի վերանորոգում	18911,5	ՀՀ պետական բյուջե	16649,020
16	Կապան համայնքի թիվ 6 դպրոցի վերանորոգում	33950,0	ՀՀ պետական բյուջե	33950,0
17	Գորայք համայնքի դպրոցի վերանորոգում	16000,0	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	22380,0
18	Մեղրիի թիվ 1 դպրոցի սպորտ դալիճի վերանորոգում	46929,6	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	44302,6
19	Բնունիսի հիմնական դպրոցի շենքի կառուցում	133029,4	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ, <<ՀՊՄԿ>> ՓԲԸ	133021,7
20	Խնածախի դպրոցի հիմնանորոգում	94998,7	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	92502,7
21	Գեղանուշի միջնակարգ դպրոցի սպորտդահլիճի վերանորոգում	17109,9	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	15398,3
22	Շամբի դպրոցի շենքի կառուցում	122736,2	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	24500,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

23	Ծղուկի դպրոցական շենքի հիմնանորոգում	122166,7	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	24435,0
24	ք. Ագարակի, Լեհվազի, Ն. Խնձորեսկի մանկապարտեզների վերանորոգում	86260,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	86260,0
25	Կապան համայնքի թիվ 6, Քաջարանի թիվ 1 միջն., Դովրուսի, Շենաթաղի, Նորավանի, Տեղի թիվ 2, Կարճևանի, Բնունիսի և Նոնաձորի դպրոցի շենքերի վերանորոգում	71999,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	71999,0
26	Գորիսի թիվ 2 և թիվ 3 ՆՈՒՀ-երի վերանորոգում	11392,0	Կրթական ծրագրերի կենտրոն, համայնքային բյուջե	11392,0
27	Նախադպրոցական և դպրոցական հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում	26896,5	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	26896,5
28	Կրթական ծրագրերի իրականացում	56036,2	Համայնքային բյուջե	32271,7
29	Նախադպրոցական հաստատությունների շենքային պայմանների բարելավում	3000,0	«Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամինի» ՓԲԸ	3000,0
30	Կապանի թիվ 3 հատուկ կրթահամալիրի վերանորոգում	25513,5	«Քրոնիմեթ» ԲՀ	19000,0
31	Նորավան համայնքի դպրոցի վերանորոգում	12304,4	Քրոնիմեթ ԲՀ	12304,4
Ընդամենը		1934618,8		1655512,4
Մշակույթ, սպորտ, երիտասարդության հարցեր				
1	Խնձորեսկի մշակույթի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգում	97733,7	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	97540,4
2	Կապան համայնքի արվեստի քոլեջի համերգային դահլիճի վերանորոգում	32550,0	ՀՀ պետական բյուջե	32550,0
3	ք. Կապանի թանգարանի շենքի վերանորոգում և գույքի ձեռքբերում	7538,7	ՀՀ պետական բյուջե	6616,7

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

4	ք. Գորիսի Սաթյանի անվան երաժշտական դպրոցի վերանորոգում	7721,8	ՀՀ պետական բյուջե	7721,8
5	Հայիծորի բերդի վերանորոգում	5000,0	ՀՀ պետական բյուջե	5000,0
6	Վաղատնի գյուղի Որոտնավանքի վերանորոգում	12500,0	ՀՀ պետական բյուջե	12500,0
7	Կուրիս գյուղի Սբ.Աստվածածին եկեղեցու նախագծահետազոտական աշխատանքներ	12000,0	ՀՀ պետական բյուջե	12000,0
8	Մշակութային և սպորտային ծրագրերի անցկացում	7171,0	ՀՀ պետական բյուջե	7171,0
9	Լոր համայնքի Համո Սահյանի տուն թանգարանի վերանորոգում	31676,1	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	6456,7
10	ք. Մեղրի, ք.Ագարակ, Գեղիի, Ճակատենի, Քաշունիի, Բնունիսի, Դարբասի, Բոնակոթի, Մուծքի և Սպանդարյանի մշակույթի տների և ակումբի շենքերի վերանորոգում	87600,0	«ՀՀ ՊՄԿ» ՓԲԸ, Քաջարան ԲՀ	87600,0
11	Շ. Մովսիսյանի անվան տուն թանգարանի վերանորոգում	2950,0	«ՀՀ ՊՄԿ» ՓԲԸ	2950,0
12	Կապան քաղաքի Բեյս բանավանի Նապատի եկեղեցու վերանորոգում	2700,0	«ՀՀ ՊՄԿ» ՓԲԸ	2700,0
13	Կապան քաղաքային համայնքում խաղահրապարակի կառուցում և մանկապարտեզի շենքի վերանորոգում	33746,0	«ՀՀ ՊՄԿ» ՓԲԸ, Քաունթերփարթ Ինթերնեյշնլ, «Դենո Գոլդ Մայնինգ Քամփնի» ՓԲԸ	33746,0
14	Խոտ, Շաղաթ, Տոլորս և Հարժիս համայնքների մշակույթի տների վերանորոգում	7025,7	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	7025,7
15	Կապան քաղաքի Աշոտավան թաղամասի ակումբի տանիքի վերանորոգում	2593,8	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	2593,8
16	Մարզի համայնքներում մարզադաշտերի, խաղահրապարակների հիմնում	36585,3	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	36585,3
17	Մարզի համայնքներում մարզադաշտերի, խաղահրապարակների հիմնում	26000,0	«ՀՀ ՊՄԿ» ՓԲԸ	26000,0
18	Մշակութային և սպորտային ծրագրերի անցկացում	494100,0	«ՀՀ ՊՄԿ» ՓԲԸ	494100,0
19	Նորաշենիկ համայնքի խաղադաշտի վերանորոգում	3000,0	«Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամփնի» ՓԲԸ	3000,0

**ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԵԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ**

20	Գեղանուշի Սուրբ Հռիփսիմե եկեղեցու որմնանկարների վերականգնում	1375,0	«Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամինի» ՓԲԸ	1375,0
21	Կապան համայնքի արվեստի քոլեջի համերգային դահլիճի վերանորոգում	2000,0	«Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամինի» ՓԲԸ	2000,0
22	Կապանի պատմական թանգարանի վերանորոգում	1000,0	«Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամինի» ՓԲԸ	1000,0
23	Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու վերականգնում	15491,8	«Գորիս» բարեգործական հիմնադրամ	15491,8
24	Տոլորսի Սուրբ Հռիփսիմե եկեղեցու կառուցում	52000,0	Բարերար Ա. Սուքիասյան և որդիներ	52000,0
25	Մշակութային ծրագրերի իրականացում	81276,2	Համայնքային բյուջե	59154,9
Ընդամենը		1063335,1		1014879,1
Առողջապահություն				
1	<<Գորիսի ԲԿ>> ՓԲԸ դիարանի կառուցում և սարքավորումների ձեռքբերում	67545,0	ՀՀ պետական բյուջե, «Համաշխարհային բանկ», ԱՆ ԾԻԳ	67545,0
2	<Կապանի ԲԿ> ՓԲԸ թերապևտիկ մասնաշենքի վերանորոգում, <<Մեղրու տարածաշրջանային ԲԿ>> ՓԲԸ նոր մասնաշենքի կառուցում օբյեկտների նախագծում	46125,0	ՀՀ պետական բյուջե, «Համաշխարհային բանկ», ԱՆ ԾԻԳ	46125,0
3	<Սիսիանի բժշկական կենտրոն> ՓԲԸ-ի պոլիկլինիկական մասնաշենքի վերանորոգում	18328,2	ՀՀ պետական բյուջե	18255,8
4	Մոր և մանկան բժշկական ծառայություն	354400,0	ՀՀ պետական բյուջե	354400,0
5	<Քաջարանի ԲԿ> ՓԲԸ մասնաշենքի վերանորոգում	594600,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	594600,0
6	<Կապանի ԲԿ> ՓԲԸ ջրամատակարարման բարելավում և գույքի ձեռքբերում	10215,2	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ, «Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամինի» ՓԲԸ	10215,2
7	Սյունիքի նյարդահոգեբուժական դիսպանսերի համար գույքի ձեռքբերում	2667,0	ԵԱՀԿ Սյունիքի գրասենյակ	2667,0
8	Տոլորս և Շաղաթ համայնքների բուժկետերի սանհանգույցների վերանորոգում	2047,6	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	2047,6
Ընդամենը		1095928,0		1095855,6
Սոցիալական ապահովություն և երեխաների պաշտպանություն				
1	<<Սոցիալական տուն աջակից պայմաններով>> ծրագրի շրջանակներում Գորիս քաղաքում 22 բնակարանոց շենքի կառուցում	172918,1	Շվեյցարիայի զարգացման և համագործակցության գործակալության	180691,2

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2	Քաղաքային համայնքների մշակութային և սպորտային կենտրոններում թեք հարթակների կառուցում	3700,0	Համայնքային բյուջե	3624,0
3	Գործազուրկների մասնագիտական ուսուցման կազմակերպում	15000,0	ՀՀ պետական բյուջե	15700,0
4	Աշխատավարձի փոխհատուցում գործատուին, հաշմանդամին աշխատանքի տեղավորման նպատակով	7400,0	ՀՀ պետական բյուջե	10748,8
5	Սոցիալապես անապահով ընտանիքներին գույքի տրամադրում	47367,6	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	46851,8
6	Երեխաների ցերեկային խնամքի կենտրոնների ստեղծում	60000,0	Միջազգային և այլ կազմակերպություններ	
Ընդամենը		306385,7		257615,8
Քաղաքաշինություն				
1	Կապան քաղաքում երիտասարդ ընտանիքների համար 330 բնակարանոց, 3 շենքերի կառուցում	680000,0	«ԵՊՀ շրջանավարտների միավորում» ՀԿ	0,0
2	Կապանի դատարանի շենքի կառուցում	507000,0	ՀՀ պետական բյուջե	317500,0
3	ք. Քաջարանի և ք. Կապանի բազմաբնակարան շենքերի վերելակների վերանորոգում	82500,0	«ՀՊՄԿ» ՓԲԸ	82500,0
4	ք.Սիսիանի Ֆիզկուլտուրնիկների փողոցի թիվ 2 բազմաբնակարան շենքի վթարային 4-րդ մուտքի ուժեղացում և ամրացում	47239,8	ՀՀ պետական բյուջե	45841,000
5	Կապան համայնքի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների վերանորոգում	56400,0	ՀՀ պետական բյուջե	50334,0
6	Կապան համայնքի Բաղաբերդ 4 և Երկաթուղայիններ 6 շենքերի հարթ տանիքների վերանորոգում (1730քմ ընդհանուր մակերեսով)	22490,0	«ՀՊՄԿ» ՓԲԸ	22490,0
7	Կապան համայնքի բազմաբնակարան շենքերի վերելակների հարակից տարածքների նորոգում	4000,0	«ՀՊՄԿ» ՓԲԸ	4000,0
8	Կապան համայնքի բարեկարգման աշխատանքների իրականացում	41500,0	«Դենո Գոլդ Մայնինգ Քամինի» ՓԲԸ	41500,0
9	Գորիս քաղաքի փողոցների գիշերային լուսավորության ցանցի հիմնանորոգում	16500,0	«ՀՊՄԿ» ՓԲԸ	16500,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

10	Ագարակ քաղաքի մուտքի բարեկարգում և կանգառների ձևավորում	8430,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	8430,0
11	Սիսիանի քաղաքային շտաբի գրասենյակի վերանորոգում	13400,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	13400,0
12	Դաստակերտ համայնքի վարչական շենքի տանիքի վերանորոգում	5300,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	5300,0
13	Ծղուկ համայնքի գյուղապետարանի մասնակի վերանորոգում	2000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	2000,0
14	Հացավան համայնքի վարչական շենքի պատուհանների փոխում	3000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	3000,0
15	Քաջարանի սեյսմիկ կայանի տանիքի վերանորոգում	3000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	3000,0
16	Քաջարանի հրշեջ-փրկարարական ջոկատի շենքի նորոգում	10200,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	10200,0
17	Կապան համայնքի լուսավորության կառուցում	20000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	20000,0
18	Նախագծահետազոտական ծախսեր	38719,6	ՀՀ պետական բյուջե	34779,6
19	Ն. Հանդի ոմբակոծությունների հետևանքների վերացում	8999,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	8999,0
20	Քաղաքաշինական ծրագրերի իրականացում	126368,9	Համայնքային բյուջե	126368,9
Ընդամենը		1697047,3		816142,5
Ենթակառուցվածքներ				
Ճանապարհաշինություն				
1	ք. Կապանի Գ. Արզումանյան փողոցի վերանորոգում	82651,9	ՀՀ պետական բյուջե	82651,9
2	ք. Գորիսի Խորենացու փողոցի ասֆալտապատում և բարեկարգում	45431,8	ՀՀ պետական բյուջե	44942,5
3	Մ2- Մեղրի մտնող կամրջի ուժեղացում-ընդլայնում	17683,4	ՀՀ պետական բյուջե	17683,4
4	ք. Սիսիանի Կամոյի փողոցի վերանորոգում	21091,7	ՀՀ պետական բյուջե	20552,2
5	Կապան համայնքի Մ. Պապյան ճանապարհի ասֆալտապատում	91600,0	ՀՀ պետական բյուջե	91599,6
6	Գորիս համայնքի Ա. Սաթյան ճանապարհի ասֆալտապատում	137091,1	ՀՀ պետական բյուջե	119876,9
7	Սիսիան համայնքի Գայի և Թումանյան ճանապարհների ասֆալտապատում	59020,0	ՀՀ պետական բյուջե	59020,0
8	Մեղրի համայնքի կառուցողների ճանապարհի ասֆալտապատում	60658,6	ՀՀ պետական բյուջե	60658,6

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԻԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

9	Ագարակ համայնքի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում	43228,8	ՀՀ պետական բյուջե	43228,8
10	Կապան համայնքի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում	17000,0	ՀՀ պետական բյուջե	16200,5
11	Գորիս համայնքի Վ. Մամիկոնյան փողոցի ասֆալտապատում	41000,0	ՀՀ պետական բյուջե	39069,5
12	Մարզային նշանակության ճանապարհների ձմեռային պահպանություն, ընթացիկ պահպանում և շահագործում	115239,0	ՀՀ պետական բյուջե	115239,0
13	Կապան համայնքի ներհամայնքային ճանապարհների ասֆալտապատում	36000,0	ՀՀ պետական բյուջե	34600,2
14	Կապան համայնքի Մ2-Վահանավանք ճանապարհի ասֆալտապատում	30000,0	ՀՀ պետական բյուջե	28652,5
15	Սիսիան համայնքի Խանջյան ճանապարհի ասֆալտապատում	65000,0	ՀՀ պետական բյուջե	15896,7
16	Մեղրի համայնքի Աղեյան փողոցի թիվ 15ա և 15բ շենքերի բակերի և մանկապարտեզի բակի ասֆալտապատում	18000,0	ՀՀ պետական բյուջե	17193,1
17	Պետական խճուղի-Քարահունջ ավտոճանապարհի վերանորոգում	250000,0	ՀՀ պետական բյուջե	183800,0
18	Աղիտու-Շամբ ավտոճանապարհի վերանորոգում L=9620 մ	800000,0	ՀՀ պետական բյուջե	790058,5
19	Մ-17-Նոնաձոր ավտոճանապարհի հողային պաստառի վերականգնման աշխատանքներ	180000,0	ՀՀ պետական բյուջե	160900,0
20	Հենապատի կառուցում Տաթև-Աղվանի-Կապան կմ10+300 հատվածում	11203,0	ՀՀ պետական բյուջե	11203,0
21	Միջպետական և հանրապետական նշանակության ճանապարհների ձմեռային պահպանություն, ընթացիկ պահպանում և շահագործում	711193,0	ՀՀ պետական բյուջե	711193,0
22	Գորիս քաղաքի Հին Վանքի Տափ թաղամասի բազմաբնակարան շենքերի բակերի ա/բ ծածկի հիմնանորոգում	29942,6	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	29942,6
23	Հարթաշեն համայնքի ճանապարհի վերանորոգում	5000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	5000,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

24	Մեղրի քաղաքի Փարամազ փողոցի խաղահրապարակի ասֆալտապատում	4000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	4000,0
25	ք.Սիսիանի Կամոյի փողոցի վերանորոգում	25000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	25000,0
26	Ոյժ համայնքի ճանապարհի վերանորոգման աշխատանքներ	4000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	2400,0
27	Շաղատ-Անգեղակոթ, Խոտ, Սիսիան-Սոլորս, Իշխանասար, Գեղի միձհամայնքային ճանապարհների վերանորոգում	203300,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	203300,0
28	ք. Կապանի Գետափնյա փողոցի (Աջափնյակ հատվածի) ասֆալտապատում	179302,1	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	179302,1
29	Կապան համայնքի Գետափնյա փողոցի կամուրջի կապիտալ վերանորոգում	17800,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	17800,0
30	ք. Կապանի Շինարարների փողոցի ասֆալտապատում	261800,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	261800,0
31	ք.Սիսիանի Կամոյի փողոցի վերանորոգում	25000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	25000,0
32	Ա/Ճ Իշխանասար Սիսիանի սկզբնամասի ասֆալտապատում	2400,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	2400,0
33	Մ-17-Գեղանուշ ճանապարհի վերանորոգում	5000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	5000,0
34	Կապան-Գեղանուշ ճանապարհի վերանորոգում	10000,0	«Դինո Գոլդ Մայնինգ Քամփնի» ՓԲԸ	10000,0
35	Կապան քաղաքի Դավիթ Բեկ թաղամասի ասֆալտապատում	30000,0	«Սյունիք- Զանգեզուր» բարեգործական հիմնադրամ	30000,0
36	Սիսիանի Սպանդարյան, Ա Մանուկյան, Գ. Լուսավորիչ, Թումանյան փողոցների վերանորոգում	70484,5	«Սյունիք- Զանգեզուր» բարեգործական հիմնադրամ	70484,5
37	Ներհամայնքային ճանապարհների բարեկարգում	105398,1	Համայնքային բյուջե	76832,3
38	Ագարակ քաղաքային համայնքի փողոցների բարեկարգում	134000,0	«Ագարակի պղնձամոլիբդենային կոմբինատ» ՓԲԸ	134000,0
Ընդամենը		3945519,5		3746481,4
Ջրամատակարարում				
1	Վերիշեն համայնքի խմելու ջրամատակարարման բարելավում	36956,5	ՀՀ պետական բյուջե	36956,5
2	Կապան քաղաքում խմելու ջրագծի հիմնանորոգում	70000,0	ՀՀ պետական բյուջե, Ասիական զարգացման բանկ	70000,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

3	Մեղրի քաղաքում խմելու ջրագծի հիմնանորոգում	44000,0	ՀՀ պետական բյուջե, Ասիական զարգացման բանկ	44000,0
4	Ագարակ և Եղվարդ համայնքներում ջրամատակարարման ցանցերի հիմնանորոգում	1120,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	1120,0
5	ք. Քաջարանի, ք. Կապանի, Դարբաս, Նժդեհ, Անգեղակոթ, Բռնակոթ, Գետաթաղ, Լծեն, Լոր, Վարդանիձոր, Լիճք, Սվարանց, Վաղատուր, Որոտան, Շվանիձոր, Նորավան, Շենաթաղ, Տորունիք համայնքների խմելու ջրամատակարարման արտաքին և ներքին ցանցերի վերանորոգում	105950,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	105950,0
6	Արծվանիկ և Նոր աստղաբերդ համայնքների խմելու ջրամատակարարման արտաքին և ներքին ցանցերի վերանորոգում	9162,6	Քաունթերփարթ Ինթերնեյշնլ, համայնքային բյուջե	9162,6
7	Շաքե և Անգեղակոթ համայնքների խմելու ջրամատակարարման արտաքին և ներքին ցանցերի վերանորոգում	3584,4	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	3584,4
8	Որոտան համայնքի խմելու ջրամատակարարման արտաքին և ներքին ցանցերի վերանորոգում	9000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ, Սյունիք Զանգեզուր հիմնադրամ	9000,0
9	Գեղի համայնքի խմելու ջրամատակարարման արտաքին և ներքին ցանցերի վերանորոգում	1950,0	Համայնքային բյուջե	1950,0
Ընդամենը		281723,5		281723,5
Գազիֆիկացում				
1	Խոզնավար, Խնածախ, Վաղատուր, Սպանդարյան և Նորաշենիկ համայնքների գազիֆիկացում	148000,0	ՀՀ պետական բյուջե, <<Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացում>> ԾՎԿԳ	148000,0
2	Սզնակ բնակավայրի գազիֆիկացում	9830,0	Համայնքային բյուջե	9829,0
3	Լեռնաձոր համայնքի Բարիկավան թաղամասի գազիֆիկացում	3500,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	3500,0
4	Աղիտու, Վաղատնի, Տեղ համայնքների գազիֆիկացում	26039,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	26039,0
5	Կապանի թիվ 8 նախադպրոցական ուսումնական հաստատության գազիֆիկացում	18000,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	18000,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

6	Լեռնաձոր համայնքի Անդոկավան թաղամասի գազիֆիկացում	26000,0	<<ՋՊՄԿ>> ՓԲԸ	26000,0
7	Տեղ համայնքի 36 ընտանիքների գազիֆիկացում	13100,0	<<ՋՊՄԿ>> ՓԲԸ	13100,0
8	Աղիտու համայնքի գազիֆիկացում	6539,0	<<ՋՊՄԿ>> ՓԲԸ	6539,0
Ընդամենը		251008,0		251007,0
Ընդամենը ենթակառուցվածքներ		4478251,0		4279211,9
Արդյունաբերություն				
1	Հանքարդյունաբերության զարգացում	1155000,0	<<Ագարակի ՊՄԿ>> ՓԲԸ	4649630,0
2	Հանքարդյունաբերության զարգացում	8395000,0	<<Դենո Գոլդ Մայնինգ Քամինի>> ՓԲԸ	12468209,0
3	Ցեմենտի արտադրության կազմակերպում	75000,0	<<Քարաշեն ցեմենտ>> ՍՊԸ	
Ընդամենը		9625000,0		17117839,0
Գյուղատնտեսություն				
1	Գորիսի և Սիսիանի տարածաշրջանների 40 համայնքներում անասնապահության զարգացման ծրագիր	410000,0	Շվեյցարիայի Հարգացման և Համագործակցության Գործակալություն	331700,0
2	Շուկաներ Մեղրիի համար ծրագրի իրականացում	160000,0	Շվեյցարիայի Հարգացման և Համագործակցության Գործակալություն	160000,0
3	Ոռոգման համակարգերի հիմնանորոգում	92600,0	ՀՀ պետական բյուջե, համայնքային բյուջե	128700,0
4	Կրծողասպան /ղեռատիզացիոն/ աշխատանքների իրականացում	4000,0	ՀՀ պետական բյուջե	4269,0
5	Ակներ համայնքում գյուղատնտեսական ռեսուրսների կառավարման ծրագիր	88348,0	Համաշխարհային բանկ, համայնքային բյուջե	88348,0
6	Աջակցություն մարզի ֆերմերերին պարարատանյութերի ձեռք բերման հարցում	31000,0	«Սյունիք- Հանգեզուր» բարեգործական հիմնադրամ	31000,0
7	Կապանի տարածաշրջանի 12 համայնքներում կարողությունների զարգացմանը նպաստող ծրագրի իրականացում	9530,0	<<Կապանի փոքր ֆերմերների ասոցիացիա>> ՀԿ	9530,0
8	Աշտավան, Դարբաս (Շամբ), Ծղուկ, Տղլորս համայնքներում ոռոգման ջրագծի վերանորոգում	22000,0	<<ՋՊՄԿ>> ՓԲԸ	22000,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

9	Դավիթ-Բեկ, Կաղնուտ, Վ. Խոտանան, Տաշտուն, Գորայք, Ղզլջուղ, Տաթև, Ակներ, Խոզնավար, Վաղատուր, Վերիշեն, Խնածախ, Խնծորեսկ, Հարժիս, Շուռնուխ և Բալաք համայնքների համար գյուղ. տեխնիկայի ձեռքբերում	76531,0	<<ՀՊՄԿ>> ՓԲԸ	76531,0
10	Եղվարդ, Սևաքար, Չափնի, Սվարանց, Տաթև, Որոտան, Ակներ, Արևիս համայնքներին դիզվառելիքի և սերմացուի տրամադրում	11685,0	<<ՀՊՄԿ>> ՓԲԸ	11685,0
11	Ակներ և Որոտան համայնքներում արոտավայրերի ջրարբիացում	3000,0	<<ՀՊՄԿ>> ՓԲԸ	3000,0
12	Մրգերի և հատապտուղների հավաքման կետի ստեղծում	13500,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	10000,0
13	Արհեստական սերմնավորման կայանների ստեղծման ծրագիր	4560,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	1800,0
14	Գյուղատնտեսական կենդանիների տրամադրում սոցիալապես անապահով ընտանիքներին	9023,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	9023,0
15	Փակ գրունտում /ջերմոցային/ մշակաբույսերի աճեցման ծրագիր	4560,0	«Վորլդ Վիժն Ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	4600,0
Ընդամենը		940337,0		892186,0
Բնապահպանություն				
1	Շիկահողի կենսոլորտային արգելոցի և շրջակա համայնքների սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի իրականացում	20000,0	Գերմանական KFW բանկ	20000,0
2	Խուստուփ և Ջանգեզուր արգելավայրերի ստեղծման ծրագրի իրականացում	23400,0	Վայրի բնության համաշխարհային հիմնադրամ	23400,0
3	«Շիկահող» պետական արգելոցի, «Սոսիների պուրակ» և «Ջանգեզուր» պետական արգելավայրերի պահպանության, գիտական ուսումնասիրությունների, անտառտնտեսական աշխատանքների կատարման ծրագրեր	50130,0	ՀՀ պետական բյուջե	50130,0
4	Շրջակա միջավայրի պահպանության խնդիրների վերաբերյալ ծրագրերի իրականացում	34671,0	ԵԱՀԿ Սյունիքի մասնաճյուղ	34671,0
5	Բնապահպանական ծրագրերի իրականացում	49840,4	Համայնքային բյուջե	33413,3

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

6	Կապան և Սյունիք համայնքներում բնապահպանական ծրագրերի իրականացում	17256,1	Համայնքային բյուջե	17256,1
Ընդամենը		195297,5		178870,4
Զբոսաշրջություն				
1	Էկոտուրիզմի ոլորտի զարգացման ծրագրի իրականացում	17278,0	ԵԱՀԿ Սյունիքի գրասենյակ	17278,0
2	Զբոսաշրջության զարգացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	124305,0	<<Իստեյտ մենեջմենթ ընդ Ադմինիստրեյշն քամինի>> ՓԲԸ	124305,0
3	Ճոպանուղու կայանների հարակից տարածքների բարեկարգում	26400,0	<<Իստեյտ մենեջմենթ ընդ Ադմինիստրեյշն քամինի>> ՓԲԸ	26400,0
4	Խնձորեսկի ճոպանե կամրջի կառուցում	13000,0	Բարերար Ժ. Ալեքսանյան	13000,0
Ընդամենը		180983,0		180983,0
Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում և քաղաքացիական հասարակություն				
1	ՀՀ Սյունիքի մարզի տնտեսության դիվերսիֆիկացիայի ծրագրի կազմում	16000,0	ԵԱՀԿ Սյունիքի գրասենյակ	16000,0
2	Անգեղակոթի համայնքի կենտրոնի շենքի հիմնանորոգում	115970,8	ՀՀ պետական բյուջե, Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամ	109896,2
3	Աճանանի համայնքային կենտրոնի վերանորոգում	13000,0	Համայնքային բյուջե	13000,0
4	Սառնակունքի հանդիսությունների տան վերանորոգում	4243,0	ՀՀ պետական բյուջե	4243,0
5	Մարզի համայնքներում ենթակառուցվածքների բարելավման աշխատանքների իրականացում	278200,0	«Սյունիք- Զանգեզուր» բարեգործական հիմնադրամ	278200,0
6	Կապան և Գորիս քաղաքային համայնքի փողոցային լուսավորության անցկացում	52900,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ, Համայնքային բյուջե	52893,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

7	Լեռնաձորի, Խոզնավարի, Սառնակունքի, Հարթաշենի, Տանձատափի, Որոտանի, Խոտի, Հարժիսի, Արավուսի, Շինուհայրի, Աղվանու, Խդրանցի, Սյունիքի և Ախլաթյանի հանդիսությունների տան վերանորոգում	78550,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ, Քաջարան ԲՀ	78550,0
8	Աշոտավանի, Գետաթաղ, Խնձորեսկի, Շինուհայր, Քարահունջ և Վերիշենի փողոցային լուսավորության անցկացում	18522,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ, Քաունթերփարթ ինթերնեյշնլ	18522,0
9	Հացավանի, Ծղուկի, Դաստակերտի, Քարահունջի, Քարաշենի, Վարդավանքի և Ուժանիսի համայնքային կենտրոնի վերանորոգում	21587,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	21587,0
10	Ագարակ քաղաքային համայնքի մուտքի բարեկարգում	8430,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	8430,0
11	Աջակցություն մարզի հասարակական կազմակերպություններին	18300,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	18300,0
12	Աջակցություն Մեղրիի համայնքների միությանը	5700,0	<<ԶՊՄԿ>> ՓԲԸ	5700,0
13	Աջակցություն Կապանի համայնքների միությանը	1000,0	<<Դենո Գոլդ Մայնինգ Քամփնի>> ՓԲԸ	1000,0
14	Սպանդարյանի համայնքային կենտրոնի վերանորոգում	3600,0	Կանանց միջազգային կազմակերպություն	3600,0
15	Սիսիան քաղաքային համայնքի փողոցային լուսավորության անցկացում	11168,0	Քաունթերփարթ ինթերնեյշնլ	11168,0
16	Հալիձոր համայնքում աղբարկղերի տեղադրում	2100,0	Քաունթերփարթ ինթերնեյշնլ, համայնքային բյուջե	2100,0
17	Համայնքների հիմնախնդիրների լուծմանն ուղղված ծրագրերի և միջոցառումների իրականացում	51452,0	«Վորլդ Վիժն ինթերնեյշնլ» ՄԲԿ	51431,1
18	Խնձորեսկի զոհված ազատամարտիկների հուշահամալիրի և հուշակոթողների կառուցում	109000,0	Բարերարներ Ռ. Ղալբունց և Ա. Գիլավյան	109000,0
19	Արծվանիկի գյուղապետարանի շենքի վերանորոգում	4000,0	Բարերար Մ. Մարգարյան	4000,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄՋԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Ընդամենը	813722,8		807620,3
Ընդամենը 2012թ. տարեկան աշխատանքային պլանով	27862406,2		33101716,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄՁԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

Աղյուսակ 10

Համեմատական

ՀՀ կառավարության 2009թ. հունիսի 26-ի թիվ 782-Ն որոշմամբ հաստատված ՀՀ Սյունիքի մարզի 2010-2013 թթ. սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրի 2012թ. գնահատված կարիքների և տարեկան աշխատանքային պլանի փաստացի կատարման

(հազ. դրամ)

Հ/Հ	Ոլորտը/Ֆինանսավորման աղբյուրը	2012 թ. կարիքների գնահատման արժեքը ըստ ՄՁԾ-ի	2012թ. ՏԱՊ-ով նախատեսված ծրագրերը	01.01.2013թ. ՏԱՊ-ով փաստացի կատարված ծրագրերը	Տարբերությունը
1	2	3	4	5	6
1	ՓՄՁ և մասնավոր հատված	0,0	5 531 500,0	4 805 000,0	726 500,0
	<i>որից՝</i>				0,0
1,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ				0,0
	վարկային միջոցներ				0,0
1,2	բանկեր, վարկային և միջազգային կազմակերպություններ		4 166 500,0	3 525 000,0	641 500,0
1,3	համայնքային բյուջե				0,0
1,4	մասնավոր ներդրողներ		1 365 000,0	1 280 000,0	85 000,0
2	Սոցիալական ոլորտներ	7 884 574,0	4 400 267,6	4 023 862,9	376 404,7
	<i>որից՝</i>				
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	7 301 574,0	2 363 906,7	2 092 720,0	271 186,7
	սեփական միջոցներ	7 301 574,0	1 567 856,4	1 518 512,6	49 343,8
	վարկային միջոցներ	0,0	796 050,3	574 207,4	221 842,9
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	583 000,0	474 803,3	415 547,1	59 256,2
	համայնքային բյուջե	0,0	141 012,4	95 050,6	45 961,8
	մասնավոր ներդրողներ	0,0	1 420 545,2	1 420 545,2	0,0
2,1	Կրթություն	3 090 815,0	1 934 618,8	1 655 512,4	279 106,4
	<i>որից՝</i>				
2.1.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	3 090 815,0	1 641 217,2	1 392 388,8	248 828,4
	սեփական միջոցներ	3090815,0	1 088 246,7	1 035 848,5	52 398,1
	վարկային միջոցներ		552 970,5	356 540,3	196 430,2
2.1.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		76 106,4	69 592,9	6 513,5
2.1.3	համայնքային բյուջե		56 036,2	32 271,7	23 764,5

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

2.1.4	մասնավոր ներդրողներ		161 259,0	161 259,0	0,0
2,2	Մշակույթ և սպորտ	925 020,0	1 063 335,1	1 014 879,1	48 456,0
	որից՝				
2.2.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	925 020,0	213 891,3	187 556,6	26 334,7
	սեփական միջոցներ	925020,0	84 481,5	83 559,5	922,0
	վարկային միջոցներ		129 409,8	103 997,1	25 412,7
2.2.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		113 696,6	113 696,6	0,0
2.2.3	համայնքային բյուջե		81 276,2	59 154,9	22 121,3
2.2.4	մասնավոր ներդրողներ		654 471,0	654 471,0	0,0
2,3	Առողջապահություն	3 847 039,0	1 095 928,0	1 095 855,6	72,4
	որից՝				
2.3.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	3 264 039,0	486 398,2	486 325,8	72,4
	սեփական միջոցներ	3264039,0	372 728,2	372 655,8	72,4
	վարկային միջոցներ		113 670,0	113 670,0	0,0
2.3.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	583 000,0	4 714,6	4 714,6	0,0
2.3.3	համայնքային բյուջե				0,0
2.3.4	մասնավոր ներդրողներ		604 815,2	604 815,2	0,0
2,4	Սոցիալական պաշտպանություն և երեխաների պաշտպանություն	21 700,0	306 385,7	257 615,8	48 769,9
	որից՝				
2.4.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	21 700,0	22 400,0	26 448,8	-4 048,8
	սեփական միջոցներ	21700,0	22 400,0	26 448,8	-4 048,8
	վարկային միջոցներ				0,0
2.4.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		280 285,7	227 543,0	52 742,7
2.4.3	համայնքային բյուջե		3 700,0	3 624,0	76,0
2.4.4	մասնավոր ներդրողներ				0,0
3	Արդյունաբերություն	0,0	9 625 000,0	17 117 839,0	-7 492 839,0
	որից՝				
3,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ				0,0
	վարկային միջոցներ				0,0
3,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ				0,0
3,3	համայնքային բյուջե				0,0
3,4	մասնավոր ներդրողներ		9 625 000,0	17 117 839,0	-7 492 839,0
4	Գյուղատնտեսություն	255 000,0	940 337,0	892 186,0	48 151,0
	որից՝				

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԾԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

4,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	165 000,0	184 948,0	221 317,0	-36 369,0
	սեփական միջոցներ	165000,0	96 600,0	132 969,0	-36 369,0
	վարկային միջոցներ		88 348,0	88 348,0	0,0
4,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	90 000,0	642 173,0	557 653,0	84 520,0
4,3	համայնքային բյուջե				0,0
4,4	մասնավոր ներդրողներ		113 216,0	113 216,0	0,0
5	Բնապահպանություն	85 717,8	195 297,5	178 870,4	16 427,1
	<i>որից՝</i>				
5,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	85 717,8	50 130,0	50 130,0	0,0
	սեփական միջոցներ	85717,8	50 130,0	50 130,0	0,0
	վարկային միջոցներ				0,0
5,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		78 071,0	78 071,0	0,0
5,3	համայնքային բյուջե		67 096,5	50 669,4	16 427,1
5,4	մասնավոր ներդրողներ				0,0
6	Քաղաքաշինություն	3 362 067,0	1 697 047,3	816 142,5	880 904,8
	<i>որից՝</i>				
6,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	3 362 067,0	649 359,4	448 454,6	200 904,8
	սեփական միջոցներ	3362067,0	649 359,4	448 454,6	200 904,8
	վարկային միջոցներ				0,0
6,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ				0,0
6,3	համայնքային բյուջե		126 368,9	126 368,9	0,0
6,4	մասնավոր ներդրողներ		921 319,0	241 319,0	680 000,0
7	Ենթակառուցվածքներ	11 361 454,0	4 478 251,0	4 279 211,9	199 039,1
	<i>որից՝</i>				
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	11 361 454,0	3 132 048,7	2 963 176,4	168 872,3
	սեփական միջոցներ	2 915 154,0	2 870 048,7	2 701 176,4	168 872,3
	վարկային միջոցներ	8 446 300,0	262 000,0	262 000,0	0,0
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	0,0	114 351,5	114 351,5	0,0
	համայնքային բյուջե	0,0	117 178,1	88 611,3	28 566,8
	մասնավոր ներդրողներ	0,0	1 114 672,7	1 113 072,7	1 600,0
7,1	Ճանապարհաշինություն	2 915 154,0	3 945 519,5	3 746 481,4	199 038,1
	<i>որից՝</i>				
7.1.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	2 915 154,0	2 833 092,2	2 664 219,9	168 872,3
	սեփական միջոցներ	2915154,0	2 833 092,2	2 664 219,9	168 872,3

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ԱՅՈՒՆԻՔԻ ՄԻԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	վարկային միջոցներ				0,0
7.1.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		100 484,5	100 484,5	0,0
7.1.3	համայնքային բյուջե		105 398,1	76 832,3	28 565,8
7.1.4	մասնավոր ներդրողներ		906 544,7	904 944,7	1 600,0
7,2	Ջրամատակարարում	3 461 300,0	281 723,5	281 723,5	0,0
	<i>որից՝</i>				
7.2.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	3 461 300,0	150 956,5	150 956,5	0,0
	սեփական միջոցներ		36 956,5	36 956,5	0,0
	վարկային միջոցներ	3461300,0	114 000,0	114 000,0	0,0
7.2.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		13 867,0	13 867,0	0,0
7.2.3	համայնքային բյուջե		1 950,0	1 950,0	0,0
7.2.4	մասնավոր ներդրողներ		114 950,0	114 950,0	0,0
7,3	Գազիֆիկացում	4 985 000,0	251 008,0	251 007,0	1,0
	<i>որից՝</i>				
7.3.1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	4 985 000,0	148 000,0	148 000,0	0,0
	սեփական միջոցներ				0,0
	վարկային միջոցներ	4985000,0	148 000,0	148 000,0	0,0
7.3.2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ				0,0
7.3.3	համայնքային բյուջե		9 830,0	9 829,0	1,0
7.3.4	մասնավոր ներդրողներ		93 178,0	93 178,0	0,0
8	Զբոսաշրջություն	12 000,0	180 983,0	180 983,0	0,0
	<i>որից՝</i>				
8,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	0,0	0,0	0,0	0,0
	սեփական միջոցներ				0,0
	վարկային միջոցներ				0,0
8,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	12000,0	180 983,0	180 983,0	0,0
8,3	համայնքային բյուջե				0,0
8,4	մասնավոր ներդրողներ				0,0
9	Տարածքային կառավարում, տեղական ինքնակառավարում, քաղաքացիական հասարակություն, արտակարգ իրավիճակներ	190 000,0	933 936,6	921 759,5	12 177,1
	<i>որից՝</i>				
9,1	ՀՀ պետական բյուջե, որից	190 000,0	120 213,8	114 139,2	6 074,6
	սեփական միջոցներ	190000,0	4 243,0	4 243,0	0,0

ՄՈՆԻՏՈՐԻՆԳԻ ԵՎ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ
 ՀՀ ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՄԶԾ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ
 ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊԼԱՆԻ

	վարկային միջոցներ		115 970,8	109 896,2	6 074,6
9,2	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ		475 520,0	475 499,1	20,9
9,3	համայնքային բյուջե		13 000,0	13 000,0	0,0
9,4	մասնավոր ներդրողներ		204 989,0	204 982,0	7,0
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ 2012թ.	23 150 812,8	27 862 406,2	33 101 716,0	-5 239 309,9
	<i>որից՝</i>				
	ՀՀ պետական բյուջե, որից	22 465 812,8	6 500 606,5	5 889 937,2	610 669,3
	սեփական միջոցներ	14 019 512,8	5 238 237,4	4 855 485,6	382 751,8
	վարկային միջոցներ	8 446 300,0	1 262 369,1	1 034 451,6	227 917,5
	միջազգային կազմակերպություններ և դոնորներ	685 000,0	6 132 401,8	5 347 104,7	785 297,1
	համայնքային բյուջե	0,0	464 655,9	373 700,2	90 955,7
	մասնավոր ներդրողներ	0,0	14 764 741,9	21 490 973,9	-6 726 232,0

**ՀՀ Սյունիքի մարզպետարանի
 աշխատակազմի ղեկավար**

Ռ. Ղազարյան